

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Zobrazování prezidenta Edvarda Beneše v denících České
slovo a Venkov v krizovém období podzimu 1938**

Displaying President Edvard Beneš in newspapers České slovo
and Venkov in crisis period of 1938

Vypracoval: Lukáš Horák
Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

OLOMOUC 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vytvořil samostatně pod vedením PhDr. Petra Orsága, Ph.D. a uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky. Celkový počet znaků je 174 816 s poznámkami pod čarou 201 718.

V Olomouci dne 28.listopadu 2012

Lukáš Horák

ABSTRAKT

Zobrazování prezidenta Edvarda Beneše v denících České slovo a Venkov v krizovém období roku 1938

Tato práce se zabývá zobrazováním prezidenta republiky Edvarda Beneše v celostátních stranických periodikách České slovo a Venkov v krizovém období podzimu 1938. Pozoruje vliv Mnichovské dohody na mediální prezentaci tehdejší hlavy státu a především rozdíly mezi zobrazováním Beneše v posledních měsících První republiky a počátku Druhé republiky. Zaměřuje se na vliv politických stran a jejich názorů na novinové texty o československém prezidentovi. Tematické okruhy týkající se Dr. Edvarda Beneše v obou denících jsou historicko-srovnávací metodou analyzovány a rozebírány v jednotlivých kapitolách a podkapitolách práce. Díky tomu zjišťujeme jakým „benešovským“ tématům dávaly zkoumané noviny přednost, jak je prezentovaly a dovídáme se také o postoji ČSNS a RSZaML ke klíčovému událostem zkoumaného období a především ke krokům, které v nich činil Beneš.

ABSTRACT

Displaying President Edvard Beneš in newspapers České slovo and Venkov in crisis period of 1938

This thesis deals displaying president Edvard Beneš in national, partisan periodicals České slovo and Venkov in crisis period autumn 1938th. Observes the influence Munich Agreement on media presentation of the head of state and especially differences between showing Beneš in recent months the First Republic and the beginning of the Second Republic. It focuses on the influence of political parties and their views on the newspaper texts about the Czechoslovak president. The thematic composition related to Dr. Edvard Benes in both newspapers are comparative-historical method analyzed and discussed in individual chapters and subchapters work. Thanks to discover how "Beneš" topics researched newspapers gave preference as presented and also learn about position and ČSNS RSZaML on key events, and especially the action which was in them Beneš.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce panu PhDr. Petrovi Orságovi, Ph.D. za jeho cenné rady a pomoc při řešení problémů týkajících se mé práce.

OBSAH:

1. ÚVOD:	7
1.2. Metodologie	11
2. ČESKOSLOVENSKO V ROCE 1938	13
2.1. Postoj spojenců	15
2.1.1. Francie	15
2.1.2. Velká Británie	16
2.2. Jaro 1938 a zhoršující se situace ČSR.....	18
2.2.1. Květnová krize	19
2.3. Září 1938.....	21
2.3.1. Poslední dny první republiky	22
2.4. Mnichovská dohoda	26
3. ČESKOSLOVENSKÝ MEDIÁLNÍ SYSTÉM V ROCE 1938	29
3.1. První republika a média	29
3.2. Tištěná média za První republiky	31
3.2.1. Tištěná média a legislativa	31
3.3. Československý systém tištěných médií.....	38
3.3.1. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu a její tisk.....	40
3.3.2. Československá strana národně socialistická a její tisk.....	42
4. OSOBNOST EDVARDA BENEŠE	45
4.1. Edvard Beneš: dětství a studentská léta 1884-1914	46
4.2. Edvard Beneš zakladatel československého státu 1914-1918.....	47
4.3. Edvard Beneš ministr zahraničí 1918-1935.....	48
4.4. Edvard Beneš prezidentem 1935-1938.....	49

5. EDVARD BENEŠ V TISKU DRUHÉ POLOVINY KVĚTNA 1938	52
5.1. Témata týkající se Beneše.....	54
5.1.1. Benešovy narozeniny.....	56
5.1.2. Benešův projev v Táboře pohledem Českého slova a Venkova	60
5.1.3. Ostatní témata týkající se prezidenta Beneše	65
5.2. Shrnutí prvního zkoumaného období	67
6. ZÁŘÍ 1938 A OBRAZ EDVARDA BENEŠE V ČESKÉM SLOVĚ A VE VENKOVĚ.....	68
6.1. Záříjová témata v níž figuruje Edvard Beneš	75
6.1.1. Beneš na fotografiích v Českém slově a ve Venkově.....	76
6.1.2. Benešovy rozhlasové projevy jako téma psaných médií	77
6.1.3. Beneš jako morální vůdce národa	83
6.1.4. Beneš v době mobilizace a nástupu generála Syrového do premiérského křesla..	88
6.1.5. Benešova zahraniční politika pohledem záříjového Venkova a Českého slova.....	92
6.2. Shrnutí druhého zkoumaného období	96
7. POMNICOVSKÝ TISK A ROLE EDVARDA BENEŠE V NĚM	97
7.1. Pomnichovská témata, ve kterých figuruje Edvard Beneš.....	102
7.1.1. Abdikace	105
7.1.2. Odjezd z republiky	109
7.1.3. Hodnocení Benešovy politiky	112
7.2. Shrnutí třetího zkoumaného období.....	115
8. ZÁVĚR	116
ZDROJE:	120
Prameny:	120
Literatura:.....	120
Internetové zdroje:.....	122

PŘÍLOHY:	123
Příloha 1 – Titulní strana českého slova ze dne 28. května 1938	123
Příloha 2 – Titulní strana Českého slova ze dne 24. září 1938.....	124
Příloha 3 – Titulní strana Českého slova ze dne 6. října 1938	125
Příloha 4 – Titulní strana Venkova ze dne 28. května 1938	126
Příloha 5 – Titulní strana Venkova ze dne 24. září 1938	127
Příloha 6 – Titulní strana Venkova ze dne 7. října 1938.....	128
Příloha 7	129

1. ÚVOD:

Rok 1938 je jedním z nejdůležitějších mezníků v celé historii naší země a zároveň jedním z nejdiskutovanějších. Hlavně měsíce září a říjen přinesly obrovské změny do chodu mladého, dvacetiletého státu, v jehož čele od počátku stáli dva muži – Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš, zakladatelé a vizionáři samostatnosti Čechů a Slováků. Prvně jmenovaný byl v roce 1938 již po smrti, ale stále představoval pro národ symbol země. Beneš jako pokračovatel Tomáše Garrigua Masaryka nastoupil do úřadu v době, kdy se začaly měnit poměry v Evropě, a to hlavně v Německu, kde od roku 1933 vládl totalitní režim nacistické strany NSDAP vedené Adolfem Hitlerem. Ten se snažil obnovit Velkoněmeckou říši. V cestě mu však stály malé střeoevropské státy vzniklé v roce 1918 včetně Československa. V roce 1938 vyvrcholily Hitlerovy snahy o zapojení našeho státu do područí Německa. Nejprve připojil k Říši Rakousko, čímž zkomplikoval obranu jihu ČSR a později žádal odtržení českého pohraničí s německým obyvatelstvem od republiky. To vše se mu v konečném důsledku povedlo a o půlroku později jeho stát pohltit i zbytky naší vlasti. Proti jeho snahám a v zájmu nastoleného poválečného uspořádání vystupoval právě přední český představitel prezident Beneš, a právě proto je Edvard Beneš předmětem pozornosti této práce. Jeho snahy ale vyšly naprázdno. Říjen 1938 přinesl obrovské změny ve všech oblastech našeho státu i v chápání První republiky. Změnila se geografická podoba země, politický i kulturní systém. Došlo k celkové proměně společnosti.

Během roku 1938 se stupňovaly násilné incidenty mezi majoritní společností a českými Němci, zvyšoval se tlak západních spojenců na republiku, aby začala tyto problémy efektivněji řešit. Celá situace vyvrcholila pádem vlády, mobilizací a konečnou změnou hranic mladého Československa. Prezident Beneš hrál ve všech těchto událostech významnou roli, na což reagovala i důležitá média jako České slovo a Venkov.

Tyto dva tituly jsme si vybrali i pro mé zkoumání, protože se obě celostátní periodika nacházejí na opačné straně politického spektra. České slovo zastupovalo Československou stranu národně socialistickou, tedy levicově

orientovanou stranu, která byla od počátku samostatnosti Československa jedním z nejdůležitějších politických sdružení v zemi. Již od roku 1918 patřila k tzv. hradním stranám, které podporovaly prezidenta Masaryka. Od roku 1923 se stal jejím členem i tehdejší ministr zahraničí Edvard Beneš. Tento titul jsme si vybrali pro zkoumání jako politicky nejbližší Benešovi.

Druhým periodikem byl Venkov, mediální zástupce Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu známé také jako Agrární strany. Opět se jedná o státotvornou politickou stranu, která hrála v prvorepublikovém Československu důležitou roli. Její členové zastávali téměř po celé dvacetileté období funkce ministerských předsedů z mandátu nejsilnější strany. Agrárníci byli na opačném pólu politického spektra než ČSNS, jednalo se o pravicovou stranu. Její členové se většinou stavěli do opozice proti krokům a názorům Edvarda Beneše, z těchto důvodů jsem vybral deník Venkov, jako zástupce části politické scény s opačnými názory než prezident.

Výběrem těchto dvou periodik jsme si také stanovili hypotézu č. 1, a to že České slovo by mělo být ke svému straníkovvi více vstřícnější a podporovat jeho kroky. Venkov by měl být naopak více kritický. Předpokládáme, že i v době podzimní krize a platily stále mediální zásady První republiky, tedy že v obsahu jednotlivých deníků se promítala jejich stranická příslušnost.

V období Druhé republiky, tedy od 1. října 1938 do 14. března 1939, se v médiích objevila antibenešovská kampaň, kterou vedl především bývalý Benešův spolustraník a jeden z mužů 28. října Jiří Stříbrný ve svých periodikách. Stříbrného tisk byl bulvárního charakteru. V mé práci se ale zabývám seriózními politickými periodiky, s jejichž pomocí se snažíme zjistit, jak velkou roli hrála politická příslušnost i v tak vypjaté době jako byl přelom září a října 1938.

Hypotézou č. 2 je, že tzv. Mnichovská dohoda přinesla názorový zlom i do těchto seriózních titulů, a proto předpokládáme zvýšenou míru kritiky Benešovy politiky a ústup podpory jeho politických kroků.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, zdali došlo k proměně mediálního zobrazování prezidenta Beneše ve zkoumaném období a jak velkou roli

v této proměně, pokud k ní vůbec došlo, hrála Mnichovská dohoda a její následky. Změnil se tedy pohled médií na Beneše, a pokud ano jak?

K tomuto účelu jsme vybrali za zkoumané období měsíce květen, září, říjen a listopad 1938. Aby se nám povedlo lépe uchopit období roku 1938, přidali jsme do zkoumaného období i druhou polovinu května 1938, období kdy docházelo k prvním vojenským krokům na ochranu Československa. Květen měl sloužit jako první vhled do mediálního obrazu hlavy státu sice v době krize, ale ne až tak rozsáhle jak tomu bylo na podzim. Zároveň nám toto období sloužilo jako srovnání dvou podobných událostí s rozdílným koncem. V květnu 1938 byla Benešova politika úspěšná, v září však byly jeho kroky neúspěšné.

Hlavní zkoumanou dobou byly měsíce bezprostředně se dotýkající krize. Září jako závěrečná část První republiky a příprav na vojenské střetnutí s nepřítelem. Devátý měsíc roku 1938 má ukázat nálady v zemi před Mnichovem, a tedy nastínit jak důležitou roli hrál prezident v jednáních mezinárodní i domácí politiky a jak byla jeho role prezentována v médiích a také jaké podpory se jeho kroky od médií dočkaly.

Říjen naopak prezentoval první měsíc Druhé republiky se všemi změnami ji provázející, jako příprava na nový politický systém prezentovaný jen dvěma stranami, obrat zahraniční politiky na Německo, změna hranic a především odklon od První republiky a jejich představitelů (mezi přední patřil Edvard Beneš). Tento měsíc by nám měl ukázat, jestli a k jaké změně v prezentaci prezidenta Beneše po tragických událostech došlo. Zároveň sama hlava státu podala rezignaci na svůj úřad, odchází z veřejného života, i na tyto události musela média reagovat. Měsíce září a říjen by měly ukázat základní protiklad dvou zcela odlišných situací pro národ – euforie a nadšení z obrany státu vystřídané frustrací z prohry bez boje a ztráty staletého území.

Zkoumáním listopadu jsme chtěli obsáhnout klidnější období časově již vzdálené od převratných změn z počátku měsíce října. Navíc 30. listopad uzavírá kapitolu Beneše jako poslední hlavy státu nástupem dr. Emila Háchy do úřadu a praktickým nahrazením bývalého prezidenta. Jedenáctý měsíc roku 1938 byl také prvním, kdy Beneš nepobýval na území Československa.

Dílčím cílem mé práce je zjistit, zdali se i v této vyhrocené době projevovala stranická role médií, která byla typickým rysem První republiky nebo jestli byla stranická příslušnost na pozadí historických událostí upozaděna

K naplnění stanovených cílů jsme zjišťovali, v jakých tématech se setkáváme s osobou hlavy státu (vnitropolitická situace, vztahy s Německem, diplomatická jednání, vrchní velitel ozbrojených sil) a kdy se tyto tematické okruhy ve zkoumaných periodikách objevují a zdali má tato časová osa něco společného s historickými okamžiky roku 1938.

K dosažení cílů nám také napomáhá umístění textů zmiňujících Edvarda Beneše v celkovém složení deníků a opět zdali má toto rozložení něco společného s historickými okamžiky dané doby či nikoliv, tedy ve kterých konkrétních dnech se Beneš v denících objevoval a především pak rozdílů v umístění článků v závislosti na časovém období (předmnichovského a pomnichovského Československa), což by nám mělo ukázat, jak se měnil postoj československého tisku k prezidentovi Benešovi v nejdůležitějším období dějin samostatné země.

K naplnění stanovených cílů, tedy zjištění rozdílů v mediální prezentaci Beneše v době před- a pomnichovské a roli stranické příslušnosti jednotlivých médií v zobrazování Beneše, se snažíme využít historicko-srovnávací analýzu. Tu provádíme v každém ze zkoumaných období (květen, září, říjen a listopad), ve kterých (každého zvlášť) budeme zkoumat, jaká byla tematická skladba týkající se Beneše. Jak často a při jakých historických událostech se dané texty v novinách objevovaly a samozřejmě také jejich umístění v celku novin, tedy které konkrétní strany či rubriky se Benešem zabývaly a v jaké pravidelnosti.

Ve své práci komparujeme novinové texty s odbornou historickou literaturou zabývající se jak obdobím roku 1938 a životem Edvarda Beneše, tak i historií médií. Ve své práci jsme se snažili všechny tyto tři aspekty spojit, tedy prozkoumat jak v určité krizové době (květen, září, říjen a listopad 1938) byla zobrazována jedna osobnost zaštiťující několik sobě velmi blízkých a provázaných témat (Edvard Beneš) skrze dvě politicky oponentní stranická periodika.

Práce by tedy měla zachytit obraz Edvarda Beneše skrze vliv dvou hlavních stranických periodik dané doby.

1.2. Metodologie

Za výzkumnou metodu jsme si vybrali historicko-srovnávací analýzu dle profesora Miroslava Hrocha¹. Vytvořili jsme si jednotlivé kategorie (tematické celky) do kterých jsme rozřadili všechny texty zmiňující Edvarda Beneše z Českého slova Venkova ve zkoumaném období a následně porovnávali jejich propozice v samostatných denících mezi sebou. Současně jsme danou problematiku kontextualizovali za pomoci odborné literatury.

Do první skupiny odborné literatury bychom zařadili díla profesora Kvačka², publikaci Jana Filípka³, knihu od Jana Gebharta a Jana Kuklíka⁴, či odborné texty ze sborníku editovaného Jindřichem Dejmekem⁵ a mnoho dalších. Z publikací zabývajících se dílem a životem Edvarda Beneše jsme vycházeli

---

¹ Historicko-srovnávací analýza je jednou z běžných metod historiografie. Tento postup je komplexem složitých postupů. Na jejím počátku dochází k vyjasnění několika otázek 1. definovat objekt komparace, 2. určit jaké cíle touto metodou sledujeme, 3. stanovit kritéria, podle kterých budeme postupovat, 4. vyjasnit si vztah komparativního postupu k časové ose. In: Hroch, M: Úvod do studia dějepisu. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1983.

² KVAČEK, Robert a Miloš HEYDUK. *Československý rok 1938*. 2. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: POLART, 2011, 197 p. ISBN 80-872-8611-1.

KVAČEK, Robert a Miloš HEYDUK. *Poslední den: Mnichov-Praha, konec září 1938*. Vyd. 1. Praha: Pražská vydavatelská Společnost, c2011, 131 s., [16] s. obr. příl. Magnetka, sv. č. 21. ISBN 978-807-4250-644.

³ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. Praha: Eduard Grégr, c2001, 172 s. ISBN 80-902-0239-X.

⁴ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Druhá republika, 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004, 315 p. Magnetka, sv. č. 21. ISBN 80-718-5626-6.

⁵ DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1., Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, 229 s. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.

především z díla Zbyňka Zemana⁶, Alexandra Orta⁷, či Edwarda Hitchcocka⁸ a dalších.

Výše zmíněná literatura se většinou zabývá tématem krize roku 1938 nebo životopisným popisem činů a politických kroků Edvarda Beneše, ale nikoliv detailnějším propojením těchto okruhů. Ty se samozřejmě neoddělitelně prolínají, neboť Beneš byl jednou z hlavních osob v této historické tragédii a zároveň toto období bylo nejtragičtější částí Benešova života, přesto se odborná literatura vždy primárně věnuje jedné části a druhá je jen okrajově zmíněna, tak to je i v literatuře, kterou jsme vybrali pro porovnání mediálního obrazu doby s historickým. Navíc většina publikací pracuje s médii jako zdrojem informací o dané době a tématu velmi okrajově. Obvykle se zde čerpá přímo s vládními či parlamentními dokumenty. I my jsme pracovali s memoáry Edvarda Beneše *Mnichovské dny*, které obsahovaly podrobné, ale tendenční informace o mnou zkoumaných událostech. Naopak knihy zabývající se historií médií a mediálního systému naší země se nezabývají konkrétními tématy ze zkoumaného období. Skrze tituly jako od trojice autorů Jakub Končelík, Petr Orság a Pavel Večeřa⁹ či od Petra Bednaříka, Jana Jiráka a Barbory Köpplové¹⁰ zjistíme, jak média teoreticky a mnohdy i prakticky, fungovala a měla fungovat, ale v této literatuře není již prostor na detailnější zkoumání jednotlivých témat na pozadí mediálního a společenského systému konkrétní doby.

---

⁶ZEMAN, Zbyněk. *Edvard Beneš: politický životopis*. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009, 444 s. ISBN 80-204-2062-2.

⁷ORT, Alexandr. *Dr. Edvard Beneš: evropský politik*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993. 227 s. ISBN 80-7079-243-4.

⁸HITCHCOCK, Edward. *Edvard Beneš: Zasloužil jsem život míru*. Příbram: Vladimír Kořínek, 2006. 285 s. ISBN 80-903184-8-7.

⁹KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3676-988.

¹⁰BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4730-288.

Výsledný obraz by nám měl ukázat, jestli dvě celostátní periodika z obou pólů politického spektra reflektovala osobnost Edvarda Beneše podle stranického přístupu obdobně jako za První republiky nebo zda se to v krizovém období mění.

2. ČESKOSLOVENSKO V ROCE 1938

Rok 1938 se pro Československo stal rokem krizí, vyjednávání, nejružnějších ústupků, a to na několika frontách. Především spory s Německem kulminovaly v průběhu roku 1938, dokonce dvakrát se přiblížily až ke stavu válečnému.¹¹ Propagandistické útoky z Hitlerovy strany se postupem roku stále množily, obzvláště po Československem kritizovaném připojení Rakouska k Německu.

Mezinárodní postavení Československa se právě kvůli vztahům s Německem radikálně zhoršovalo. Francie, hlavní spojenec ČSR, se za žádnou cenu nechtěla nechat vtáhnout do válečného konfliktu s Německem, proto se snažila o dosažení diplomatického (neválečného) řešení tohoto sporu.¹² Navíc předešlé mezinárodní dohody zavazovaly SSSR k pomoci ČSR v případě války, pokud by se zapojila i Francie.¹³ Britové zastávali podobný názor jako Francouzi, navíc sami nebyli vázáni mezinárodní smlouvou a považovali za nepřijatelné stát se spojencem bolševického Ruska.¹⁴

Spojenectví v rámci tzv. Malé dohody také utrpěla na své pevnosti, a to díky hospodářskému vlivu Německa v převážně zemědělských zemích Jugoslávie a Rumunska.¹⁵ Po změně v nejvyšších úřadech obou zemí (smrt jugoslávského cara Alexandra I. a odchod rumunského ministra zahraničí Titulesca) došlo k postupné přeměně Malé dohody jen do stavu

---

¹¹ květen a září 1938

¹² Filípek: s. 61

¹³ Filípek: s. 62

¹⁴ Filípek: s. 64

¹⁵ Filípek: s. 51

formálního¹⁶, navíc v Rumunsku vznikla fašistická organizace Železná garda, která se klonila ke spolupráci s Německem a Itálií.¹⁷

Mezinárodní vztahy se zbylými československými sousedy byly také velmi špatné, jak již výše zmiňuji, Německo bylo ryze nepřátelské, Rakousko bylo včleněno do Říše, vztahy s Maďarskem byly napjaté od konce první světové války, protože si nárokovalo jižní část Slovenska. Polsko doufalo v pád ČSR pod německým tlakem, podobně jako v případě Maďarska a Německa si nárokovalo část Československa, a to Těšínsko.¹⁸

Podobně vyhrocená situace byla i ve vnitřních záležitostech. Proti dosavadní československé politice začaly vystupovat menšiny, a to převážně Němci a do jisté míry i Slováci¹⁹. Německé zájmy zastupovala Sudetoněmecká strana (SdP) vedena Konradem Henleinem a Karlem Hermanem Frankem. Ve volbách roku 1935 se SdP²⁰ stala nejsilnější československou stranou, a to především díky pomoci německé NSDAP. Sudetoněmecká strana dostala na volební kampaň 300 000 říšských marek, navíc pod zásahem Joachima von Ribbentropa a Rudolfa Hesse byla upevněna pozice Konráda Henleina ve vnitrostranické struktuře.²¹ Čeští Němci měli nezastupitelnou úlohu v plánu na rozbití Československa tzv. FallGrün (Případ Zelený)²². Hitler se s Henleinem dohodli i na politickém postupu v rámci vnitřní československé politiky, který Henlein shrnul do věty: „*Musíme vždycky žádat tolik, abychom nemohli být nikdy uspokojeni.*“ Přesně v tomto duchu se nesla celá sudetoněmecká politika.

Krise v mezinárodní i vnitřní politice dovedly Československo v září roku 1938 až k všeobecné mobilizaci a následnému Mnichovskému jednání a konci Československé republiky v její versailleské podobě, a to územně i politicky.

---

¹⁶ tamtéž

¹⁷ tamtéž

¹⁸ tamtéž

¹⁹ Slováci nebyli bráni jako národnostní menšina, patřili k národu Československého.

²⁰ Filípek: s. 58

²¹ tamtéž

²² Filípek: s. 59

2.1. Postoj spojenců

Budoucnost Československa byla v roce 1938 zcela v rukou jeho spojenců, a to hlavně od 12. března po anšlusu Rakouska, kdy se díky otevření jižních hranic nemohlo ČSR samo déle ubránit německé přesile.²³ Vše záviselo na postoji Francie a Velké Británie., což se projevilo v zářijových dnech při podpisu Mnichovské dohody.

2.1.1. Francie

Hlavním spojencem Benešova Československa byla již od dob první světové války Francie, která své blízké vztahy k naší republice utvrdila 25. ledna 1924 podepsáním československo-francouzské smlouvy.²⁴ Úzké spojenectví trvalo až do roku 1938 a prohlubovalo se dalšími mezinárodními svazky, především v rámci Malé dohody, kde byly podepsány vzájemné smlouvy mezi ČSR, Jugoslávií, Rumunskem a každá země navíc s Francií.

Nová podoba našich obranných smluv s Francií přišla v roce 1935, kdy Německo i přes zákaz v mírových smlouvách obnovilo brannou povinnost.²⁵ Francie podepsala 2. května spojenecký pakt se Sovětským svazem a Beneš ji následoval 16. května.²⁶ Vztahy mezi třemi stranami byly poměrně komplikované. Rudá armáda nemohla sama vstoupit na československé území a naše vláda se nezavázala k přímému vstupu do války na straně SSSR. Francie by musela nejprve přijít na pomoc Moskvě a až poté by

---

²³ Kosatík: s. 131

²⁴ Zeman: s. 111

²⁵ Zeman: s. 120

²⁶ Zeman: s. 120

vznikla povinnost i pro ČSR. Téměř stejně to fungovalo i naopak, Rudá armáda by měla přijít na pomoc Československu až po zásahu Paříže.²⁷

Dalším zlomovým bodem v československo-francouzských vztazích nastal v roce 1938. Již od jara se začala Paříž stavět k pomoci ČSR zdrženlivěji.²⁸

Sám Daladier viděl jako jedinou možnou pomoc mobilizaci a rozestavění svých vojsk podél německých hranic.²⁹ Pesimisticky se k pomoci stavělo i vrchní velení francouzské armády, generál letectva Joseph Vuillemin dokonce prohlásil: „*Francouzské letectvo by bylo německým smeteno do čtrnácti dnů.*“³⁰

Po květnových událostech přistoupila Francie na britské podmínky, a to o jednání mezi oběma velmocemi před poskytnutím vojenské pomoci ČSR.³¹ Konečný ústup od spojeneckých vztahů mezi námi a Francií přineslo až září 1938 a Daladierův podpis pod Mnichovskou dohodou.

2.1.2. Velká Británie

Vztahy s ostrovním královstvím nebyly na francouzské úrovni, i když Británie byla také garantem samostatného státu. První zklamání přišlo na konferenci v Locarnu, z níž vyplynuly možné úpravy východních hranic Německa.³² Tento problém vyřešila Francie výše zmíněnou spojeneckou smlouvou z roku 1924.

V třicátých letech došlo ke sblížení těchto západních velmocí a Británie přistoupila k dohodě o vojenské pomoci Německem napadené Francii. Tato smlouva se ovšem nevztahovala k Československu, Britové rovnou odmítli zasáhnout v případě vtažení Paříže do války, vedené na obranu Československa.³³

---

²⁷ tamtéž

²⁸ Kvaček: s. 15

²⁹ Filípek: s. 62

³⁰ tamtéž

³¹ Kvaček: s. 18

³² Kosatík: s.129

³³ tamtéž

Ještě větší odstup si začala Británie udržovat od roku 1937 po nástupu Nevilla Chamberlaina do postu ministerského předsedy. Ten několikrát upozorňoval malé státy střední Evropy, aby neočekávaly od britské vlády větší pomoc, než je dána kolektivní bezpečností v rámci Společnosti národů.³⁴ Toto prohlášení se ještě přiosťilo 22. února 1938, toho dne Britové odstoupili od kolektivní bezpečnosti a jakýkoliv zásah ve střední Evropě by byl jen projevem dobré vůle britské vlády.³⁵

V dubnu 1938 z iniciativy Jana Masaryka přišel britský ministr vnitra Samuel Hoare³⁶ s návrhem, aby ve věcech Sudet rozhodly velmoci. Tento návrh optimisticky přijala vláda, ale prezident Beneš nebyl nadšen a nakonec návrh nepřijal, protože už tehdy navrhl status národnostního státu.³⁷

Členové britské vlády považovali německé zájmy za totožné s jejich, proto se stále častěji stavěli za německé požadavky a proti Československu. Masaryk s Benešem kalkulovali se změnou britské vlády, protože tamější opozice nás podporovala, a to především její předák Winston Churchill.

V Londýně si spíše než oficiální představitelé ČSR upevňoval svou pozici Henlein se svou sudetoněmeckou vizí. Londýn několikrát osobně navštívil a snažil si zde získat podporu pro autonomní postavení sudetských Němců anebo přímo jejich připojení k Říši. Dokonce navštívil i čs. velvyslanectví, kde upozornil Jana Masaryka i na možnost násilného rozbití republiky.³⁸

Britové nakonec přistoupili na původní Hoareův návrh a v létě 1938 vyslali do Československa nezávislého pozorovatele, který měl rozhodnout o dalším postupu. Tímto arbitrem se stal lord Runciman, který hned po příjezdu stranil Henleinovcům, kteří jej hostili na svých panstvích, připravovali pro něj hony apod.

Beneš na radu Británie vystoupil na začátku září s přijetím Henleinových požadavků na autonomii, což potvrdila i Runcimanova mise.³⁹ Přesto se

---

³⁴ Kosatík: s. 130

³⁵ tamtéž

³⁶ po neúspěchu jeho návrhu se postavil proti československé věci In: Kosatík: s. 133

³⁷ Kosatík: s. 133

³⁸ Kosatík: s. 135

³⁹ Zeman: s. 179

v září situace vyostřila natolik, že Britové museli začít jednat. 15. září nastoupil premiér Chamberlain poprvé v životě do letadla, aby mohl osobně jednat s německým kancléřem. Jednání ale nemělo praktický žádný výsledek, kromě Hitlerovy otázky na možný britský postup.⁴⁰ Poslední vystoupení proběhlo v Mnichově, kde v rámci zachování celoevropského míru podepsal Chamberlain Mnichovskou dohodu.

2.2. Jaro 1938 a zhoršující se situace ČSR

Jaro 1938 uštědřilo československé zahraniční a obranné politice tvrdou ránu. Po delším nátlaku byla 12. března 1938⁴¹ slavnostně připojena Rakouská republika k Německé říši. Tento krok poukazoval na značné nebezpečí pro Československo. První hrozba byla mezinárodně-politická, protože západní velmoci nechaly zhltnout jeden z nezávislých středoevropských států Německem bez jakéhokoliv mezinárodního odporu.⁴² Již v březnu bylo jasné, že další zemí na řadě je Československo.⁴³

Druhá hrozba byla vnitropolitická, protože i německá menšina v Československu se dovolávala připojení k Německé říši po vzoru Rakouska. Čeští Němci měli za úkol začít klást nespelnitelné požadavky na vládu⁴⁴, což mělo ještě více zkomplikovat situaci Německem již téměř obklíčené republiky.⁴⁵ 28. března 1938 se v Berlíně sešel Henlein s Hitlerem a schválili politický program SdP.⁴⁶ Ten vešel ve známost 24. dubna⁴⁷ v Karlových Varech jako tzv. karlovarské požadavky⁴⁸. Ty byly v některých

---

⁴⁰ Filípek: s. 71

⁴¹ Filípek: s. 54

⁴² tamtéž

⁴³ Beneš: s. 26

⁴⁴ Kural: s. 72

⁴⁵ tamtéž

⁴⁶ Klimek: s. 527

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ Karlovarské požadavky:

1. Sjednání úplné rovnoprávnosti a rovnocennosti pro německou národní skupinu s českým národem v Československé republice

bodech pro Československo neakceptovatelné, a to především totalitní ráz této nově vzniklé autonomní oblasti a následná možnost připojení k Říši.⁴⁹ Situace se dále začala vyhrocovat i vojensky.

2.2.1. Květnová krize

Tato vnitřní i mezinárodní situace vyvrcholila krizí z 21. května 1938. I přes nejružnější ústupky vlády, včetně obecních voleb v Čechách a na Moravě se stále stupňovala Henleinovská propaganda. Pražská vláda postupovala na radu Francie a Velké Británie smířlivě až do druhé poloviny května.⁵⁰ Volby měly proběhnout v termínech 22. května, 29. května a 12. června⁵¹ v této době se začaly množit zprávy o velkém přesunu německých vojsk v Bavorsku a Sasku.⁵² Československé zpravodajské služby informovaly také o přesunech letectva, tankových jednotek a pěší motorizované divize. Tyto zprávy potvrdily i francouzské a britské zpravodajské služby.⁵³

-
2. Uznání sudetoněmecké národní skupiny jako právní osobnosti, aby její rovnoprávnost ve státě mohla být zachráněna.
  3. Stanovení a uznání německého národního území.
  4. Vybudování německé samosprávy v německém národním území ve všech oborech veřejného života, pokud se jedná o zájmy a záležitosti německého národního tělesa.
  5. Vytvoření zákonných ochranných opatření pro ty státní příslušníky, kteří bydlí vně rámce uzavřeného jejich národností.
  6. Odstranění bezpráví, které se stalo sudetskému Německu od roku 1918, a reparace hmotných škod, jež tím bezprávím byly učiněny.
  7. Uznání a provedení zásady, že v německém území mají býti jen němečtí veřejní zaměstnanci
  8. Úplná svoboda přiznání se k německé národnosti a k německému světovému názoru (tj. k nacismu)

In: Beneš: s. 36

⁴⁹ Beneš: s. 36

⁵⁰ Beneš: s. 78

⁵¹ Klimek: s. 528

⁵² Klimek: s. 558

⁵³ Beneš: s. 83

Generální štáb počítal s Hitlerovým plánem bleskového obsazení Československa do jazykových hranic za pomoci místního německého obyvatelstva,⁵⁴ což byl zásadní důvod k vojenským tlakům na vládu a prezidenta k rozhodnému vojenskému kroku.

Ten přišel 20. května, kdy po dlouhých jednáních vlády s politickými stranami došlo k částečné mobilizaci asi sto sedmdesáti tisíc záložních vojáků z důvodu vojenského cvičení⁵⁵. Tito vojáci byli okamžitě posláni na riziková místa na hranicích.⁵⁶ Situace v pohraničí se sice uklidnila, a i německá vojska se stáhla do výchozích bodů, přesto československá mobilizace nezůstala bez odezvy. Německý ministr zahraničí Ribbentrop dokonce vyhrožoval⁵⁷ povoláním čtyř záložních ročníků na každý jeden český.⁵⁸

V mezinárodních kruzích se odehrával ostrý konflikt mezi západem a Německem. Francie i Británie oznámili Německu, že v případě válečného konfliktu se podle dosavadních dohod musí postavit na stranu ČSR.⁵⁹ Podobně se vyjádřil i sovětský premiér Kalinin. Polsko potvrdilo Francouzům a Britům svou neutralitu v případě konfliktu a i německý spojenec Itálie oznámila, že se nemůže války s Československem účastnit.⁶⁰ Berlín musel ustoupit.

Postup československé vlády a prezidenta proti silnému protivníkovi, byl doma brán jako úspěch a důkaz síly československé armády. Rozhlasový projev vlády ze dne 24. května uklidnil obyvatelstvo, které v dalším postupu k menšinovému problému podporovalo zástupce země. Pozornost veřejnosti se přesunula od politické krize k sokolským slavnostem.⁶¹

---

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ Klimek: s. 559

⁵⁶ Beneš: s. 84

⁵⁷ Klimek: s. 560

⁵⁸ Beneš: s. 86

⁵⁹ Klimek: s. 560

⁶⁰ Beneš: s. 87

⁶¹ Beneš: s. 88

Diplomatický a vojenský úspěch Československa nebyl bezmezný, Britové nesouhlasili⁶² s postupem Francie, která Německu oznámila, že by v případě povolání čtyř ročníků německých záloh přistoupila k všeobecné mobilizaci, protože v tomto případě by stáhla Británii do války bez předešlého konzultování, což Britové odmítli.⁶³ Nadále již nebyli ochotni podporovat ČSR v takové míře.⁶⁴

2.3. Zář 1938

Hitlera překvapily květnové kroky československé vlády, na které musel oficiálně reagovat skrze ministerstvo zahraničí. Ribbentrop musel ujistit Československo i svět, že vůči němu nechovají žádné agresivní úmysly a dementovat zprávy o přesunech německých vojsk.⁶⁵ Přesto Hitler pokračoval v uskutečňování plánu FallGrün, kde se posunulo datum zničení Československa na 1. říjen 1938.⁶⁶

Letní měsíce přinesly uklidnění celé situace. V srpnu přijel do Čech lord Walter Runciman, který měl být prostředníkem mezi sudetskými Němci a Prahou. Runcimanova mise byla plně podporována Británií i Francií, obě země se utvrdily ve svých květnových názorech, a to za každou cenu se vyhnout válečnému konfliktu.⁶⁷ Francouzské vrchní velení se obávalo střetu s německou armádou.

Ke konci léta se začaly stupňovat pohraniční šarvátky. Těmto střetům velel druhý nejvýše postavený člen SdP Karl Herman Frank.⁶⁸ Henlein měl za úkol odmítnout statut pražské vlády, který měnil charakter československého státu národního na národnostní.⁶⁹ Vše mělo vyvrcholit povstáním sudetských

---

⁶² Kural: s. 72

⁶³ tento postoj se projeví v dalším vývoji československo-německých vztahů.

⁶⁴ Klimek: s. 560

⁶⁵ Filípek: s. 68

⁶⁶ Filípek: s. 69

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ Kural: s. 73

⁶⁹ tamtéž

Němců po Hitlerově norimberském projevu z 12. září 1938. V Sudetech došlo k částečnému povstání podporovanému Freikorpssem. Hitler dále podpořil sudetské Němce ve výhrůžném projevu z berlínské sportovní haly.⁷⁰ Hodžova vláda vyhlásila stanné právo. Armáda a četnictvo dokázali puč zastavit a 14. září byla oficiálně zakázána SdP⁷¹.

Na novou hrozbu války musela reagovat i Velká Británie, její premiér Chamberlain se 15. září vydal na státní návštěvu Německa, kde se v Berchtesgadenu setkal s Hitlerem. Jednání ale nepřineslo výsledek, Hitler se Chamberlaina přímo zeptal, zda bude Británie podporovat změnu hranic a ústavy Československa, na což premiér nedokázal odpovědět.⁷²

2.3.1. Poslední dny první republiky

V následujících dnech přistoupily obě velmoci k německému plánu na předání Sudet Říši, a to tak že pokud by Československo odmítlo, bylo by označeno za viníka celého konfliktu a nikoliv Německo.⁷³

Benešovi podporu vyjadřoval vůdce britské opozice Churchill, který v této době jednal v Paříži s odpůrci Německa, radil mu v žádném případě neustupovat.⁷⁴ Proto Praha odpověděla zamítavě, s odkazem na arbitrážní proceduru v souladu československo-německou smlouvu z roku 1925.⁷⁵ 21. září přinesli vyslanci Newton a Lacroix ultimativní požadavky prezidentu Benešovi, a to o odstoupení pohraničí s více než 50% německého obyvatelstva.⁷⁶ Prezident se snažil získat čas a odvolal se na domluvu s kabinetem a velením armády. Ještě téhož dne se vyjádřil Sovětský svaz s podporou ČSR v rámci vzájemných dohod.⁷⁷ Vyslanec Alexandrovskij ubezpečoval Beneše i o zásahu Rudé armády, a to i v případě rozhodnutí

---

⁷⁰ Kural: s. 74

⁷¹ Nálevka: s. 55

⁷² Filípek: s. 70

⁷³ Filípek: s. 73

⁷⁴ Zeman: s. 180

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ 1. Anglo-francouzský plán z 19. září 1938, In: Mnichov 1938 – sedmdesát let poté, s. 119

⁷⁷ Filípek: s. 74

Společnosti národů, a dokonce by Moskvě stačila i pouhá stížnost v Ženevě.⁷⁸ Prezident přesto Sovětům nedůvěřoval, a navíc by jejich případná pomoc jen utvrdila západ o pokusech bolševizace Československa.⁷⁹

Vláda byla rozdělena, někteří členové dávali přednost dohodě s Německem před sovětskou pomocí, jedinou překážkou byl prezident. Když se rozšířily zprávy o přijetí ultimáta, tak se vzbouřila veřejnost a požadovala odstoupení vlády. Ta podala rezignaci do prezidentových rukou a ten ji přijal.⁸⁰ Novým premiérem se stal generál Syrový a ministrem zahraničí zůstal blízký spolupracovník Beneše Kamil Krofta. Přes parlamentní podporu úřednické vlády, měl nejdůležitější pozici prezident Beneš.⁸¹

Premiér Chamberlain navštívil 22. září Hitlera v Godesbergu⁸² s československým přijetím ultimáta, to ale Hitlerovi už nestačilo. Nově chtěl větší záběr československého území, a navíc podpořil i územní požadavky Poláků a Maďarů.⁸³ V této situaci bylo další Chamberlainovo zprostředkování bezpředmětné.⁸⁴ O den později vlády Francie i Velké Británie oznámili Československu, že nemohou déle nést zodpovědnost, aby radili ČSR nemobilizovat.⁸⁵

23. září ve 22:30 byla rozhlasem vyhlášena všeobecná mobilizace po poradách prezidenta, vybraných členů vlády a předáků koaličních stran. Tento krok byl veřejnosti přijat s optimismem a odhodláním.⁸⁶ Československá armáda byla uvedena do válečného stavu, disponovala 42 divizemi, 1,5 milionem mužů ve zbrani, 470 tanky a 1500

---

⁷⁸ Zeman: s. 181

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ Zeman: s. 184

⁸¹ tamtéž

⁸² Kosatík: s. 138

⁸³ Nálevka: s. 56

⁸⁴ Zeman: s. 185

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ tamtéž

letouny. Za tohoto stavu se předpokládalo udržení se československé armády do příchodu francouzské a sovětské pomoci.⁸⁷

Francie mobilizovala⁸⁸, ale jen v rámci vlastní obrany a britské kroky byly nepatrné, přesto se vlády obou zemí 25. a 26. září postavily za Československo pevněji a opět se otevřela otázka vojenské podpory v případě nevyprovokovaného útoku.⁸⁹ SSSR měl stahovat svá vojska směrem k západní hranici a už 23. září důrazně varoval možné agresory vůči ČSR. Toto varování nesměřovalo do Berlína, ale do Varšavy. Prezident Beneš si byl vědom problémů s přechodem Rudé armády k nám, Polsko i Rumunsko kategoricky odmítali přechod sovětské armády přes jejich území.⁹⁰

26. září se k situaci vyjádřil i prezident USA Roosevelt, vyzval Beneše, Hitlera, Daladiera a Chamberlaina k zachování míru. Beneš byl jeho postojem zklamán, očekával návrh mezinárodní konference.⁹¹ Tentýž den bylo Polsku nabídnuto podstoupení části Těšínska výměnou za neutralitu v následném konfliktu, ale i to bylo prezidentem Mošickým odmítnuto.⁹² Večer zaútočil Hitler ve svém berlínském projevu přímo na osobu prezidenta Beneše a obvinil ho z týrání tři a půl miliónů Němců. Kancléř nechtěl v žádném případě ustoupit od svých godesberských požadavků a nemínil podstupovat jednání s československými zástupci, i kdyby je zprostředkovala Británie.⁹³

Chamberlain se tentokrát obrátil na československého vyslance v Londýně Jana Masaryka s návrhem mezinárodní konference za účasti ČSR i Německa, kde by se mírově rozhodlo. Masaryk tento návrh přijal i bez mandátu z Prahy, který si opatřoval až zpětně. Jeho počínání neslo stopy úspěchu a ještě 26. září Chamberlain odmítl godesberské memorandum, které by mělo za následek vstup Francie a poté i Británie do války. Téhož

---

⁸⁷ Dejmek: s. 77

⁸⁸ Filípek: s. 75

⁸⁹ Zeman: s. 186

⁹⁰ tamtéž

⁹¹ tamtéž

⁹² Zeman: s.186

⁹³ tamtéž

dne odletěl k Hitlerovi Sir Horace Wilson s návrhem na další jednání.⁹⁴ Na godesberské požadavky musela reagovat také Malá dohoda, vzhledem k maďarským požadavkům. V této chvíli Jugoslávie upozornila Budapešť, Berlín i Řím na své vojenské závazky vůči ČSR v případě maďarské agrese.⁹⁵

27. září varoval britský premiér Československo, že pokud Německo nedostane kladnou odpověď do 28. září 14 hodin,⁹⁶ dostane armáda rozkaz k překročení hranic. Ve své zprávě podotkl, že samotná československá armáda bude rozdrčena a jakákoliv velmoc nemůže udělat nic jiného, než se pokusit odvrátit je od tohoto osudu. Žádná velmoc v případě konfliktu nepřijde republice na pomoc.⁹⁷

Přes tato varování se Evropa připravovala 28. září na válku. V Londýně se evakuovaly školy a nemocnice, z Paříže utíkalo obyvatelstvo na venkov a západ Německa se připravoval na francouzský útok. Československo stále mlčelo.⁹⁸

Chamberlain i Daladier čekali na Benešovu odpověď k německému ultimátu, ta nepřišla. Francouzský tisk očekával všeobecnou mobilizaci, podobně na tom byla Británie, kde odpoledne vystupoval premiér v Dolní sněmovně.⁹⁹ Chamberlain už předem věděl o snaze italského duceho Benita Mussoliniho přesvědčit Hitlera k odsunutí mobilizace o 24 hodin a jednání velmocí v Mnichově, přesto v parlamentu sehrál scénku s příchodem Hitlerova pozvání na tuto konferenci, které s velkou podporou parlamentu přijal, jakož i jeho francouzský protějšek. O den později se mělo jednat v Mnichově o dalším vývoji.

---

⁹⁴ Kosatík: s. 140

⁹⁵ Dejmek: s. 78

⁹⁶ Klimek: s. 658

⁹⁷ Filípek: s. 75

⁹⁸ tamtéž, s.77

⁹⁹ tamtéž

2.4. Mnichovská dohoda

V bavorské metropoli Mnichově se 29. září uskutečnila mezinárodní konference, která měla vyřešit spory sudetských Němců a Československa za přítomnosti velmocí. Jednání začala v poledne v Hnědém domě na náměstí Königsplatz za přítomnosti německého kancléře Hitlera, italského duceho Mussoliniho, francouzského premiéra Daladiera a britského předsedy vlády Chamberlaina¹⁰⁰.

Na počátku jednání požadoval britský premiér přítomnost československých zástupců a dořešení majetkových problémů spojených s odstoupeným územím, především kdo proplatí český majetek a proč mají čeští sedláci zanechat v Sudetech všechn svůj dobytek. Tyto námitky hned v počátcích Hitler zarazil z důvodů, že by Čechoslováci toto území ještě ekonomicky poškodili a absolutně nepřijatelný byl návrh odstoupení tohoto území až po vybudování nové linie obranných pevností.¹⁰¹ Zbytek konference byl už výhradně v jeho režii¹⁰². Českoslovenští zástupci Dr. Vojtěch Mastný (vyslanec ČSR v Berlíně) a Dr. Hubert Misařík (šéf kabinetu ministerstva zahraničí)¹⁰³ byli povoláni jen do předpokoje jednací místnosti. Hitler odmítal jakoukoliv jejich účast na samotném jednání.

Hitler hned z počátku nastínil své plány na obsazení československého území osídleného Němci nejpozději do sedmi dnů, což obhajoval 240 000 uprchlíky, kteří byli Benešovým režimem utlačováni.¹⁰⁴ K tomuto kroku zatím nepřistoupil jen kvůli Mussoliniho přesvědčování. Německý kancléř počítal s nenásilným obsazením tohoto území wehrmachtem i přes téměř 800 000 Čechů žijících v tomto prostoru.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Filípek: s. 79

¹⁰¹ Klimek: s. 664

¹⁰² tamtéž

¹⁰³ Dejmek: s. 80

¹⁰⁴ Klimek: s. 664

¹⁰⁵ tamtéž

Znění celé smlouvy bylo hotové ve 23:00, do jeho znění velmoci zakomponovaly, že obsazování proběhne do deseti dnů.¹⁰⁶ Sporná území nebude řešit plebiscit, ale konference velmocí a hlavně nová hraniční podoba Československa bude mít bezpečnostní záruky od všech signatářů Mnichovské dohody.¹⁰⁷

Českoslovenští zástupci byli zavoláni k vyslechnutí ortelu až 30. září v 1.30. Ještě před seznámením s textem byli upozorněni, že pokud by tato dohoda nebyla přijata, tak Francie ani Velká Británie v žádném případě vojensky nepomohou Československu a celá záležitost bude jen na něm.¹⁰⁸ Stálý sekretář francouzského ministerstva zahraničí Léger československým zástupcům jasně oznámil, že se neočekává odpověď pražské vlády, a tudíž je celá věc považována za uzavřenou.¹⁰⁹

Ráno 30. září byla dohoda odevzdána ministru zahraničí Kroftovi. Prezident Beneš odložil rozhodnutí o přijetí tohoto znění na jednání vlády v půl jedenácté.¹¹⁰ Na tomto zasedání se vyjádřila většina ministrů pro kapitulaci a zabránění vyhlazení národa. Beneš se snažil získat co nejrychleji postoj sovětské vlády, zdali by podpořila Československo i bez západní pomoci, odpovědi se však nedočkal.

Ve dvě hodiny se setkali představitelé sedmi nejsilnějších stran s prezidentem a se zástupci armádního sboru, většina účastníků z celé situace vinila právě Benešovu zahraniční politiku.¹¹¹ Přesto došlo na návrh prezidenta s podporou vlády k přijetí ultimáta. Ministr zahraničí Krofta poté oznámil Francii a Británii kapitulaci Československa se slovy: „*Je to katastrofa, již jsme si nezasloužili... Nevím, budou-li rozhodnutí tohoto, učiněného v Mnichově, mít prospěch vaše země, ale jistě nejsme poslední, po nás budou postižení jiní.*“¹¹²

---

¹⁰⁶ Filípek: s. 80

¹⁰⁷ Klimek: s. 665

¹⁰⁸ Klimek: s. 666

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ Klimek: s. 667

¹¹¹ Klimek: s. 669

¹¹² Klimek: s. 670

Německo tímto získalo 28 000 km² území s 3 615 833 obyvateli z toho 719 127 Čechy. Do konce listopadu a konečné úpravy československo-německých hranic získala Říše další 40 000 obyvatel z toho 30 000 Čechů.¹¹³ Navíc ze znění Mnichovské dohody vyplývala nutnost řešení hraničních vztahů s Polskem a Maďarskem¹¹⁴, což mělo zaručit konečnou podobu československých hranic.

Polsko získalo na Těšínsku 895 km² s 228 000 obyvateli (123 000 Čechů, 77 000 Poláků a 20 000 Němců) a na severním Slovensku 167 km² s 9 000 Čechoslováky.¹¹⁵ Maďarsko získalo od Slovenska 10 309 km² s 853 670 obyvateli (503 980 Maďarů, 272 145 Slováků, téměř 9 000 Němců, 26 151 Židů a 1 825 Rusínů).¹¹⁶ Na Podkarpatské Rusi muselo Československo odstoupit 1 586 km² se 181 609 obyvateli.¹¹⁷ Versaillská podoba Československa byla na podzim roku 1938 zcela rozbita.

---

¹¹³ Sládek: s. 127

¹¹⁴ viz Příloha 1 (Celé znění Mnichovské dohody)

¹¹⁵ Sládek: s. 127

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ tamtéž

3. ČESKOSLOVENSKÝ MEDIÁLNÍ SYSTÉM V ROCE 1938

Rok 1938 přinesl přerod od demokratické společnosti tzv. První republiky v autoritářský systém tzv. Druhé republiky. V Československu nastaly kromě politických, sociálních a geografických změn také změny na poli žurnalistiky. Již v období před Mnichovskou dohodou se začaly uplatňovat cenzurní zákony na ochranu republiky v případě jejího přímého ohrožení. Obrovským otřesem se pak stala samotná dohoda čtyř velmocí, kdy velká část československých médií (většinou vydávaných v němčině) buď zanikla, nebo se stala součástí německého prostoru. Celkově se jednalo o 1 900 titulů.¹¹⁸ Situace v nových československých hranicích byla obdobně zlá, v rámci snahy o celistvost a jednotu národa po Mnichovské krizi se začaly ještě více uplatňovat cenzurní zákony a mnohá periodika zanikla úplně. Mediální systém se postupně připravoval na okupaci a následnou válku.

3.1. První republika a média

Samostatný československý stát vznikl 28. října 1918 a od tohoto dne se začala formovat také samostatná československá žurnalistika. Ve stejný den vznikla Československá tisková kancelář, jako tiskový odbor Národního výboru československého.¹¹⁹ Skutečnou zpravodajskou agenturou se stala až po začlenění části rakouské kanceláře Korbyro, a to 14. listopadu 1918.¹²⁰ Spolupráce se světovými agenturami Havas, Reuters, AP a WTB z ní udělala jeden z hlavních informačních zdrojů pro československá média, což z počátku byl jen tisk, ale během následujících let rozšířili tuto oblast rozhlas a filmové zpravodajství.

Novinkou na mediálním trhu se staly právě nové technologie, a to především rozhlas. Ten československý začal své pravidelné vysílání 18. května 1923

---

¹¹⁸ Bednařík.: s. 195

¹¹⁹ Končelík: s. 31

¹²⁰ tamtéž

ze stanu v pražských Kbelích.¹²¹ O dvacet dní později, tedy 7. června vznikla rozhlasová společnost Radiojournal.¹²² V roce 1925 vstoupil do Radiojournalu stát, a to jako 51% podílník. Státním dohledem bylo pověřeno ministerstvo pošt a telegrafů.¹²³

S postupně rostoucí oblibou rozhlasu a zlevňováním rozhlasových přijímačů se z něj stává masové celostátní médium – roku 1926 začalo vysílání z Brna a Bratislavy. Z Košického studia se poprvé ozval o rok později, Moravská Ostrava se přidala v roce 1929.¹²⁴

Novou žurnalistickou technologií byl i film, přesněji řečeno filmové zpravodajství. To se začalo v Československu prosazovat už ve dvacátých letech dvacátého století, a to skrze zahraniční zpravodajské filmy.¹²⁵ Domácí produkce se začala výrazněji prosazovat až v třicátých letech díky nově vzniklému Československému filmovému týdeníku, ale ani ten nebyl ještě srovnatelný se zahraniční produkcí, ve které se již naprosto prosadil zvukový film.¹²⁶ Zlom přišel až v létě 1937 s nástupem Aktuality, nového filmového týdeníku nahrazujícího ČFT. Aktualita se zabývala vážnými problémy jak domácími, tak zahraničními, k čemuž využívala spolupráci se zahraničními týdeníky, což zvedlo její úroveň. Tento projekt podporoval stát i velké tiskařské koncerny¹²⁷, jeho význam podtrhával dobový kontext, ve kterém se začal promítat (stupňující se česko-německá krize).

Vývoj prvorepublikové žurnalistiky zastavil právě až rok 1938 a následná válečná léta, přesto jak napovídá výčet nových technologií, se kterými českoslovenští novináři začínali pracovat, byl mediální systém vyspělý a ve zkoumané době hrála důležitou roli už i elektronická média. V této práci se zaměřuji na tisk, protože i přes značný pokrok nových technologií hrál v roce 1938 stále nejdůležitější roli.

---

¹²¹Končelík: s. 56

¹²² tamtéž

¹²³Končelík: s. 59

¹²⁴Končelík: s. 57

¹²⁵Končelík: s. 64

¹²⁶ tamtéž

¹²⁷ tamtéž

3.2. Tištěná média za První republiky

I přes technický pokrok v oblasti médií po celou dobu První republiky hrál tisk hlavní roli. Ve dvacátých letech nebyly rozhlasové přijímače moc rozšířené a i později se podrobnější informace zveřejňovaly spíše v novinách. S filmovými týdeníky byla situace obdobná. Naopak tištěná média se vydala na vrchol, kterým pro ně První republika byla.

3.2.1. Tištěná média a legislativa

Nově vzniklý stát převzal právní normy ze zaniklého Rakousko-Uherska¹²⁸, a to v poměrně složitém stavu. Pro Čechy, Moravu a Slezsko platil právní systém rakouský (předlitavský) a pro Slovensko a Podkarpatskou Rus systém uherský (zalitavský)¹²⁹. V těchto právních systémech bylo celkově šestnáct legislativních norem, které Československo převzalo.¹³⁰ Těmi základními byly rakouský tiskový zákon z roku 1862, uherský tiskový zákon z roku 1914 a rakouský trestní řád pro řízení ve věcech tiskových z roku 1873.¹³¹ Československo za prvních dvacet let své existence nebylo schopné nahradit tyto normy novým tiskovým zákonem, a proto jejich působnost pokrývá celé období první republiky.

V letech 1918-1938 přesto došlo k právním úpravám, a to celkově třiceti čtyřmi normami.¹³² Tou nejdůležitější bylo garantování tiskové svobody a zákaz předběžné cenzury v nové ústavě Československé republiky z 29. února 1920.¹³³ Tyto ústavní svobody byly omezeny zákonem o mimořádných opatřeních (**č.300/1920 Sb.**) a zákonem na ochranu republiky (**č.50/ 1923 Sb.**)¹³⁴. Tyto právní normy byly poprvé v praxi použity až na podzim roku 1938, kdy byla republika ohrožena válečným konfliktem.

---

¹²⁸ Bednařík.: s. 157

¹²⁹ Končelík: s. 32

¹³⁰ Končelík: s. 33

¹³¹ tamtéž

¹³² tamtéž

¹³³ tamtéž

¹³⁴ tamtéž

Zákon o mimořádných opatřeních upravoval ústavní svobody pro dobu přímého ohrožení republiky, a to jak vnějšího (např. válka), tak i vnitřního (pokus o převrat, či narušení republikánského zřízení státu). Tisku se především týkal § 10: „Vydávání a rozšiřování časopisů může být omezeno, podrobena zvláštním podmínkám, a v krajní nutnosti zastaveno, a provozování živností, jež vyrábějí a rozšiřují tiskopisy, může být podrobena zvláštnímu doзору neb i zastaveno.

*Časopisům periodickým může být uložena povinnost předkládati povinné výtisky ve lhůtě nejvýše dvou hodin před vydáním; pro jiné tiskopisy do šesti tiskových archů může tato lhůta být stanovena až na tři dny, pro tiskopisy obsáhlejší až na osm dní.*¹³⁵

Tento zákon byl přijat v době, kdy Československo „bojovalo“ o své hranice, a to především s Polskem a Maďarskem. Uplatnění zákona bylo právně omezeno na dobu trvání třech měsíců po jeho vyhlášení, které bylo podmíněno souhlasem vlády i prezidenta republiky.¹³⁶

Zákon č.300/1920 Sb. byl 10. července 1933 pozměněn, především bylo nahrazeno slovní spojení „republikánská forma“ za „demokraticko-republikánská forma“.¹³⁷ Novela také dovoluje Státnímu úřadu bezpečnostnímu bez soudního povolení zabavovat a otevírat poštovní zásilky, zakazování shromažďování na veřejných místech sloužících dopravě atd.¹³⁸ Úprava z roku 1933 celkově zpřísňuje zákon o mimořádných opatřeních, kvůli vzrůstajícím extremistickým politickým vlivům (fašismus a komunismus).

Zákon na ochranu republiky byl přijat až v roce 1923 a pro námi zkoumanou dobu (rok 1938) je poměrně aktuální. Tato právní norma se opět

---

¹³⁵ Zákon ze dne 14. dubna 1920 o mimořádných opatřeních. Více zde:

<http://www.koncelik.eu/a300-1920-ochrana-rep/>. In: KONČELÍK, Jakub. *Jakub Končelík* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/a300-1920-ochrana-rep/>

¹³⁶ tamtéž

¹³⁷ KONČELÍK, Jakub. Zákon ze dne 10. července 1933, jímž se mění zákon o mimořádných opatřeních. *Jakub Končelík: studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989* Více zde: <http://www.koncelik.eu/zakon-125-1933/> [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-125-1933/>

¹³⁸ tamtéž

netýkala výhradně mediálního systému nové republiky, ale měl zajistit její obecnou bezpečnost, především se vymezoval proti vyzrazení státních či vojenských tajemství, podpory protistátních povstání za účelem změnit územní či politické zřízení Československa, urážka ústavních činitelů či šíření zpráv schvalujících trestní činnost. K médiím se vztahovaly paragrafy 14, 15, 16, 18, 20, 23 a 34.¹³⁹

Především paragrafy 23 a 34 se přímo dotýkají médií. V § 34 se vymezuje, za jakých okolností může být dané médium omezeno na vydávání či přímo zrušeno.¹⁴⁰

§ 23 se zabývá nedovoleným zpravodajstvím ve prospěch nepřátelských sil a státu Československé republiky – „*Kdo tiskem uveřejní zprávu o síle, válečné zdatnosti nebo pobytu vojska neb o jiném zařízení republiky nebo jejího spojence, zavedeném k obraně, ač to bylo úředně zakázáno neb ač mohl ze zprávy nebo jiných okolností vědět, že uveřejněním ohrožuje zájem státu, kdo tiskem uveřejní zprávu o mimořádných zařízeních k udržení neb obnovení pokoje, ač to bylo úředně zakázáno, trestá se za přečin vězením od osmi dnů do šesti měsíců.*“¹⁴¹ Tato část zákona byla důležitou v krizové, téměř válečné situaci roku 1938 a dávala vládě určitou „zbraň“ k boji proti sudetoněmecké propagandě, protože právě v těchto oblastech se prováděly vojenské přípravy na možný německý útok, především stavba obranného systému bunkrů.

Největší legislativním počinem týkající se médií byly tzv. **Malé tiskové zákony** z roku 1933, které tvořily zákony **č.126/1933 Sb.** a **č.140/1933 Sb.** Jejich načasování odpovídalo na dění u našich západních sousedů a nástupu nacistické moci v čele s Hitlerem k moci.

---

¹³⁹ KONČELÍK, Jakub. ZÁKON ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky. *Jakub Končelík: studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989* [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-50-1923-ochrana-rep/>

¹⁴⁰ tamtéž

¹⁴¹ tamtéž

Zákon č. 126/1933 Sb. je zaměřen na způsob kolportáže, mravní ohrožení mládeže, zahraniční periodika a tiskovou opravu.¹⁴² Na nebezpečí z politického dění v Německu odpovídají především odstavce 1, 2 a 3 § 2¹⁴³Tato právní norma sleduje podobné cíle jako již zmiňovaný zákon o mimořádných opatřeních z roku 1920 a snaží se maximálně omezit ohrožení demokratického uspořádání Československa, zvláště odstavec jedna je namířen na snahy německého a slovenského obyvatelstva o autonomii respektive o samostatnost na ČSR. Snahy o odtržení Němci osídleného území se tradovaly již od roku 1918, ale zákony jako takové vstoupily do praxe až v krizovém roce 1938.

Na §2 přímo navazuje § 10 o cizokrajném tisku, kde platí vše výše zmíněno jen s rozdílem perzekuce pro dané periodikum. V případě zahraničního tisku mohl být udělen zákaz přepravy poštou a po železnici, popřípadě zákaz dovážení těchto periodik do země a přísný zákaz jejich jakékoliv dopravy v rámci státu.¹⁴⁴

Druhou částí tzv. Malých tiskových zákonů byla norma **č.140/1933 Sb.**, která měla upravovat zákon tiskový a zákon na ochranu republiky. Podobně jako v předešlém případě se i zde českoslovenští politici snažili maximálně ochránit demokraticky- republikánskou formu státu, příkladem je článek II §

---

¹⁴² KONČELÍK, Jakub. Zákon ze dne 10. července 1933, kterým se mění a doplňují tiskové zákony. *Jakub Končelík: studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/>

¹⁴³(1) *Kolportáž (§ 1, odst. 1) tiskopisů, které přímo nebo nepřímo podvracejí nebo hanobí samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánskou státní formu nebo demokratický řád Československé republiky, nebo které hrubě urážejí stud, může býti zakázána.*

(2) *Rovněž tak může býti zakázána kolportáž tiskopisu, který ohrožuje veřejný klid a pořádek, zejména obsahem nepravdivým nebo pravdu zkrucujícím.*

(3) *Zakázati kolportáž je oprávněn zemský úřad. Jde-li o periodický tiskopis vydávaný v cizině, je toto právo vyhrazeno ministerstvu vnitra v dohodě s ministerstvem zahraničních věcí. Kolportáž neperiodického tiskopisu je oprávněn zakázati také státní bezpečnostní úřad. Bylo-li proti zákazu státního bezpečnostního úřadu podáno odvolání, pozbude zákaz platnosti, nebylo-li o odvolání rozhodnuto do osmi dnů ode dne, kdy státního bezpečnostního úřadu došlo. In.: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/> (viz pozn. č. 132)*

¹⁴⁴ obdobně jako u poznámky číslo 132

14a, ve kterém se vymezuje trest za popuzování násilí mimo jiné i na osoby či skupiny, jež jsou stoupenci demokraticko-republikánského řádu.¹⁴⁵

V tomto znění se upravují i pravomoci prezidenta republiky, a to v článku VII § 15 ods.5 (5) *Ustanovení o úřední opravě platí též o opravách, za jejichž uveřejnění žádal prezident republiky, jeho náměstek, předseda nebo člen vlády...*¹⁴⁶, dále v §34a o zákazu některého periodického tisku (3) *Jestliže příčiny, pro které došlo k vydání nařízení podle odstavce 1, nepominuly, může vláda nařízením, schváleným prezidentem republiky, jeho účinnost, třeba i opětovně, prodloužiti, pokaždé však nejdéle na dobu dvou let.*¹⁴⁷ Především pak článek VIII za§ 17 vkládají se §§ 17a) a 17b) tohoto znění:

Povinné uveřejnění projevů prezidenta republiky a vlády
§ 17a)

(1) *Politické periodické tiskopisy, vydávané, byť i pod různými názvy, aspoň třikrát týdně, jsou povinny uveřejniti zdarma projev, který v oboru své působnosti učinil prezident republiky, jeho náměstek, vláda nebo jménem vlády její předseda nebo člen, jestliže úřad povolaný k obstarávání věcí prezidenta republiky nebo vlády jim takový projev přímo nebo prostřednictvím Československé tiskové kanceláře dodá k uveřejnění, dovolává se tohoto ustanovení zákona.*¹⁴⁸ Postavení osoby prezidenta republiky v těchto zákonech naznačovalo dosavadní praxi v Československu spojenou se silnou osobností prezidenta Masaryka, ale již tehdy se uvažovalo o Edvardu Benešovi jako jeho bezprostředním nástupci, který v krizové době uplatňoval tyto zákony v praxi.

Oba Malé tiskové zákony navazovaly na předešlé právní normy z let 1920 a 1923 a přímo reagovaly na vnitrostátní i mezinárodní politické dění. Původní zákony vznikly v době upevňování republiky, která byla ohrožena početnou

---

¹⁴⁵ KONČELÍK, Jakub. Jakub Končelík: studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989 Více zde: <http://www.koncelik.eu/zakon-140-1934/>. *Zákon ze dne 10. července 1933, kterým se mění a doplňují zákony na ochranu republiky a zákony tiskové* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-140-1934/>

¹⁴⁶ tamtéž

¹⁴⁷ tamtéž

¹⁴⁸ tamtéž

německou menšinou a její snahou o separaci od Československa. Nové zákony reagují na poměrně stejnou situaci.

Zákon o obraně státu z roku 1936 (131/1936 Sb.) upravuje cenzurní kroky v případě ohrožení republiky, a to především předkládání povinných výtisků před jejich vydáním. O cenzuru se měl především podle znění zákona starat Státní úřad bezpečnosti.¹⁴⁹

Tento zákon připravuje československý mediální systém na blížící se konflikt s Německem a především na sílící nepokoje německého obyvatelstva republiky, na jejichž propagandistické útoky se tento návrh jakožto i ty předešlé vztahoval, podobný vztah byl i ke komunistickému tisku, který také podkopával demokraticko-republikánský charakter státu. Zákon se dostal do praxe právě ve vypjatých chvílích roku 1938, kdy reálně

---

¹⁴⁹b) *Státní úřad bezpečnosti, jemuž se má předložit povinný výtisk, může:*

aa) zakázati vydání nebo rozšiřování tiskoviny, jejímž obsahem by mohly býti ohroženy zájmy obrany státu, neb jiné důležité zájmy republiky Československé neb jejích spojenců, anebo veřejný klid a pořádek;

bb) zakázati rozšiřování tiskoviny, při jejímž vydání nebylo dbáno podmínek neb omezení stanovených státním úřadem bezpečnostním, nebo jejíž vydávání bylo tímto úřadem zastaveno (§ 10 zákona č. 300/1920 Sb. z. a n. ve znění zákona č. 125/1933 Sb. z. a n.).

Je-li nebezpečí v prodlení, může z důvodu uvedeného pod písm. aa) zakázati zatímně rozšiřování tiskoviny kterýkoli státní úřad bezpečnostní.

c) Ministerstvo vnitra může v dohodě se zúčastněnými ministerstvy dovoz, dopravu a rozšiřování tiskovin z ciziny podrobiti zvláštním omezením nebo podmínkám anebo je zakázati.

5) Vláda zřídí za branné pohotovosti státu ústřední cenzurní komisi a rozhodne, kterému členu vlády bude tato komise podřízena. Tato komise je povolána, aby podle rozhodnutí a pokynů uvedeného členu vlády cenzuru jednotně řídila, usměřňovala, jí využívala a ji kontrolovala; členy této komise jmenuje ministerstvo národní obrany a ostatní zúčastněná ministerstva. Orgány cenzuru provádějící (dosavadní i za branné pohotovosti státu nově zřízené) jsou ve vykonávání této své činnosti podřízeny přímo uvedené ústřední cenzurní komisi In.: KONČELÍK, Jakub. Jakub Končelík: studijní materiály a texty k přednáškám z dějin médií 1938-1989 Více zde: <http://www.koncelik.eu/zakon-140-1934/>. 131/1936 Sb.

ZÁKON ze dne 13. května 1936 o obraně státu. Více zde: <http://www.koncelik.eu/zakon-131-1936-obrana-statu/> [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-131-1936-obrana-statu/>

hrozil válečný konflikt s Hitlerovým Německem potažmo s Polskem a Maďarskem.

Posledním zásadním prvorepublikovým krokem na legislativním poli byla vládní vyhláška z č.183/1938 Sb. o stavu branné pohotovosti, kterou nabyt účinnosti zákon č.300/1920 Sb. o mimořádných opatřeních., který měl moc omezit občanská práva na dobu tří měsíců, což také nastalo.¹⁵⁰ K cenzurní praxi také dopomohlo ustanovení Ústřední cenzurní komise 26. září 1938, periodika deníkového formátu musela být prohlížena minimálně dvě hodiny před vydáváním. Tato instituce nejen kontrolovala, ale také řídila a usměrňovala mediální systém Druhé republiky.¹⁵¹

---

¹⁵⁰Končelík: s. 77

¹⁵¹Končelík: s. 78

3.3. Československý systém tištěných médií

Československo již od prvopočátku navázalo na tradici české žurnalistiky v dobách Rakouska-Uherska¹⁵², tedy na stranický mediální systém, který plnil úlohu informačního spojení mezi vedením strany a jejími členy¹⁵³ a voliči.¹⁵⁴ Stranický tisk se během dvaceti let trvání nové republiky rozšířil z celostátních titulů i na regionální mutace, čímž zvyšoval množství novin na území státu. Mutace nebyly zaměřeny jen geograficky (regionálně), ale i na publikum – na mládež, ženy, sportovní fanoušky, kulturu atd.¹⁵⁵ Celostátní (mateřské) tituly vycházely dvakrát denně jako raníky¹⁵⁶, ty byly zaměřené na politické dění a večerníky, které měly spíše bulvarizační tendenci.¹⁵⁷ Jedinými vybočujícími tituly byly Národní politika, Lidové noviny a Národní osvobození, které se víceméně klonily k Hradu, či Tribuna¹⁵⁸ Státotvornými stranami První republiky byly Československá národní demokracie, Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (zvaná živnostenská), **Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (zvaná agráři)**, Československá strana lidová, **Československá strana národně socialistická**¹⁵⁹, Československá sociálně demokratická strana dělnická. Poslední důležitou, i když ne vládní stranou, byla Komunistická strana Československa¹⁶⁰, každá strana měla vlastní noviny, přesto je oficiálně nevlastnily, protože podle

---

¹⁵² Bednařík.: s. 157

¹⁵³ Končelík: s. 41

¹⁵⁴ Bednařík.: s. 159

¹⁵⁵ tamtéž

¹⁵⁶ tamtéž

¹⁵⁷ Končelík.: s. 41

¹⁵⁸ Bednařík.: s. 159

¹⁵⁹ tučně zvýrazněnými politickými stranami a především jejich médii se budeme v textu dále zabývat

¹⁶⁰ pro potřeby diplomové práce budeme dále pracovat jen s tiskem Agrární strany a ČSNS, které jsem si zvolil pro své zkoumání, jakožto dva politické protipóly. ČSNS je levicovou stranou a Edvard Beneš byl jejím členem. Naopak Agrární strana je pravicová a Benešovu politiku kritizovala.

prvorepublikových zákonů nebyly právníckými osobami, a tudíž nemohly vlastnit nemovitý majetek a uzavírat právně závazná ujednání.¹⁶¹ Vydavatelství byla většinou akciovými či komanditními společnostmi, v jejichž čele stál většinou člověk blízký vedení strany, význačný člen či sám předseda.¹⁶² Stranický tisk tedy formovaly nakladatelské domy, těmi nejvýznamnějšími byli – Melantrich, Pražská akciová tiskárna, Československá akciová tiskárna, Čechie, Novina, apod.

Novinkou ve světě československého tisku se stal bulvár, který se do vzniku samostatného státu nemohl rozvíjet skrze rakouskou cenzurní praxi. S existencí „šestákového“ tisku byl spjat především jeden z mužů 28. října Jiří Stříbrný¹⁶³, stranický konkurent Edvarda Beneše, který musel ČSNS nakonec opustit. Této „křivdy“ využil po Mnichovských událostech, když právě jeho listy spustily největší Benešovu kritiku. Stříbrný sám v období podzimu 1938 užil výraz „odbenešit“, který symbolizuje jeho postoje k prezidentovi.

S druhou republikou došlo k několika zásadním změnám. V platnost vstoupil zákon č.300/1920 Sb., který omezoval na dobu tří měsíců občanské svobody, včetně svobody projevu (viz výše). 26. září byla ustanovena při ministerstvu vnitra Ústřední cenzurní komise, která cenzurovala všechn tisk, telegramy, filmy, divadla apod.¹⁶⁴ Zakázána byla především kritika vlády a jejích opatření a jakákoliv kritika Německa.

Mezi říjnem 1938 a březnem 1939 zaniklo na 1 900 novinových titulů, především levicově a demokraticky zaměřených, příkladem je Národní osvobození.¹⁶⁵ Zbytečný byl i vysoký počet politicky orientovaných deníků, neboť v novém systému byly jen dvě strany¹⁶⁶. Vládní Strana národní jednoty si určila za svůj názorově vedoucí tisk Venkov, který tvrdě kritizoval

---

¹⁶¹ Bednařík.: s. 165

¹⁶² tamtéž

¹⁶³ Bednařík.: s. 157

¹⁶⁴ Bednařík.: s. 194

¹⁶⁵ tamtéž

¹⁶⁶ Deníkem NSP se stala Národní práce In. Bednařík s. 195

politiku První republiky a především prezidenta Edvarda Beneše.¹⁶⁷ Problémy nového mediálního systému nebyly jen na politické úrovni, ale také v rovině technické, většina papíren zůstala na zabraném území a ve vnitrozemí nastal nedostatek papíru.¹⁶⁸

3.3.1. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu a její tisk

Agrární strana byla jednou z hlavních stran nově vzniklého Československa, hlavně v první polovině trvání První republiky, kdy v čele této strany stál několikanásobný ministerský předseda Antonín Švehla¹⁶⁹. K dalším významným agrárikům patřili Josef Černý, **Jan Malypetr**¹⁷⁰, František Staněk, **František Udržal**, **Milan Hodža** a **Rudolf Beran**.¹⁷¹ Mezi léty 1922 až 1938 byli českoslovenští předsedové vlády výhradně¹⁷² z Agrární strany.¹⁷³ Programově se snažila RSZaML zastupovat československé zemědělce a chránit zájmy celého venkova, odtud také název ústředního tiskového orgánu strany **Venkov**¹⁷⁴. Ve skutečnosti zastupovala především statkáře a bohaté sedláky.¹⁷⁵ Na československé politické scéně se vyznačovala svou pravicovou orientací. Již v době Benešova působení na ministerstvu zahraničí, byli právě agráři jeho největšími kritiky, což se projevilo už při jeho volbě do prezidentského úřadu v prosinci 1935. Po Mnichovských událostech se její představitelé především Rudolf Beran stali architekty nového uspořádání země, které se odmítalo hlásit v odkazu První republiky.

---

¹⁶⁷ Bednařík.: s. 195

¹⁶⁸ tamtéž

¹⁶⁹ Dostál.: s. 139

¹⁷⁰ Tučně zvýraznění zastávali funkci ministerského předsedy Československé republiky

¹⁷¹ Adam, J.: s. 259 (Ottova encyklopedie- Česká republika – díl 4.)

¹⁷² kromě Jana Černého premiéra úřednických vlád

¹⁷³ Adam, J.: s. 382

¹⁷⁴ deník Venkov je v rámci této práce zkoumán

¹⁷⁵ Končelík: s. 45

Venkov nebyl jediné agrárnícké periodikum, v Praze vycházel bulvárnější Večer, pro venkovské čtenáře Lidový deník¹⁷⁶ a speciálně na Moravě vycházela Svoboda. Tato periodika měla nejrůznější regionální mutace.¹⁷⁷ Na Slovensku se vydával Slovenský deník a Slovenská politika.¹⁷⁸ Hlavní roli agrárnických médií byla propagace strany a jejích záměrů, ale také přinášel rady zemědělcům a seznamoval je s nejnovějšími trendy v tomto oboru.¹⁷⁹

Tiskový podnik, který stál za agrárníckými médii, již od jejich počátku nesl jméno Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské. V jeho vlastnictví bylo na třináct tiskáren, ve kterých na počátku naší republiky (r. 1925) vycházelo na šest deníků, devět týdeníků, dvacet čtyři krajanských listů, tři měsíčníky a čtyřicet tři časopisů.¹⁸⁰ V třicátých letech došlo ke změně názvu na podnik Novina, ale ani to nepřineslo komerční úspěšnost, protože byl příliš podřízen propagaci RSZaML.

Třicátá léta přinesla i další změny ve straně i jejích periodikách, postupně se začalo utvářet pravicové křídlo podporující krajní pravici, což se projevilo hlavně v době Mnichovské krize a následné Druhé republiky. Z žurnalistických představitelů tohoto směru vyčnívali především Josef Vraný, Rudolf Halík, Ferdinand Kahánek, Vladimír Krychtálek nebo Antonín Martin Brousil.¹⁸¹

Josef Vraný byl šéfredaktorem Venkova a senátorem ČSR. Dlouhou dobu patřil mezi vedoucí členy Agrární strany se svébytným přístupem k jejímu tisku a prosazování vlastních názorů, a to až do takové míry, že nerespektoval usnesení stranického vedení (především po smrti Antonína Švehly).¹⁸² Po smrti Vraného jej ve funkci šéfredaktora nahradil Rudolf Halík.¹⁸³ Vraný velmi silně vystupoval proti ministru zahraničí a pozdějšímu

---

¹⁷⁶Dostál.:s. 305

¹⁷⁷Končelík.: s. 45

¹⁷⁸ Dostál.: s. 305

¹⁷⁹Končelík.: s. 45

¹⁸⁰ Dostál.

¹⁸¹Končelík: s. 46

¹⁸²Dostál.: s. 307

¹⁸³ tamtéž

prezidentovi Benešovi, převážně v době jeho zvolení do prezidentské funkce v prosinci 1935.¹⁸⁴

Vraný do Venkova přivedl také redaktora Ferdinanda Kahánka. Člověka, který kritizoval tzv. hradní politiku. Do Venkova přišel od Stříbrného a i v novém zaměstnání pokračoval v bulvárním Stříbrného stylu, tedy silnou kritikou benešovské politiky a Beneše jako takového. Kahánek sám se již v roce 1924 rozešel s Edvardem Benešem, což ovlivňovalo jeho styl psaní.¹⁸⁵

S Kahánkem přišel také Vladimír Krychtalek, ten proslul silnou kritikou Benešovy zahraniční politiky, což jej v době Protektorátu Čechy a Morava vyneslo do křesla šéfredaktora Venkova.¹⁸⁶

3.3.2. Československá strana národně socialistická a její tisk

Československá strana národně socialistická byla levostředovou stranou, která se snažila spojit nacionalismus a socialismus¹⁸⁷, již od počátku republiky je považována za tzv. státotvornou stranu a po dobu První republiky (1918-1938) se podílela na jejím vývoji. Představitelé ČSNS zasedali i v tzv. Pětce, kde se scházeli představitelé hlavních československých stran, aby zaručili vývoj země bez větších politických krizí. ČSNS je také považována za stranu prohradní¹⁸⁸, protože do roku 1935 plně podporovala prezidenta Masaryka a od roku 1935 byl prezidentem její člen Edvard Beneš. Přístup jejího tisku k prezidentovi se odvíjel od jeho členství v ní. Ve vztahu k Benešovi byla ČSNS opakem Agrární strany.

Ve svém československém vývoji prošla dvěma etapami, a to mezi léty 1918-1926, kdy nesla název Československá strana socialistická (ČSS). V roce 1926 došlo kromě změny názvu také k vyloučení jednoho z mužů 28. října Jiřího Stříbrného ze strany. Naopak novým významným členem se stal Edvard Beneš, ministr zahraničí a bývalý ministerský předseda, který se

---

¹⁸⁴Rokoský.: 780

¹⁸⁵Doležal.: s. 308

¹⁸⁶tamtéž

¹⁸⁷Končelík: s. 47

¹⁸⁸tamtéž

stal členem ČSS až v roce 1923 na popud prezidenta Masaryka.¹⁸⁹ Mezi léty 1926 až 1938 převládl prohradní přístup.

Rozdíl mezi Agrární stranou a ČSNS byl dán už v přístupu k voličům, jak výše zmiňuji RSZaML se soustředila na zemědělce, statkáře a sedláky. Základní oblastí pro získání voličských hlasů byl venkov. ČSNS naopak cílila spíše na velká města, hlavně Prahu, vyšší podporu nalézala v Čechách. Sama o sobě hlásala, že zastupuje nižší střední třídu a nižší vrstvu obyvatelstva, především pak dělníky loajální První republice, řemeslníky a drobnou inteligenci (učitelé), velmi blízko k ČSNS měla i Československá obec legionářská¹⁹⁰, což opět dokazuje vliv a blízkost k Hradu.

ČSNS podobně jako zbylé prvorepublikové strany měla svůj ústřední tiskový orgán, kterým bylo **České slovo**, převážně politický deník vycházející od roku 1907¹⁹¹, pověstný byl mnohostranností svých rubrik. Samotné České slovo neneslo příliš velký náklad, což vynahrazovala jeho večerníková mutace **Večerní České slovo**¹⁹², to bylo zaměřeno více bulvárně, důraz byl kladen i na sportovní tematiku a celkové odlehčení témat. VČS se stalo periodikem s největším nákladem, který býval až půlmilionovým.¹⁹³ Novinkou na trhu bylo i zavádění mutačních částí, tedy pro jistou oblast byly připraveny určité stránky s místní tematikou¹⁹⁴. Mimo jiné i tento čtenářský úspěch udělal z původního národně-sociálního tiskařského družstva, později přeměněného na tiskový koncern Melantrich¹⁹⁵ jedinou (politickou) ziskovou tiskovou organizaci v První republice. V jeho čele stál Jaroslav Šalda, jeho vedení udělalo z Melantricha nejvýznamnější tiskový koncern v republice.¹⁹⁶

Mezi další melantrichovská periodika patřily raníky A-Zet, Telegraf, Moravské slovo a Večerní Moravské slovo, celkem vydával 11 deníků, asi

---

¹⁸⁹

¹⁹⁰Končelík: s. 48

¹⁹¹ tamtéž

¹⁹² tamtéž

¹⁹³Končelík: s. 48

¹⁹⁴ tamtéž

¹⁹⁵ tamtéž

¹⁹⁶ Bednařík.: s. 165

60 regionálních týdeníků a přes 100 dalších titulů,¹⁹⁷ to vše se tisklo v pěti tiskárnách (dvou v Praze, jednou v Brně, Ostravě a Žilině).¹⁹⁸Většina těchto periodik se snažila představovat jako nezávislé zpravodajské orgány, přesto většinou sloužily k stranické propagandě.¹⁹⁹

Mezi významná novinářská a umělecká jmena spojenýma s Českým slovem můžeme zařadit Jiřího Pichla, Otakara Skýpalu, Karla Zdeňka Klímu, Lud'ka Stránského, Josefa Horu, Františka Bidla či Josefa Ladu.²⁰⁰

---

¹⁹⁷Končelík: s. 49

¹⁹⁸Bednařík.: s. 165

¹⁹⁹tamtéž

²⁰⁰Končelík: s 48

4. OSOBNOST EDVARDA BENEŠE

Stranický systém Československé republiky měl kromě prezidenta Masaryka ještě jednu symbolickou postavu. Byl jí mladý ministr zahraničí a pozdější prezident, který působil v čele státu celých dvacet let. V námi zkoumaném období byl jedním z hlavních aktérů politických i vojenských jednání, což přineslo i jeho mediální obraz do denního tisku. Touto osobností byl Edvard Beneš, jeden ze zakladatelů československého státu. Společně s Tomášem Garriguem Masarykem a Milanem Rastislavem Štefánikem se postavil do čela 1. Československého zahraničního odboje za 1. světové války. Po válce stanul do čela ministerstva zahraničí, kde působil až do roku 1935. V prosinci toho to roku nahradil v prezidentském křesle Masaryka. V čele země stál až do října 1938. Po své abdikaci emigroval ze země. Od března 1939 se opět postavil do čela 2. Československého odboje a jako exilový prezident stál v čele země přes celou 2. světovou válku. Po válce se snažil o stabilizaci a demokratizaci Československa, jeho snaha byla ukončena v únoru 1948. V červnu téhož roku na svou funkci abdikoval a v září zemřel. Edvard Beneš se stal v nejtěžším historickém období země jedním ze symbolů První republiky, což si vysloužil několikaletou prací pro vznik a počátky mladého státu. Jeho úzká spolupráce s Tomášem Garriguem Masarykem a dlouhodobé působení v Černínském paláci se projevovalo i v jeho mediálním obrazu v krizovém roce 1938.

4.1. Edvard Beneš: dětství a studentská léta 1884-1914

Beneš se narodil 28. května 1884 v Kožlancech na Rakovnicku.²⁰¹ Edvard byl nejmladším synem Matěje a Anny Benešových. Otec byl obchodníkem, který vlastnil statek, závoznictví a cihelnu.²⁰² Anna se starala o domácnost. Edvard byl nejmladším potomkem.

Z deseti sourozenců měli na Edvarda největší vliv nejstarší bratr Václav a o šest let starší Vojtěch.²⁰³ Oba studovali v Praze učitelství a malého Edvarda zásobovali informacemi o studentském dění v Praze a hlavně literaturou.²⁰⁴ V jedenácti letech odchází i Edvard na studia do Prahy, přesněji řečeno na gymnázium, to ukončil v roce 1904 maturitní zkouškou, poté pokračoval ve studiu na vysoké škole.²⁰⁵

Beneš se rozhodl na univerzitě studovat jazyky, sociologii a filozofii. Hned v roce 1905 se zapsal na Karlovu univerzitu a zároveň se rozhodl pro studia v Paříži. Ve Francii nakonec studoval na dijonské právnické fakultě²⁰⁶, kterou ukončil v roce 1908 s titulem doktora práv. Karlovu univerzitu ukončil v roce 1909 s titulem doktora filozofie. V témže roce se oženil s Hanou Vlčkovou.²⁰⁷ V roce 1913 se stal docentem, v této době již velmi úzce spolupracoval s profesorem Masarykem.²⁰⁸ Studia, zvláště ta zahraniční, pomohla Benešovi lépe se orientovat v mezinárodní situaci a politice, což mu velmi prospělo v jeho pozdější (české i zahraniční) politice.

---

²⁰¹ Zeman, Z.: Edvard Beneš: politický životopis, Mladá fronta, Praha 2009. s. 15.

²⁰² tamtéž

²⁰³ Václav zemřel již v roce 1909, Vojtěch se stal po válce zemským školním inspektorem a později senátorem. In Papoušek, J.: Dr. Edvard Beneš sein Leben, Orbis Verlag, Praha 1937. s. 7.

²⁰⁴ Ort, A.: Dr. Edvard Beneš evropský politik, Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka na fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické, Praha 1993. s. 9.

²⁰⁵ Zeman: s. 20

²⁰⁶ Ort: s. 10

²⁰⁷ Ort: s. 11

²⁰⁸ tamtéž

4.2. Edvard Beneš zakladatel československého státu 1914-1918

Beneš měl již během svých středoškolských a později vysokoškolských let vyhraněný názor k Rakousku-Uhersku, Habsburkům a katolické církvi. Politicky byl svými bratry socialisticky směřován, odtud i jeho středoškolská přezdívka „rudý“²⁰⁹. Beneš byl přesvědčen o nutnosti změn v habsburské monarchii, což se ukázalo i v jeho disertační práci na právnické fakultě v Dijonu, která nesla název „Problém Rakouská a česká otázka“.²¹⁰

Po začátku 1. světové války se Beneš rozhodl zapojit do boje proti Habsburkům. Začal rozšiřovat své styky s profesorem Masarykem, obstaral si cestovní pas a vstoupil do redakce Času²¹¹. Beneš se dal k dispozici Masarykovi včetně se svými úsporami.

Masaryk na konci roku 1914 odjel do zahraničí a zanechal Beneše v Praze jako svého zástupce, již v této době se odvíjel velmi blízký vztah dvou prvních československých prezidentů. V roce 1915 se dostal pod policejní dohled i Edvard Beneš, příčinou byla protirakouská činnost jeho bratra Vojtěcha v USA. Beneš se rozhodl také odejít z Rakouska-Uherska a pod jménem Miroslav Šícha se mu to také povedlo.²¹²

Ve Švýcarsku se po dohodě s Masarykem rozdělila jejich působnost: Masaryk odjel do Londýna, Beneš pracoval v Paříži a Sychrava zůstal ve Švýcarsku.²¹³ Již od roku 1916 začal Beneš zastávat oficiální funkci v Československé národní radě, a to jejího generálního sekretáře. Kromě něj zde usedli také prof. Masaryk jako předseda, místopředsedou byl poslanec Dürich, zástupcem Slováků M. R. Štefánik. Generální sekretariát zůstal v Paříži, jako symbol jednoty celého hnutí.²¹⁴

---

²⁰⁹ Ort: s. 10

²¹⁰ Tamtéž

²¹¹ Ort: s. 16

²¹² Ort: s.21

²¹³ Beneš, E.: Světová válka a naše revoluce, Praha 1928. Díl I, s 81.

²¹⁴ Ort: s. 25

Benešova „válečná“ činnost v Paříži spočívala v přesvědčení francouzských úřadů k uznání československé armády, tedy aby zajatci ze Srbska, Ruska a Itálie byli dopraveni do Francie, kde by společně s americkými dobrovolníky vytvořili základ čs. armády, která by nebyla součástí cizinecké legie, ale samostatná armáda (vznikajícího samostatného státu)²¹⁵.

V roce 1918 byla Národní rada uznána defacto za samostatnou vládu, jejímiž nejdůležitějšími rezorty bylo zahraničí a válka v zastoupení Beneše a Štefánika.

4.3. Edvard Beneš ministr zahraničí 1918-1935

Od vzniku samostatného Československa zastával Edvard Beneš post ministra zahraničí, a to ve všech kabinetech za sedmnáct let. Svou práci započal při jednání se zástupci domácího odboje při doplnění členů prozatímní vlády v Ženevě, ale hlavní úkol čekal na Beneše ve Versaille, kde jednal na mírové konferenci o budoucím uspořádání světa a hlavně střední Evropy.

Ministr zahraničí zůstal v Paříži i po vyhlášení samostatnosti, což ulehčilo jednání s představiteli velmocí. Tato jednání byla nezbytná pro zachování hranic státu, především československo-polský spor o Těšínsko a vojenský konflikt s Maďarskem o slovenské hranice²¹⁶. Benešovi se na versailleské konferenci podařilo prosadit většinu československých návrhů a stabilizoval územní celistvost, a to včetně připojení Podkarpatské Rusi.

Po stabilizaci poměrů ve střední Evropě se Beneš snažil o uzavření diplomatické koalice, což se mu povedlo s Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců.²¹⁷ Toto seskupení neslo název Malá Dohoda, který posměšně použil maďarský tisk²¹⁸, protože byla zaměřena převážně protimaďarsky. Tímto paktem definoval Beneš zahraniční politiku

---

²¹⁵ Ort: s. 31

²¹⁶ Ort: s. 48

²¹⁷ Dále budeme pro zjednodušení užívat název Jugoslávie, i když jsme si vědomí, že tento státní útvar nesl jiné jméno.

²¹⁸ Ort: s.56

Československa na dalších 20 let, samozřejmě, že stále existovala nejužší spolupráce s Francií a Velkou Británií, naopak spory dále pokračovaly s Polskem, Maďarskem, Německem a Itálií.²¹⁹

Beneš nebyl v zahraniční politice aktivní jen za Československo, ale velmi se zasloužil i o nově vzniklou Společnost národů, která měla zabezpečit mír v nov Evropě, rovnost všech států a mezinárodní záruky.

Velký úkol vyvstal před Benešem především v roce 1933, kdy se v Německu dostala k moci nacistická strana. Došlo k celkové změně poměrů v Evropě. Francie se začala sblížovat s SSSR, což vedlo k podobnému postupu u Malé Dohody. Beneš opět dodržoval francouzskou linii zahraniční politiky a velmi uvítal systém vzájemných podporujících se aktů ve střední Evropě, které měly napomoci v oslabení sílícího Německa. Garanty těchto smluv se měly stát SSSR a Francie.²²⁰ S těmito záměry končil Edvard Beneš ve funkci ministra zahraničí a nastoupil důležitější roli v československém vládním aparátu.

4.4. Edvard Beneš prezidentem 1935-1938

Jak již výše zmiňuji, dosavadní československý prezident profesor Tomáš Garrigue Masaryk byl již od studentských let velkým Benešovým vzorem, spolupracovníkem a přítelem. Již od počátku republiky počítal s ministrem zahraničí jako se svým nástupcem²²¹.²²² Právě rok 1935 znamenal v Benešově i Masarykově životě zásadní změnu.

Beneš byl velmi silnou osobností jak zahraniční, tak vnitrostátní politiky. V té měl ale mnoho odpůrců, a proto prezident Masaryk odkládal svou abdikaci, jak nejdéle mohl. V roce 1935 již dosáhl pětadesáti let a jeho zdravotní stav mu již nedovoľoval setrvat ve funkci.²²³ Masaryk jasně označil za svého nástupce Beneše, s jehož volbou souhlasili lidovci, sociální

---

²¹⁹ tamtéž

²²⁰ Ort: s.: 98

²²¹ Zásadním problémem byl Benešův věk, na funkci prezidenta byl mladý

²²² Ort: s.: 108

²²³ Ort:s.110

demokraté a národní socialisté. Henleinova strana byla známá svými protibenešovskými postoji. Stejný postoj zastávali i agráři včetně s Rudolfem Beranem, kteří chtěli na prezidentské křeslo posadit profesora Bohumila Němce.²²⁴

Velmi důležitý byl postoj vůdce slovenské Hlinkovy ľudové strany samotného Andreje Hlinky, který se vyslovil pro podporu Benešovy kandidatury. Na jeho stranu se přiklonili i tradičně protimasarykovští komunisté a 18. prosince 1935 byl Edvard Beneš zvolen druhým československým prezidentem.²²⁵

Prezident Beneš chtěl i v nové funkci nadále pokračovat v započaté práci na ministerstvu zahraničí, což se nelíbilo nové vládě vedené Milanem Hodžou, který zastával i funkci ministra zahraničí. Naopak snaha vlády obratu zahraniční politiky na Německo byla neakceptovatelná pro prezidenta.²²⁶ Tento vládní cíl nakonec nenašel potřebnou podporu napříč politickým spektrem a Hodža se vzdal funkce ministra zahraničí, na jeho místo nastoupil Benešovi naprosto oddaný Kamil Krofta, který i nadále postupoval Benešovou cestou.²²⁷

V následujících letech 1936 a 1937 se začala vyhrcovat situace jak z mezinárodního hlediska – tlak Německa na Československo a pozvolný rozpad Malé Dohody²²⁸, tak vnitřní politická situace a především Henleinova snaha o přetvoření dosavadní republiky a na Slovensku Hlinkovy snahy o samostatnost.²²⁹ Edvard Beneš se snažil o uklidnění situace a hlavně o mezinárodní zachování republiky v jejím základním uspořádání, včetně hranic.

Všechny tyto snahy dosáhly svého vrcholu v roce 1938. Diplomatická jednání doprovázela i mobilizace, ta první „vojenská“ krize nastala již

---

²²⁴ tamtéž

²²⁵ tamtéž

²²⁶ Ort: s. 111

²²⁷ Ort: s. 112

²²⁸ Hospodářský vliv Německa vrůstal hlavně v Jugoslávii, která také odmítla podepsat dohodu o vojenské pomoci při vojenském napadení člena Malé Dohody kýmkoliv. In Ort: s.115

²²⁹ Ort: s. 117

v květnu.²³⁰ Na jaře obstálo Československo ještě díky dosavadní Benešově zahraniční politice, Francie i Británie se postavili za republiku, přesto mobilizaci tyto velmoci později chápaly jako štvavý krok vůči Německu.²³¹

Vrcholem krize se stalo září 1938. Německý kancléř Adolf Hitler personifikoval své útoky vůči Československu přímo na Beneše, se kterým nechtěl ani jednat. Beneš sám viděl, jediné řešení skrze Společnost národů a jisté záruky, které by skrze ni poskytl americký prezident Roosevelt a snad i Stalin.²³² 21. září přijal demisi Hodžovy vlády a novým premiérem se stal generál Syrový.

Již 23. září jednal Beneš se Syrovým a vybranými ministry, aby po poradách britských a francouzských velvyslanců začala mobilizace.²³³ V této chvíli byl prezident plný optimismu, protože očekával plnou podporu západních velmocí (viz rady diplomatů k mobilizaci) a SSSR.

Již od 27. září jednali Britové s Němci o podstoupení pohraničních oblastí Říši, v té době již byla sjednávána konference čtyř velmocí²³⁴ v bavorském Mnichově. Ráno 30. září pak dostal prezident Beneš vyrozumění o mnichovských dohodách. Sám okomentoval obsazení československého pohraničí slovy: „*Tohle je konec!*“²³⁵

Dosavadní československá zahraniční politika symbolizována a utvářena Benešem totálně ztroskotala, prezident byl po mnichovských dnech na pokraji fyzického i psychického zhroucení. 5. října vystoupil v rozhlase se svou abdikací, o den později odjel z Hradu do Sezimova Ústí, odtud 22. října odjel do USA, kde pracoval jako profesor Chicagské univerzity.²³⁶ Do Československa se vrátil opět jako prezident až v roce 1945.

---

²³⁰ Beneš: s. 84

²³¹ Zeman: s. 177

²³² Zeman: s. 184

²³³ Zeman: s. 185

²³⁴ Itálie, Francie, Velká Británie, Německo

²³⁵ Zeman: s. 192

²³⁶ Zeman: s.207

5. EDVARD BENEŠ V TISKU DRUHÉ POLOVINY KVĚTNA 1938

Rok 1938 byl rozhodujícím rokem československé historie a zároveň nejtěžším obdobím Benešova politického života. Prvním větším mezinárodním konfliktem byla květnová československo-německá krize, která předznamenávala další průběh v řešení Sudetské otázky. Již v druhé polovině května 1938 došlo k prvnímu vyvrcholení česko-německé krize. V Československu se konaly obecní volby a v německém pohraničí se začala pohybovat vojska. Na celou situaci musela reagovat vláda i prezident, což vedlo k částečné mobilizaci československé armády. Květnovou krizi musíme chápat jako předchůdce osudových mnichovských dnů, a proto se jí zabýváme v této práci. Díky ní můžeme získat ucelený pohled na osud prezidenta Beneše na podzim 1938.

Vypjatou situaci reflektovaly i noviny a uzpůsobovaly jí tematickou skladbu, v tisku se kromě volebních témat objevují zprávy o přípravě na válečný konflikt, postoje čs. spojenců k nám a samozřejmě i vztahy s Německem. Na co se zaměřovala pozornost deníku České slovo a Venkov nám dokreslují dva grafy (graf č. 1 a 2) znázorňující tematickou skladbu titulních stran z května 1938. V Českém slově se tématem voleb a krize v zemi zabývalo na 55%²³⁷ článků z titulní strany, navíc dalších 21%²³⁸ řešilo mezinárodní situaci v Evropě, která byla pro další vývoj ČSR klíčová. Podobná čísla vykazuje i Venkov, který se sice volbami a krizí zabývá „jen“ ve 46%²³⁹ článcích z titulní strany, ale mezinárodní situaci v 37%.²⁴⁰ Zmíněná čísla jsou pouze orientační²⁴¹ a dokreslují nám, jak velkou mediální roli v květnové krizi hrál prezident Beneš.

---

²³⁷ viz graf č.1

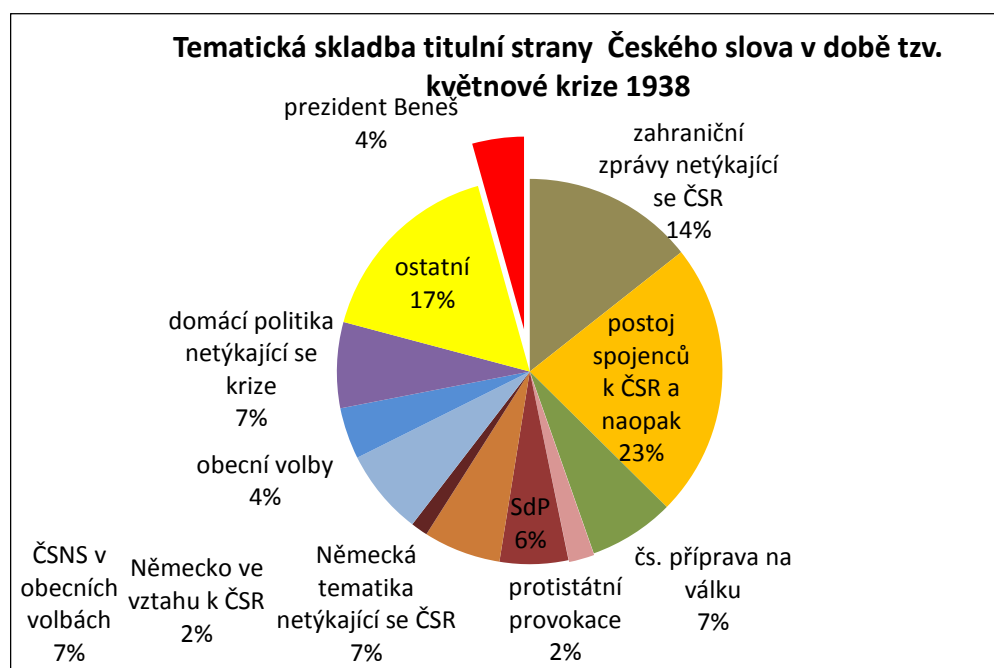
²³⁸ viz graf č.1

²³⁹ viz graf č 2

²⁴⁰ viz graf č 2

²⁴¹ Venkov nevycházel každé pondělí, proto jsou celkové výsledky absencí jednoho čísla mírně zkresleny, ale v samotném výsledku srovnání obou deníků nedochází ani skrze

Tematická skladba naznačuje, jakými problémy se zabíralo mladé Československo, přesto jeho vrcholný představitel – hlava státu dr. Edvard Beneš nebyl na prvních stránkách obvyklou záležitostí, v obou denících je spíše okrajovým jevem²⁴², což ovšem nesnižuje význam těchto článků, které se zabývají především vystoupením Beneše v Táboře s projevem o obraně a jednotě národa, státu a poté jeho narozeniny.²⁴³ Tyto články obsáhly ve Venkově i Českém slovu téměř celou titulní stranu, což zdůrazňovalo jejich důležitost. České slovo tato témata nechala ryze na prezidentovi, tedy celá titulní strana byla spíše přepisem prezidentova projevu s jeho významy.²⁴⁴ Venkov vždy přidal ještě menší článek s vyjádřením vedení Agrární strany či vlády vedené dr. Milanem Hodžou.²⁴⁵

Graf č.1

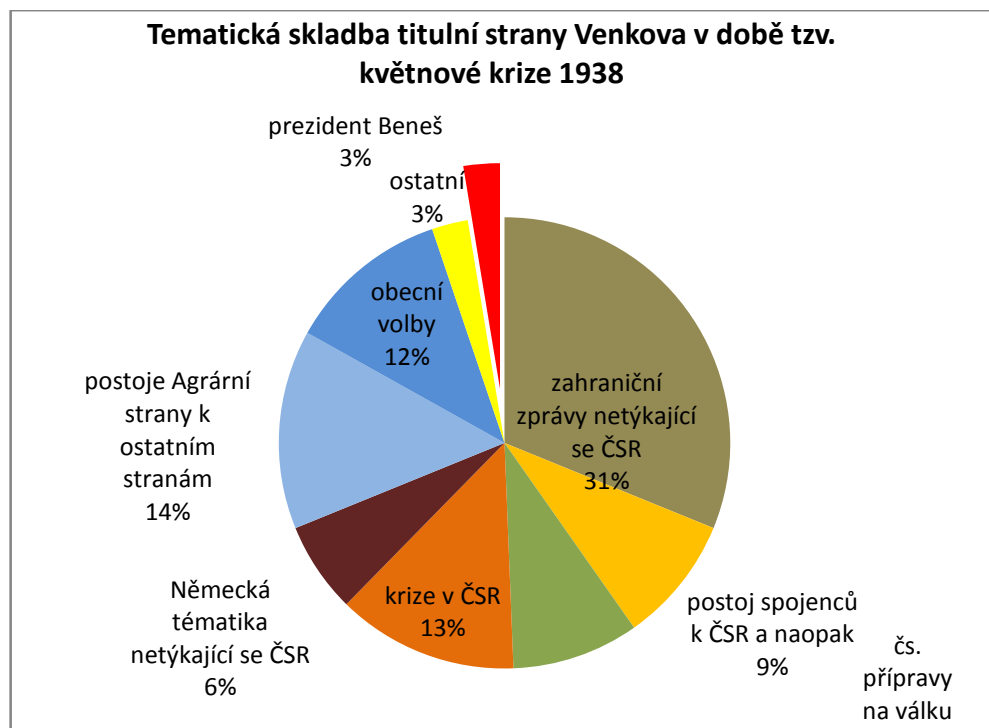
absenci tři vydání na straně Venkova k výraznému rozdílu mezi oběma periodiky. Číselné údaje nám slouží pro rámcovou představu mediálního zájmu o osobu prezidenta republiky.

²⁴² viz graf č. 1 a č.2

²⁴³ tuto problematiku rozebereme podrobněji níže

²⁴⁴ President dr. Beneš v Táboře: Budeme tábořsky pevní, silní a nebojácní. Melantrich, X, č. 141, str. 1.

²⁴⁵ President republiky dr. Beneš v Táboře: "Tábor je nám příkladem i výstrahou". Novina, XXXIII, č. 120, str. 1-2.

Graf č.2

5.1. Témata týkající se Beneše

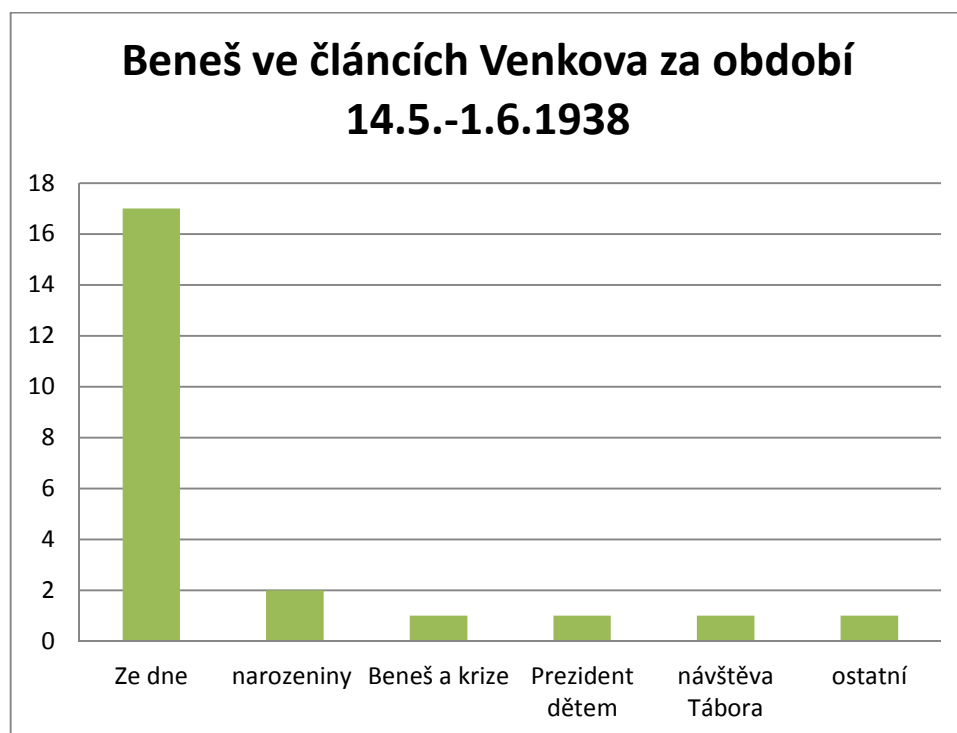
V druhé polovině května 1938 se v denících *Venkov* a *České slovo* několikrát objevily články zabývající se, či zmiňující prezidenta Edvarda Beneše, a to v různých částech novinových výtisků od titulních stránek až po krátké denní zprávy. V osmnácti zkoumaných dnech (14. května až 1. června 1938)²⁴⁶ se Beneš objevil v tisku celkem padesát dvakrát. Články byly jak zpravodajského, tak publicistického charakteru. S mírnou převahou se o prezidenta více zajímalo *České slovo*, a to dvacet devětkrát, *Venkov* zmínil Edvarda Beneše jen dvacet třikrát²⁴⁷, což nám dokazuje kvantitativní rovnováhu mezi oběma periodiky.

I přes tuto poměrnou vyrovnanost nebyla váha jednotlivých článků stejná. *Venkov* i *České slovo* užívali podobné rubriky, ve kterých se objevovaly velmi krátké zprávy stručně informujících o nejrůznějších událostech

²⁴⁶ zkoumaná byla jen čísla z druhé poloviny května, protože až v této době se začaly stupňovat problémy spojené s obecními volbami a henleinovskými provokacemi

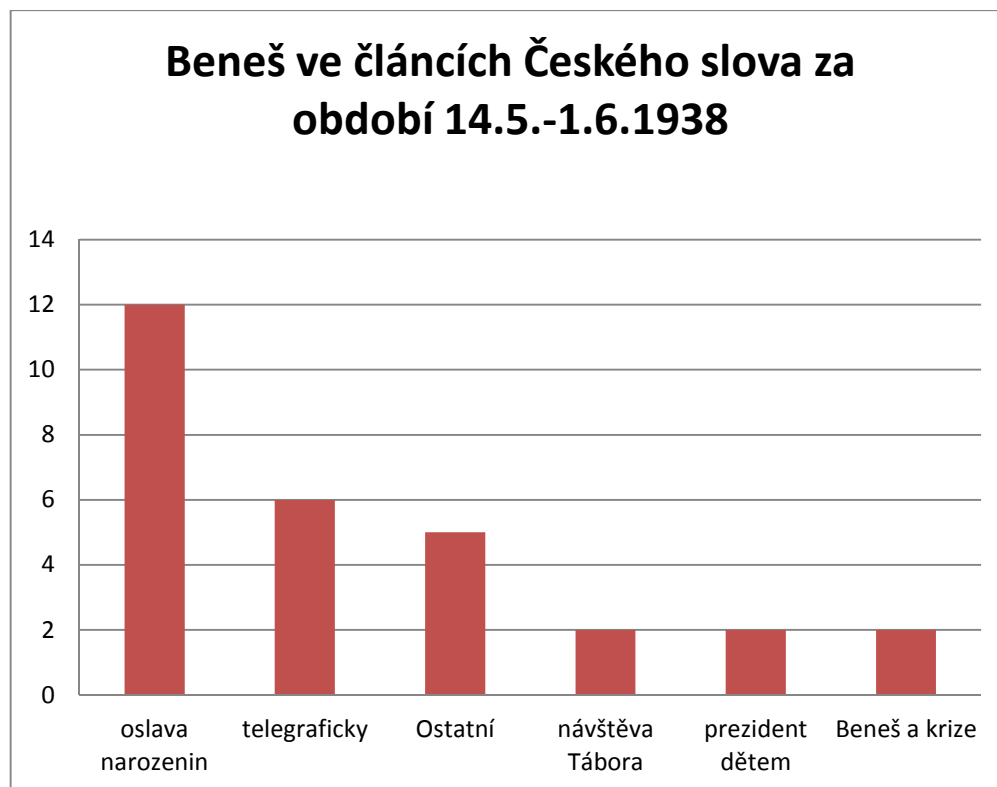
²⁴⁷ číselný údaj je opět orientačním, neboť absence pondělních vydání *Venkova* zkresluje celkový počet „benešovských“ článků v tomto periodiku

předešlého dne. České slovo tuto část nazvalo „Telegraficky“ a Venkov „Ze dne“. Prezident je zde zmiňován především v souvislosti s přijatými návštěvami na Pražském hradě, a to od předsedy československé vlády až po nejrůznější zahraniční vyslance. Tyto noticky obsahují v obou periodikách podstatnou část zpráv o prezidentovi republiky. Ve Venkově, jak ukazuje graf č.1, je dokonce 75% veškerých zpráv týkajících se prezidenta v rubrice „Ze dne“. Článků zabývajících se Benešem a nezařazených do běžných rubrik je jen šest, což je nepoměr k Českému slovu, které se zabývá Benešem (mimo notickovou rubriku „Telegraficky“) v třiatvaceti případech, jen prezidentovy narozeniny jsou zastoupeny dvanáctkrát. Tato čísla poukazují na přístup jednotlivých listů k prezidentu republiky, Venkov vedený antibenešovsky zaměřenými redaktory mu nevěnuje velkou pozornost a spíše se zaměřuje na kroky vlády vedené agrárníkem Hodžou. Naopak České slovo kladlo velký důraz na prezidenta republiky, jakožto politika svázaného s touto stranou.

Graf č.3

Graf č.4

5.1.1. Benešovy narozeniny

I přes vypjatou mezinárodní situaci a hrozbu válečného konfliktu se československý prezident objevoval především v článcích orientovaných na jiná témata. Hlavní zprávou týkající se Beneše byly oslavy, jeho narozeniny a blahopřání k nim. České slovo jako stranické periodikum ČSNS, strany, jejímž členem byl sám doktor Beneš, se k jeho narozeninám vyjadřovalo články mimo jakékoliv pravidelné rubriky. Blahopřání i oslavy byly motivem samostatných textů, těch se v Českém slově za danou dobu objevilo celkem dvanáct, a to v období od 26. května 1938²⁴⁸ až do 1. června 1938²⁴⁹. Sada těchto článků nastupuje šest dnů od povolání jednoho záložního ročníků²⁵⁰ a uklidnění velmi vypjaté mezinárodní situace. Ta se odrážela

²⁴⁸ Prostějovské školy panu presidentovi. *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.2.

²⁴⁹ Záložníci dru Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 1.6.1938, X, č. 151, str.4.

²⁵⁰ tato událost bývá označována jako tzv. Květnová mobilizace, ale o mobilizaci v právním slova smyslu nešlo, neboť o povolání těchto vojáků rozhodoval jen ministr národní obrany.

především v blahopřejných textech, které vyzdvihovaly zásluhy a důležitost prezidenta Beneše pro Československo. Národněsocialistický deník otiskl čtyři přímá blahopřání, a to od předsednictva ČSNS²⁵¹, ministra školství²⁵², novinářů²⁵³ a záložníků²⁵⁴. Především gratulace československých novinářů již v podtitulku vyzdvihuje Benešovy zásluhy, které jsou ještě více rozvedeny v přetištěném blahopřejném telegramu: „...*Pane presidente! Syndikát čs. novinářů posílá Vám u příležitosti narozenin projev své hluboké úcty a oddanosti. Právě v těchto dobách měli jsme příležitost znovu si uvědomiti nesmírný význam toho, že v čele státu stojíte Vy, který svou prozíravostí při budování základu zahraniční politiky nového státu Jste ukázal tolik předvídavosti a který nyní obezřetným vedením republiky zajišťuje šťastnou budoucnost celého státu a národa...*“²⁵⁵ Ve stejném duchu vyzněly i ostatní texty, které využily narozenin k poděkování za vyřešení květnové krize, která ovšem v žádném textu nebyla explicitně zmíněna, ale jen nastíněna spojeními jako např. „, v *těchto dobách*“ apod.

Podpora prezidenta a jeho politiky je znát i z ostatních „narozeninových“ článků, zbylých osm popisuje jednotlivé oslavy v různých oblastech státu.

Čtyři články mají ryze regionální nádech, jsou umístěny na straně 2, která je věnovaná místním regionům²⁵⁶. Na druhé straně novin se můžeme dočíst, jak se slavilo v Prostějově²⁵⁷, v jeho školách²⁵⁸, co přeje panu prezidentovi

---

Mobilizace jako taková by byla mezinárodně neakceptovatelná a ČSR by bylo považováno za agresora. In. Kvaček: Československý rok 1938. s. 65.

²⁵¹ Předsednictvo čs. strany nár. soc. panu prezidentovi. *České slovo*. Melantrich, 28.5.1938, X, č. 147, str.4.

²⁵² Rozhlasové blahopřání: Projev ministra školství k presidentovým narozeninám. *České slovo*. Melantrich, 29.5.1938, X, č. 148, str.3.

²⁵³ Čs. novináři panu prezidentovi: Ocenění velkých zásluh o stát. *České slovo*. Melantrich, 31.5.1938, X, č. 150, str.4.

²⁵⁴ Záložníci dru Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 1.6.1938, X, č. 151, str.4.

²⁵⁵ Čs. novináři panu prezidentovi: Ocenění velkých zásluh o stát. *České slovo*. Melantrich, 31.5.1938, X, č. 150, str.4.

²⁵⁶ v našem případě Olomoucku

²⁵⁷ Oslavy narozenin presidenta republiky v Prostějově. *České slovo*. Melantrich, 27.5.1938, X, č. 146, str.2.

²⁵⁸ Prostějovské školy panu prezidentu. *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.2.

město Litovel²⁵⁹ nebo že se v Lošticích spolu s premiérem Milanem Hodžou stal čestným občanem.²⁶⁰ I z těchto článků je patrné postavení Edvarda Beneše jako jednoho z významných symbolů Československa v těžkém období pro stát: „...*Veškeré občanstvo šlo svorně za státní vlajkou s národními hudbami. Po vztyčení státní vlajky za zvuku hymny zapěly sdružené pěvecké sbory...*“²⁶¹. Padesáté čtvrté narozeniny prezidenta se staly příležitostí k manifestaci národní jednoty a sounáležitosti umocněné pocitem vítězství v předcházejícím sporu s Německem, kdy Československo vystoupilo neohroženě na ochranu své svrchovanosti.

Tento jev je ještě více vyzdvižen celostátními zprávami. Text „*54 let prezidenta republiky*“²⁶² doprovází čtyři fotografie z Benešova života – *pan prezident ošetřuje ovocné stromy, stará se o králikárnu, sleduje denní tisk a přijímá hold mládeže na pražském hradě 25. května*“²⁶³ Silný obrazový doprovod byl ve sledované době výjimečný. Text tohoto článku shrnuje dvacet pět let politického života prezidenta, označuje jej za přímého následníka prezidenta Osvoboditele. Kromě výčtu osobních a státních úspěchů je zde hlavně vyzvednuta loajalita a důvěra národa v prezidenta a jeho schopnosti – „...*Anglie nám gratuluje. Francie má pro nás jen slova obdivu. Ještě krátkou dobu potvrzují naše nesnáze politické. Vedení prezidentem Benešem, půjdeme s ním a za ním. Překonáme svízele a zvítězíme, protože pravda vítězí, a my chceme jen pravdu. Jsme šťastnou generací, že můžeme žít v době, kdy národ osvobozoval T.G. Masaryk a osvobozený národ vede prezident dr. Edvard Beneš.*“²⁶⁴ Silnou loajalitu k prezidentovi a jeho krokům jasně dokazuje výše zmíněný úryvek k jeho narozeninám. Úspěch v předešlém jednání s Francií a Anglií a podpora naší politiky částečnou mobilizací zarazila Hitlerovu expanzi, což bylo považováno za obrovský Benešův osobní úspěch i mezinárodní, což

---

²⁵⁹ Litovel prezidentovi republiky. *České slovo*. Melantrich, 31.5.1938, X, č. 150, str.2.

²⁶⁰ President Dr. EDV. BENEŠ A Dr. MIL. HODŽA čestnými občany města Loštic. *České slovo*. Melantrich, 31.5.1938, X, č. 150, str.2.

²⁶¹ Litovel prezidentovi republiky. *České slovo*. Melantrich, 31.5.1938, X, č. 150, str.2.

²⁶² 54 let prezidenta republiky. *České slovo*. Melantrich, 28.5.1938, X, č. 147, str.1.

²⁶³ tamtéž

²⁶⁴ tamtéž

podporují věty „*Anglie nám gratuluje. Francie má pro nás jen slova obdivu.*“²⁶⁵

Podobně vyzněl i článek z následujícího dne „*Celá republika se raduje*“²⁶⁶ Zde se rekapituluje narozeninový Benešův den, tedy seznam gratulantů od předních československých politiků až po představitele světových velmocí. Tento výčet byl opět zakončen ve vlasteneckém duchu, kde je Beneš zase zobrazován jako jeden ze symbolů samostatného Československa s plnou podporou svého národa – „*Občané uznávají tento den jako svátek, ačkoliv nebyly o tom vydány žádné pokyny. Velké manifestace se konaly ve všech městech a na mnohých místech vidělo občanstvo vojenské přehlídky. Armáda byla srdečně až bouřlivě zdravena. Den narozenin prezidenta republiky se stal v těchto vzrušených dobách příležitostí k manifestaci pro republiku a její demokracii.*“²⁶⁷

Oslavy se staly celonárodní manifestací jednoty národa a prezidenta jako jeho hlavy. Docházelo k průvodům zdobeným národními symboly, a to i přes rozhlasové doporučení československé vlády z 24. května, kde se nabádalo k neúčasti na jakýchkoliv demonstracích a ničeho co by mohlo dát příčinu k jakýmkoliv incidentům.²⁶⁸

Prezidentovy narozeniny se ale nestaly hlavním tématem všech periodik. Agrární Venkov naopak zmínil oslavu narozenin v samostatném článku pouze jednou²⁶⁹, a to přímo v sobotu 28. května v den Benešových narozenin.²⁷⁰ V tomto textu podobně jako České slovo apeluje na jednotu národa v dobách nejtěžších, ale nepřenechává rozhodující roli jen Benešovi, jak tomu bylo zvykem v národněsocialistickém deníku, ale klade důraz také na kroky vlády, vedené agráříkem Milanem Hodžou.²⁷¹ Blahopřání

---

²⁶⁵ tamtéž

²⁶⁶ Celá republika se raduje: Manifestační oslavy narozenin presidenta republiky. *České slovo*. Melantrich, 29.5.1938, X, č. 148, str.1.

²⁶⁷ tamtéž

²⁶⁸ Beneš: s. 87

²⁶⁹ prezidentovi narozeniny proběhly v roce 1938 v sobotu, proto na počet článku ve Venkově nemá vliv absence pondělního vydání.

²⁷⁰ Narozeniny presidenta republiky. *Venkov*. Novina, 28.5.1938, XXXIII, č. 125, str.1.

²⁷¹ tamtéž

nepřicházelo ani od samotného Venkova ani od Agrární strany, ale ve jménu venkovského lidu, který je veden a zastupován touto stranou, což dokazuje následující úryvek –, *Tento lid, jehož Ant. Švehla naučil znáti, co jest to autorita...*²⁷²

Přesto Venkov Benešovy narozeniny neopomíjel, jak by se mohlo zdát z počtu jednotlivých článků na toto téma. Popis oslav v nejrůznějších koutech vlasti se pravidelně po dobu od 24. května do 1. června objevoval v rubrice „Ze dne“. Oslava narozenin se stala jednou s prvních velkých manifestací jednoty národa, který symbolizovala osoba prezidenta budovatele²⁷³. Pod heslem „Nedáme se!“²⁷⁴ se od květnové mobilizace projevovala loajalita k republice až do října 1938. Padesáté čtvrté narozeniny Beneše a X. všesokolský slet byly na počátku národní jednoty, což dokazují i České slovo a Venkov, dva tituly z opačných pólů politického spektra, přesto v dané chvíli shodně podporující Hrad.

5.1.2. Benešův projev v Táboře pohledem Českého slova a Venkova

V sobotu 21. května 1938 měl prezident Beneš smlouvenou návštěvu města Tábora, den po povolání 170 000 mužů do zbraně.²⁷⁵ Částečná mobilizace byla společností přijata s velkou úlevou, Henleinovské provokace utichly a obecní volby 21. května proběhly v naprostém poklidu.²⁷⁶

Prezident využil tábořskou návštěvu k obhajobě vládních kroků, na místě spjatém s husitským hnutím a českou historií připomněl jejich boje v ohrožené vlasti a zároveň politické kroky husitského krále Jiřího z Poděbrad, který věděl kdy je čas na kompromisy a kdy na boj až do konce. Musíme se i v dnešních těžkých dobách od něho učit...²⁷⁷, zrekapituloval Beneš svůj projev ve svých pamětech.

---

²⁷² tamtéž

²⁷³ Budinský: s. 34

²⁷⁴ Kvaček: s. 67

²⁷⁵ Beneš: s. 83

²⁷⁶ tamtéž

²⁷⁷ tamtéž

Táborská návštěva bylo jedno z největších prezidentových veřejných vystoupení v době květnového ohrožení Československa, a podle toho k němu také přistupovala média. Obě zkoumaná periodika věnovala táborskému projevu své titulní stránky, na kterých společně s prezidentem apelovaly k jednotě a rozvážnosti.²⁷⁸ Tábor nebyl jen vzkazem národu, ale také Henleinovcům a zahraničí, kterému Beneš dával jasně najevo, že republika pokud to bude možné, přistoupí na kompromisní mírové řešení, ale je také připravena hájit svou svobodu vojenskou cestou.

Přepis jeho projevu otisklo České slovo 22. května 1938 na titulní straně, a to v plném znění, redakce zde zasahovala jen graficky, kdy některá nosná témata vymezila mezititulky, které plně zapadaly do textu a jejich vymezení bylo čistě grafické – větší písmo.²⁷⁹ Mezititulky vypichovaly z projevu nejpalčivější problémy soudobého Československa: „*Prožíváme okamžiky pro náš stát velmi důležité, nejdůležitější od skončení války*“, „*nebát se vůbec*“, „*nové válce je možno se vyhnouti*“, „*je možno se dívat na další vývoj poměrů v Evropě s jistou nadějí*“,²⁸⁰ takto byla dokreslena první část Benešova projevu, ve které se vyjadřoval k aktuální hrozbě války, jen den před projevem došlo k povolání jednoho ročníku záloh k mimořádnému cvičení. Takto byla oficiálně pojmenována částečná mobilizace na ochranu pohraničí před německým vpádem v době obecních voleb. O mobilizaci jako takové nebyla v projevu ani jiných článcích ani zmínka. Venkov i České slovo v krátkých článcích zmínili povolání záloh k cvičení s novými zbraněmi. Ani Beneš explicitně nemluvil o vojenských krocích, které společně s vládou musel podniknout, přesto některá slovní spojení dokreslují nálady po tomto kroku – „*nebát se vůbec*“.²⁸¹

---

²⁷⁸ President republiky dr. Beneš v Táboře: "Tábor je nám příkladem i výstrahou". *Venkov*. Novina, 22.5.1938, XXXIII, č. 120, str. 1-2.

President dr. Beneš v Táboře: Budeme táborsky pevní, silní a nebojácní. *České slovo*. Melantrich, 22.5. 1938, X, č. 141, s. 1.

²⁷⁹ President dr. Beneš v Táboře: Budeme táborsky pevní, silní a nebojácní. *České slovo*. Melantrich, 22.5. 1938, X, č. 141, s. 1.

²⁸⁰ tamtéž

²⁸¹ tamtéž

Druhou část prezident zaměřil na domácí problematiku, což opět dokreslují mezititulky *– „chce národnostní problémy tohoto státu řešiti rozvážně, tolerantně a spravedlivě“*, *„celostátní zájmy při tom obětovati nemůžeme“*, *„volám po klidu a umírněnosti“*, *„naprosto nic nemůže rozrušit stálou spolupráci dnešních koaličních stran ve vládě.“*²⁸² V této části se prezident využívá táboorského odkazu husitů a krále Jiřího z Poděbrad, což sám zmiňuje ve svých pamětech.²⁸³ Na jejich příkladu poukazuje na nutnost diplomatických kroků po vzoru husitského krále, ale zároveň nebojácnost v rozhodující boj, a to v krajním případě i válečný.²⁸⁴ V projevu také nastiňuje a deklaruje svou víru v mírové řešení, kterým měla být ústavní změna Československa ve stát národnostní, čímž měly být uklidněny všechny menšiny žijící u nás především pak Němci, Poláci, Maďaři a také Slováci. Tento od předešlé části umírněnější projev měl za úkol upozornit, že i přes nutné vojenské opatření, týkající se na 170 000 mužů, neznamená vzdání se diplomatického řešení celého problému.

V poslední třetí části se prezident rozhovořil o nutnosti bránit nejen Československo jako takové, ale hlavně jeho demokratický ráz, který byl kritizován. Přitom apeloval na všechny politické strany a její představitele, aby toto brali na zřetel. Beneš a s ním i České slovo spojovali československou demokracii s dalším trváním této země, což opět podtrhla mezititulková frekvence – *„Mám víru v naši demokracii“*, *„věřím v úspěch dnešního režimu“*, *„Budeme tábořsky pevní, silní, nebojácni, odhodláni a ideově jasní“*²⁸⁵. Poslední mezititulek se pak stal názvem celého článku – *„Budeme tábořsky pevní, silní a nebojácni“*²⁸⁶ Tato věta byla Českým slovem vybrána pro odkaz právě k slavné éře českého národa za dob husitských revolucí, kdy byla německá vojska pravidelně porážena, což mělo dávat národu naději a příklad v historickém odkazu. Takto k své řeči

---

²⁸² tamtéž

²⁸³ Beneš: s. 83

²⁸⁴ President dr. Beneš v Táboře: Budeme tábořsky pevní, silní a nebojácni. *České slovo*. Melantrich, 22.5. 1938, X, č. 141, s. 1.

²⁸⁵ President dr. Beneš v Táboře: Budeme tábořsky pevní, silní a nebojácni. *České slovo*. Melantrich, 22.5. 1938, X, č. 141, s. 1.

²⁸⁶ tamtéž

přístupoval i doktor Beneš, který ještě větší důraz než na husitské vojenské úspěchy kladl na diplomatickou snahu husitského krále Jiřího z Poděbrad.²⁸⁷ České slovo v příkladu tábořské návštěvy dalo jasně najevo, že plně stojí a podporuje prezidenta republiky. Jeho řeč nebyla upravována a dostala celou titulní stranu, což se například ve Venkově nestalo. Otištěním prezidentovy řeči podpořilo hradní politiku v kritické situaci. Zajímavý je i obrazový doprovod, který se vůbec netýká tábořské cesty, ale ukazuje cvičení sokolů před sletem, který se v červnu stal jednou z největších prvorepublikových a prodemokratických manifestací, tedy přímá i nepřímá podpora Edvarda Beneše a jeho politiky.

Venkov k tábořské návštěvě přistupuje odlišně. Nejen, že není tématem na celou titulní stranu, dělí se o ni s dalšími dvěma články, ale očividně není ani tématem číslo jedna, tím je povolání záloh na mimořádné cvičení.²⁸⁸ Zde na rozdíl od Českého slova připouští nutný zásah těchto sil v kritických částech republiky, ale také upozorňuje, že nejde o žádnou mobilizaci, ale pouhé opatření ministra národní obrany.²⁸⁹

Pod touto zprávou je pak umístěn report o prezidentově řeči v Táboře, který přechází z titulní strany až na stranu následující. Na rozdíl od Českého slova Venkov nepřichází s přepisem projevu, ale čtenářům nabízí jen jeho podstatné úryvky, což uvádí ji v první větě – „*President republiky dr. Edvard Beneš promluvil včera v Táboře a řekl v podstatě toto:...*“²⁹⁰ Venkov naznačuje svůj přístup k celé problematice už v titulku podobně jako České slovo, ale neapeluje jen na tábořskou pevnost a sílu jako deník ČSNS, ale také na rozvahu – „*Tábor je nám příkladem i výstrahou*“²⁹¹ a výstrahou se zabývá i ve svém textu, Venkov vypíchl kromě jednoty národa po vzoru husitů i nebezpečí z různých krajností kam by to mohlo směřovat.²⁹²

---

²⁸⁷ Beneš: s. 83

²⁸⁸ Cvičení jednoho ročníku zábavy. *Venkov*. Novina, 22.5. 1938, XXXIII, č. 120, str. 1.

²⁸⁹ tamtéž

²⁹⁰ *President republiky dr. Beneš v Táboře: "Tábor je nám příkladem i výstrahou"*. *Venkov*. Novina, 22.5.1938, XXXIII, č. 120, str. 1.

²⁹¹ tamtéž

²⁹² tamtéž

Frekvence mezititulků je ve Venkově nižší než u Českého slova, ale ze tří otištěných Venkovem jsou dva totožné s Českým slovem, a to „*Prožíváme okamžiky pro náš stát velmi důležité, nejdůležitější od skončení války*“²⁹³ a „*nové válce je možno se vyhnouti a že, jak doufám se ji vyhneme*“²⁹⁴. Oba deníky si vybraly stejné pasáže, které zdůrazňují vážnost doby, ve které se čtenář nachází, ale zároveň mu dává druhým mezititulkem naději. Třetí zvýrazněná část textu je rozsáhlejší a kromě role prezidenta upozorňuje i na roli vlády – „*To co zde vláda podniká, leží v linii naší demokratické politiky a je vyjádřeno duchem naší ústavy. Činíme to tak proto, že vývoj evropských poměrů tomu odpovídá. Oznámil jsem tento vývoj už ve své liberecké řeči, od té chvíle jsme na těchto otázkách s panem ministerským předsedou a se zástupci politických stran usilovně spolupracovali a pracujeme na nich zejména v poslední době dále.*“²⁹⁵ V tomto úryvku vidíme explicitně zmíněnou vládu a ministerského předsedu, tedy vrcholného zástupce Agrární strany, čímž chce Venkov svým čtenářům (straníkům) naznačit, jak důležitou roli hraje v této krizi jejich vlastní strana a zástupci. Na tuto politickou strunu hraje Venkov sám²⁹⁶ a i ve zdánlivě všennárodním projevu prezidenta republiky zvýraznil stranický potenciál doby, na rozdíl od Českého slova.

I titulní stranu Venkova z 22. května 1938 doprovází fotografie zachycující odlišné téma než je ve člancích. Najdeme zde obraz amerických stíhacích letounů v letu nad městem. Fotografii odůvodňuje popisek „*Americké letouny, jichž sto zakoupila francouzská vláda ve spoj. státech.*“²⁹⁷ Tento obraz není náhodný, podobně jako obraz sokolů v Českém slově, francouzská nová letadla mají podtrhnout naše vojenské spojení s Francií, která by měla podle mezinárodních úmluv přijít Československu

---

²⁹³ tamtéž

²⁹⁴ tamtéž

²⁹⁵ tamtéž

²⁹⁶ v porovnání s Českým slovem, nikoliv s jiným stranickým tiskem

²⁹⁷ President republiky dr. Beneš v Táboře: "Tábor je nám příkladem i výstrahou". *Venkov*.

Novina, 22.5.1938, XXXIII, č. 120, str. 1.

na pomoc. Její odhodlání a připravenost znázornil Venkov právě obrazem letounů, protože pomoc naší republiky by musela přijít ze vzduchu.

Oba deníky obrazovým doplňkem titulních stran ukazují vojenskou připravenost na německé nebezpečí, Venkov k tomu využívá spojenecké letouny, České slovo československé sportovce známe svým vlasteneckým odhodláním. Tyto fotografie doprovází jedno z nejdůležitějších prezidentských vystoupení v době reálného válečného nebezpečí, což jen potvrzuje důležitou roli prezidenta v těchto dnech a jednotného přístupu českého národu k jeho osobě. I přes mírný odklon Venkova a zdůraznění role vlády a premiéra Hodži, jakožto agrárníka, oba deníky jdou v linii národní jednoty a důvěry v prezidenta Beneše, bez jediné kritiky jeho počínání nebo jeho osoby jako takové.

5.1.3. Ostatní témata týkající se prezidenta Beneše

Edvard Beneš se v květnových novinách objevoval i v jiných tématech než byly jeho narozeniny a táborský proslav. Především se jednalo o nejrůznější návštěvy našich i zahraničních politiků na Hradě. Tyto zprávy ani Venkov ani České slovo většinou nerozváděli do větších článků a nechávali je jen ve tvaru noticetek, které zaplňovaly rubriky „Telegraficky“ a „Ze dne“. Ve své práci se především soustřeďuji na obsahově delší texty, ale články ze zvýše jmenovaných rubrik zde uvádím pro celkové dokreslení dané situace.

Noviny nejčastěji upozorňovaly na přítomnost zahraničních diplomatů u prezidenta, a to ze všech koutů Evropy, především pak Francie, Anglie, SSSR a Německa, protože jejich návštěvy se vztahovaly k tématu číslo jedna – československo-německé krizi. Z našich představitelů se na Hrad nejvíce podíval ministr zahraničí dr. Kamil Krofta, přímý nástupce Beneše v Černínském paláci a jeho blízký spolupracovník v zahraniční politice a předseda vlády dr. Milan Hodža²⁹⁸, jeho porady na Hradě komentoval především Venkov, jako hlásná trouba agrárníků.

---

²⁹⁸ Ze dne. *Venkov*. Novina, 13.5.1938, XXXIII, č. 116.

Z obsahu těchto zpráv se ale čtenář nedovídá nic více, než že se dané setkání uskutečnilo, jeho obsah nebo výsledky nepřináší ani České slovo ani Venkov. Přitom agrárnícký deník většinu svých zpráv z okruhu Hradu a prezidenta Beneše umisťoval do této rubriky.

Jedinou výjimkou v obou denících byla návštěva dětí u prezidenta republiky, tato akce si zasloužila zvláštní pozornost od redaktorů Českého slova i Venkova. Čtyřicet čtyři tisíc dětí se účastnilo průvodu Prahou, zakončeném na Hradě. Tato akce se konala k příležitosti dvacátého výročí vzniku samostatného státu a narozenin Edvarda Beneše.²⁹⁹ Událost dostala větší prostor díky zastoupení všech národností žijících na území Československa. Tyto články v obou periodikách zdůrazňovaly jednotu státu a jeho obyvatel od Rusínů až po Čechy, včetně československých Němců.³⁰⁰ Oba deníky si téma zpracovaly dle svých politických priorit, takže opět jak se již výše potvrzuje, České slovo zdůraznilo loajalitu a věrnost nejen republice, ale hlavně jejímu hlavnímu představiteli Edvardovi Benešovi.³⁰¹ Venkov naopak zdůrazňoval více jednotu národa, ve které Beneš nehrál až tak významnou roli.³⁰²

---

²⁹⁹ Hold 44.000 dětí republice. *Venkov. Novina*, 26.5.1938, XXXIII, č. 123, str.4.

44.000 školáků u pana presidenta. *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.1.

³⁰⁰ tamtéž

³⁰¹ 44.000 školáků u pana presidenta. *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.1.

³⁰² Hold 44.000 dětí republice. *Venkov. Novina*, 26.5.1938, XXXIII, č. 123, str.4.

5.2. Shrnutí prvního zkoumaného období

Celkově můžeme říci, že květen 1938 se v obou denících vyznačoval jednotou národa, solidaritou k prezidentu Benešovi a především odhodláním ochránit celistvost československého území v hranicích jasně vymezených Versaillským mírem. V základu přistupovalo České slovo i Venkov k hlavním otázkám velmi podobně, přesto se lišili v přístupu a uznání role prezidenta Edvarda Beneše, ani jeden deník nezpochybil jeho autoritu, ale Venkov vždy k dění kolem prezidenta zdůrazňoval významnou, či dokonce vedoucí roli vlády vedenou jejich stranou. Beneš zde byl vždy jen jako jeden z několika. V Českém slově plnil roli hlavní vůdčí autority a například premiér Milan Hodža se zde moc neobjevuje.

První vážnou zkoušku roku 1938 zdolal prezident Beneš jako vůdce národa a jeho sjednotitel, i přes drobné rozdíly v jeho zobrazení ve dvou předních československých periodikách, velmi dobře nejen politicko-vojensky, tedy uklidněním mezinárodní i národní situace částečnou mobilizací, ale především mediálně – táborský projev i oslava narozenin byly jedny z nejdůležitějších morálních, vlasteneckých domácích událostí.³⁰³ Osoba prezidenta Beneše byla v této době zobrazována pozitivně. Kritika nepřišla ani od známých antibenešovských novinářů, jako byl redaktor Venkova Rudolf Halík. Beneš byl na vrcholu svých politických sil, začalo se mu opět dařit na mezinárodní scéně, což neslo i pozitivní ohlasy doma.

---

³⁰³ pomineme-li volby a mobilizaci

6. ZÁŘÍ 1938 A OBRAZ EDVARDA BENEŠE V ČESKÉM SLOVĚ A VE VENKOVĚ

Květnové události vyvrcholily povoláním jednoho záložního³⁰⁴ ročníku do zbraně³⁰⁵, mezinárodní i domácí situace se postupně uklidnila. Jednotu a pospolitost národa dokázaly květnové oslavy prezidentových narozenin a červnový Všesokolský slet.³⁰⁶ Po těchto událostech se situace, a to hlavně mediálně utišila, noviny se začaly zajímat o rutinní záležitosti všedního léta, tedy tzv. okurkové sezony.

Tato klidná situace trvala celý červenec a až na konci srpna³⁰⁷ opět vypluly na povrch „staré“ sváry s československými Němci reprezentovanými Henleinem a také spory mezi Československem a Německem³⁰⁸. V politických kruzích se připravovalo jakési vyrovnání s našimi Němci, které mělo být učiněno ústavní změnou Československa z národního na národnostní stát, což mělo dát Němcům a všem ostatním menšinám rozsáhlé pravomoci. Tyto ústupky se postupně navyšovaly, až na konečný tzv. čtvrtý plán. Na něm se velmi podílela také Británie, jmenovitě lord Walter Runciman.³⁰⁹ Bývalý ministr obchodu, kterého pověřil britský premiér Chamberlain „nestranným“ rozsouzením spor československé vlády se sudetskými Němci zastupovanými SdP. Runcimanova návštěva Československa mediálně opět započala přes léto skrytou mezinárodní krizi a hrozbu války.

Prezident Beneš po několikerém setkání s Runcimanem přistoupil na Henleinovy požadavky a začátkem září je také předložila vláda SdP na

---

³⁰⁴ viz výše

³⁰⁵ Kvaček.: s.65

³⁰⁶ Kvaček.: s.68

³⁰⁷ V červenci a srpnu 1938 se neodehrávaly žádné důležité události týkající se prezidenta Beneše, proto jsem toto období vynechal ze zkoumaného základu, výsledky za tento časový úsek nepřispívají k námi zkoumané látce.

³⁰⁸ Kvaček.: s. 18

³⁰⁹ Kvaček.: s. 26

bilaterálním jednání³¹⁰. Ani tento ústupek však nepřinesl klid. Poslanec SdP Karl Herman Frank to okomentoval slovy: „*Ten chlap*³¹¹ nám všechno dal“³¹². Z nepříjemnosti si strana pomohla neumělým incidentem³¹³ a na několik dnů přerušným vyjednáváním s vládou.³¹⁴ Čekalo se na projev Hitlera na sjezdu v Norimberku, v Československu se stupňovaly násilné incidenty v pohraničí. Tlak také navyšovali i spojenci z Francie a Británie. Celá situace vyvrcholila pádem vlády, mobilizací a konečnou změnou československých hranic. Prezident Beneš ve všech těchto událostech hrál poměrně důležitou roli, na což reagovala i média jako *České slovo* a *Venkov*. Tyto deníky reflektovaly osobu Edvarda Beneše za září 1938 celkem šedesát pětkrát.³¹⁵ Podobně jako v květnu převyšoval počet článků v *Českém slově*, a to o sedm. Národně socialistické periodikum se Benešovi věnovalo třicet šestkrát³¹⁶ a agrárnícký *Venkov* jen dvacet devětkrát.³¹⁷ Již tento číselný údaj nám dokazuje nastolený trend z května³¹⁸, a to větší pozornost tisku vlastní strany než „opozice“.³¹⁹

Větší důraz *Českého slova* na prezidenta dokazuje i umístění článků ve struktuře jednotlivých čísel, graf č. 5 ukazuje, jak byly tyto články zařazeny do *Českého slova* a jasně nám z něho vyplývá, že téměř polovina všeho, co se týkalo osoby prezidenta republiky, se objevilo na titulní straně. Články

---

³¹⁰ tamtéž

³¹¹ slovo „chlap“ zde zastupuje Edvarda Beneše

³¹² Kvaček.: s. 26

³¹³ SdP incident v Moravské Ostravě, kdy při demonstraci policista udeřil poslance SdP.

Tohoto zákroku vedení SdP využilo jako záminku k definitivnímu přerušování jednání s československým prezidentem a vládou. In. Kvaček: Československý rok 1938.

³¹⁴ tamtéž

³¹⁵ *České slovo*. Melantrich, září 1938, ročník X.

Venkov. Novina, září 1938, ročník XXXIII.

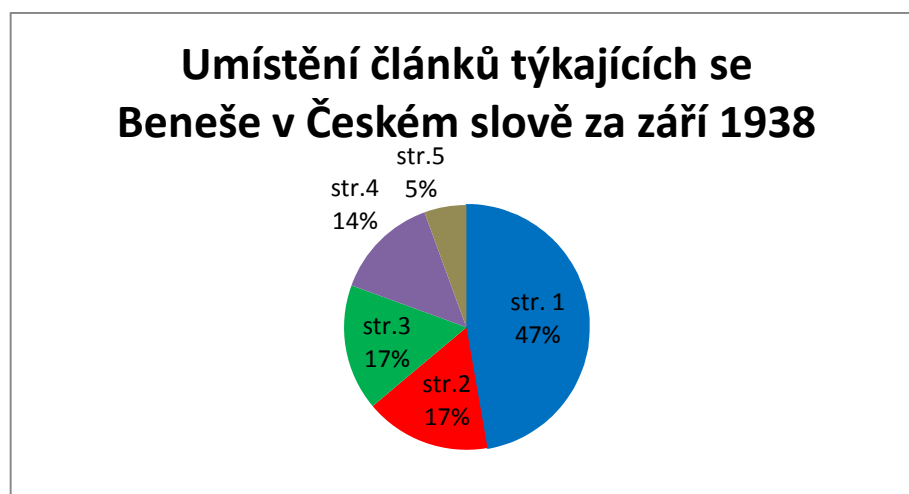
³¹⁶ *České slovo*. Melantrich, září 1938, ročník X.

³¹⁷ *Venkov*. Novina, září 1938, ročník XXXIII.

³¹⁸ výčet čísel je zde opět orientačním, protože, jak již výše zmiňuji, *Venkov* nevycházel v pondělí.

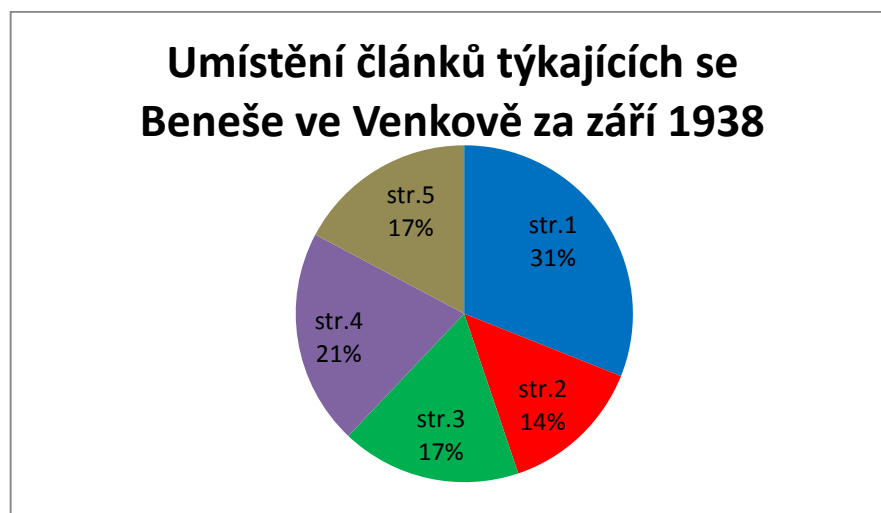
³¹⁹ Agrární strana neplnila funkci opozice v pravém slova smyslu, její zástupce byl předseda vlády. Slovem opozice se zde vyjadřujeme k postojům Beneše.

z první strany se vymezují větší délkou než ze stran následujících. Umístění také apeluje na důležitost dění na kterém se Beneš podílel.

Graf č. 5

V září se Beneš i ve Venkově pohyboval nejvíce na titulní straně, ale v porovnání s Českým slovem to bylo podstatně méně, jen jednou třetinou, což nám dokazuje graf č. 6.³²⁰ Zbylé strany dva až pět jsou obsazeny rovnoměrně. V Českém slově naopak vybočuje strana pět, kde se Beneš objevil jen dvakrát.

Graf č. 6

---

³²⁰ Podoba grafu je ovlivněna absencí pondělních vydání Venkova, ten nevycházel. Ale, čtyři chybějící výtisky neovlivnily strukturu umístění Benešovských článků markantně, navíc ve dvou případech se Beneš neobjevil ani v pondělním vydání Českého slova. Zbylé dva pondělky, přinesly tři krátké texty týkající se Beneše.

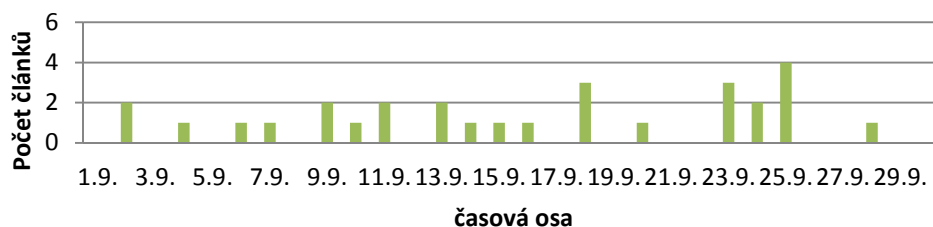
Rozložení článků týkajících se Edvarda Beneše ve struktuře novin je, jak výše zmiňuji, rovnoměrné (až na výkyvy titulních stran). Rovnoměrné již není zastoupení článků na časové ose, kde se nám objevují v obou periodikách tři výraznější vrcholy, a to ve Venkově **18. září, 23. září a 25. září**. V Českém slově se jedná o dny **10. září, 25. a 28. září**. Z grafů č. 7 a č. 8. také vyplývá, že se větší pozornost na Beneše se kladla na konci měsíce, v našem kontextu se tedy jednalo o období nejhlubší mezinárodní krize, jednání Chamberlaina s Hitlerem, pádem Hodžovy vlády a nástupu generála Syrového do premiérského křesla a samozřejmě jedním z hlavních témat tohoto období byla mobilizace. Vzrůst textů týkajících se Beneše je patrný z následujících grafů, které také zaznamenávají příkrý pokles těchto témat v úplném konci září, ve Venkově to je 29. a 30. září bez zmínky o Benešovi v Českém slově se jedná jen o pokles 30. září, kde se objevuje jen jeden hlavních témat se nepřímo se týkající článek.

Graf č.7

Četnost článků týkajících se prezidenta Beneše v jednotlivých dnech září 1938 ve Venkově

Graf č. 8

Tematické vrcholy Českého slova jsou provázány s veřejnými a rozhodnými vystoupeními prezidenta Beneše. 10. září bylo dnem rozhlasového projevu hlavy státu, na což reagoval tento deník třemi články, kromě ryze informačního „*Dnes Beneš v rozhlasu*“³²¹, který oznamoval chystané vystoupení Beneše, které mělo uklidnit situaci v zemi³²², také krátkou informací z rubriky „*Telegraficky*“³²³ o přijetí zástupců SdP v československém parlamentu, a hlavně text „*Vzhlížíme k prezidentu dr. Benešovi*“³²⁴, který vychvaloval Benešovo počínání v těžkých časech státu a stavěl ho do pozice národní ikony a vzoru.³²⁵ Článek předcházел prezidentovu projevu a podobně jako v květnu se snažil podpořit jednotu národa se svým „vůdcem a hlavou“.³²⁶ Naopak 10. září v pojetí Venkova bylo nevýrazným dnem z pohledu prezidenta Beneše, jen v rubrice „*Ze dne*“ je zmínka o večerním projevu pana prezidenta.³²⁷ Samotný proslov médií reflektován v následujícím dnu shodně dvěma články v každém periodiku.

³²¹ Dnes Beneš v rozhlasu. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.1.

³²² Beneš.: s. 221.

³²³ Telegraficky. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.3.

³²⁴ Vzhlížíme k prezidentu dr. Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.5

³²⁵ tamtéž

³²⁶ slovo vůdce je zde použito ve smyslu demokraticky fungující země

³²⁷ Ze dne. *Venkov*. Novina, 10.9.1938, XXXIII, č. 213, str.4

Prvním zářijovým vrcholem „Benešovských“ článků ve Venkově se stalo až 18. září, kde se objevují v novinách tři články, z toho dva v pravidelných rubrikách „*Ze dne*“³²⁸ a „*Politický týden*“³²⁹. Třetím textem bylo „*Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou*“³³⁰ v tomto článku není prezident Beneš, jak vidíme zmíněn hned v titulku, ale až v textu, a to jen ve zmínce spojené s vládou – „...stejně Podkarpatorusové a Maďaři a židé prostřednictvím pana ministra dr. Zadiny vzkazují panu prezidentu republiky a panu předsedovi vlády, že jsou ochotni položit i životy za jednotu a celistvost státu.“³³¹ Zde se opět opakuje praxe přítomná již z května 1938, pokud je v článku přítomen prezident republiky Edvard Beneš, tak je zde vždy vláda, nejlépe představitelé agrárníků, v tomto případě premiér Hodža a ministr zemědělství Zadina.³³² Tento příklad nám poukazuje, že bylo 18. září sice jedním s čísel Venkova nejvíce se zmiňujícím o prezidentovi, ale v důsledku jen velmi povrchně a okrajově. Ve stejný den v Českém slově vyšel jediný text týkající se Beneše, a to opět z kategorie povzbuzení a sjednocení národa – „*Je u nás klid – jsme silnější*“³³³

Významný vzrůst počtu článků se zvýšil od 21. května, kdy podala Hodžova vláda demisi do rukou prezidenta Beneše. Do úřadu předsedy vlády usedl generál Jan Syrový. Tuto změnu musela zaznamenat obě periodika, navíc dalšími událostmi byly armádní rozkaz, který připravoval mobilizaci. Následné události nabyly takové důležitosti, že zaplňovaly České slovo i Venkov naplno až do konce měsíce, sám prezident opět vystoupil 22. září v rozhlasovém projevu, který byl také hojně komentován v denním tisku. Všechny tyto události zapříčinily další tři vrcholy ve zkoumaném tisku – 23., 25. a 28. září.³³⁴

---

³²⁸ *Ze dne. Venkov. Novina*, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str.4

³²⁹ *Politický týden. Venkov. Novina*, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str.5

³³⁰ *Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou. Venkov. Novina*, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str.3

³³¹ tamtéž

³³² tamtéž

³³³ *Je u nás klid-j jsme silnější. České slovo. Melantrich*, 18.9.1938, X, č. 258, str.1

³³⁴ události z těchto dnů podrobněji probereme v následujícím textu

Zajímavé je i opačné hledisko, a to nulová přítomnost „Benešovských“ témat ve zkoumaném tisku kdy se ve Venkově Beneš neobjevil po dobu devíti dní a v Českém slově dokonce v jedenácti dnech³³⁵. Ale i tyto absence jsou v obou denících časově různě rozloženy. V první půli měsíce³³⁶ převyšuje České slovo Venkov ve dnech bez Beneše, a to poměrně výrazně devět ku čtyřem, tato čísla vztahují k prvním dvaceti dnům měsíce září, v těchto dnech se teprve stupňovala politická krize, která vyvrcholila v posledních deseti dnech měsíce. Právě těchto posledních deset dní se vyznačuje zcela opačným poměrem, a to dva ku pěti, což opět poukazuje na přístup Českého slova a Venkova k prezidentovi Benešovi, jakožto k hybateli dění, protože České slovo v období velmi silné krize doprovázené mobilizací a jednáním na všech politických úrovních, téměř vždy zmiňuje osobu prezidenta republiky. Naopak jak dokazují výše zmíněná čísla, Venkov se Benešovi v době největší krize přestává věnovat, jeho zářijový zájem o Beneše se vztahuje více do první poloviny měsíce, což je dáno častou spoluprací Beneše s Hodžou.

Venkov se odlišuje od Českého slova k přístupu „Benešovských“ témat na konci měsíce září, kde osoba prezidenta úplně absentuje, a to i v krátkých článkách rubriky „*Ze dne*“. Přitom se články z těchto dnů naplno věnují krizi, která ohrožovala celou Evropu. Poslední zářijová čísla Venkova komentují připravované setkání čtyř státníků Daladiera, Chamberlaina, Hitlera a Mussoliniho v Mnichově, přesto v žádné souvislosti či reakci na soudobé dění nezmiňují prezidenta Československé republiky.

---

³³⁵ U Venkova je celkový počet článku menší než u Českého slova, protože nevycházel v pondělí, což mírně zkresluje porovnání obou grafů

³³⁶ od 1.9. do 20.9.

6.1. Zářijová témata v níž figuruje Edvard Beneš

V září obdobně jako v květnu se velmi problematicky vymezuje žánrové zaměření jednotlivých textů, týkajících se Beneše, protože v obou denících chybí jakékoliv vymezení publicistiky od zpravodajství v rámci umístění či grafické struktury deníků. Pro zkoumání byly nadále podstatné velké textové celky, těch kratších z rubrik „Ze dne“ a „Telegraficky“ v září ubývá.

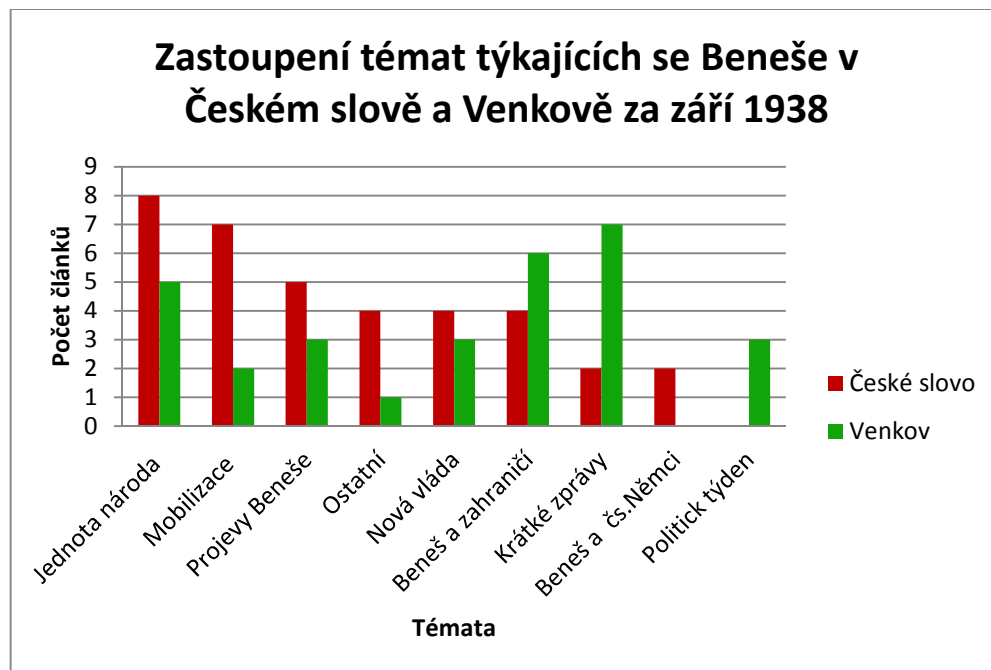
Jak již výše zmiňuji, zářijovým tématem číslo jedna se stala krize mezi Československem a Němci (těmi československými i z Německa jako takového). Vojensko-politická situace našeho státu se stále zhoršovala, celý měsíc probíhala jednání s Henleinovou SdP i se spojenci z Francie, Velké Británie a Sovětského svazu. K těmto životně důležitým otázkám se musel vyjadřovat a přistupovat k nim také prezident naší republiky Edvard Beneš, jakožto hlava nejen státu, ale hlavně československého národa. Dva z našich předních deníků České slovo a Venkov reagovaly na dění a zároveň zmiňovaly, citovaly a popisovaly práci prezidenta, jehož osoba se objevovala pravidelně ve zprávách o určitých tématech. Ale jak ukazuje graf č. 9³³⁷, žádný z tematických okruhu nebyl rovnoměrně zastoupen jak v Českém slově, tak ve Venkově.

V obou periodikách se snaží apelovat na jednotu a pospolitost země a národa, v těchto článcích většinou figuruje dr. Beneš jako sjednotitel a strážce jednoty země, a to v obou denících. Přesto vidíme, že České slovo jakožto národně socialistický tisk, tedy tisk bližší Hradu, se prezidentským tématům většinou věnuje více, například při zprávách z mobilizace se v tomto tisku objevuje Beneš nepoměrně častěji než v případě Venkova (ČS má převahu pěti článků). Obdobně větší pozornost kladou tyto noviny na Benešovy rozhlasové projevy či jednání s německými zástupci, a to jak z SdP tak německé sociální demokracie. Naopak převahu Venkova zjišťujeme u zpráv týkajících se jednání se zahraničními spojenci či diplomaty a absolutní převaha v článcích rekapitulujících dění v týdnu.

---

³³⁷ tento graf nám ukazuje jakým daná periodika dávala přednost a čím se sama zabývala.

Září se prezentuje i dalšími motivy, než válkou či rozpadem Československa, ve Venkově to byly obrovské povodně, které reflektoval, jako deník pro zemědělce a rolníky, kterých se toto neštěstí týkalo nejvíce. Povodně ovládly domácí zpravodajství v první polovině září.

Graf č. 9³³⁸

6.1.1. Beneš na fotografiích v Českém slově a ve Venkově

Beneš se v denících neobjevuje jen v písemné podobě, ale také obrazově – v případě září 1938 se jedná o fotografická zobrazení. Fotografie jsou v roce 1938 již běžnou součástí deníků a Českého slovo i Venkov jich využívalo, a to jak z českého politického prostředí či tuzemského dění, tak fotografie hlavních evropských politiků. Daleko větší důraz na obraz kladl Venkov, který v měsíci září zveřejnil na devadesát šest fotografií z nejrůznějších témat. Českého slovo výrazně pokulhávalo, a to jen s třiceti třemi fotkami. Prezident Beneš jako vrcholný představitel Československa se v září objevil jen na třech publikovaných fotkách. K jejich zveřejnění přistoupilo Českého slovo 16. září, 25. a 30. září. Pouhé tři fotografie, ale znamenají v kontextu Českého slova 9% všech fotek, což je časté zastoupení. Obrázky ilustrují

³³⁸ položka Krátké zprávy zahrnuje příspěvky z rubrik Telegraficky a Ze dne

právě probíhající události, a však nikdy nejsou přímým doprovodem článků na dané téma. Fotografie z 16. září zachycuje Beneše u hrobu prezidenta osvoboditele Tomáše Garrigua Masaryka u příležitosti ročního výročí jeho úmrtí.

Fotky z konce měsíce jsou již z pracovního prostředí, jednou sedí Beneš u svého psacího stolu, tato fotografie se nachází na stránce s články o průběhu mobilizace a druhá (z 30. září) zobrazuje setkání Beneše s novými ministry Černákem a Karnašem.

V Českém slově nenajdeme prezidentovy fotografie na stejném místě, dokonce ani jeden ze tří zářijových případů se neobjevuje na stejné straně periodika.

Venkov, jak výše zmiňuji, užívá fotografií také, ale prezident Beneš se na žádné z devadesáti šesti zářijových vyobrazení neobjevil. Nacházejí se zde především zástupci Agrární strany ve vládě, tedy ministr zemědělství nebo ministerský předseda, a to v rámci politických témat. Zbytek tvoří obrazy ze zemědělského života nebo z příprav naší armády.

6.1.2. Benešovy rozhlasové projevy jako téma psaných médií

Na bouřlivé události, které provázely celý měsíc září, museli reagovat i nejvyšší ústavní činitelé Československé republiky, prezidenta Beneše nevyjímaje, ba naopak od něj se očekávalo rázné jednání. Beneš tedy musel kromě zdoluhavých politických jednání na domácí i mezinárodní scéně vystoupit i před národ. Rok 1938 umožňoval veřejné vystoupení skrze rozhlasovou techniku. Beneš v září 1938 vystoupil v rozhlase celkově dvakrát, a to 10. září a 22. září. V obou případech byl projev předem avizován v tisku a následný den rozebírán jak v Českém slově, tak ve Venkově.

První prezidentův projev je datován do první půlky měsíce po vyvrcholení návštěvy lorda Waltera Runcimana, britského arbitra pro československo-německé spory. Oba deníky na něj upozornily 9. září. Venkov s informací o Benešově projevu přišel v článku „*V sobotu promluví president republiky*“

v *rozhlase*³³⁹, obsahově zde šlo opět více o vládní jednání s prezidentem a usnesení vlády, které Beneš jen oznámí národu. I v této krátké zprávě hraje Beneš pro Venkov jen vedlejší roli.

České slovo, jak bylo jeho zvykem, umístilo prezidenta na titulní stranu³⁴⁰, ale ani ono nekladlo hlavní důraz na Beneše, dokonce ani na vládu, ale využilo této informace k přiblížení průběhu jednání s SdP, což byla klíčová otázka pro další vývoj samostatného a v původních hranicích existujícího Československa.

České slovo na vystoupení upozorňovalo krátkou zprávou na titulní straně z 10. září.³⁴¹ Oznámení o programové změně Československého rozhlasu bylo zaklíněno do článku „*Nejspravedlivější akt Československa vyhlášen*“³⁴² V samotném textu se čtenář dozvěděl, v kolik bude projev přenášen (v půl šesté večer) a v jaké jazykové posloupnosti – česky, slovensky a nakonec německy.³⁴³ České slovo kladlo na projev v den jeho vysílání větší důraz než Venkov, protože na rozdíl od něj umístilo upozornění na titulní stranu. Venkov tuto informaci použil v rubrice *Ze dne*.³⁴⁴ Rozsahem je tato zpráva podobná té z konkurenčního listu, ale obsahově se zmiňuje, kde bude projev pronesen (Pražský hrad), ale nikoliv jak, tedy kterými jazyky bude prezident hovořit. I tato zdánlivě malicherná informace dokresluje napětí v československé společnosti – prezident musel hovořit jazykem tří největších národů, i když Češi a Slováci byli oficiálně jedním československým národem.

O den později na řeč prezidenta republiky reagovaly oba tituly. České slovo dvěma články – na titulní straně *Presidentovo poselství míru*³⁴⁵ a na straně

---

³³⁹ V sobotu promluví prezident republiky v rozhlase. *Venkov. Novina*, 9.9.1938, XXXIII, č. 212, str.2.

³⁴⁰ Prezident republiky v rozhlase. *České slovo*. Melantrich, 9.9.1938, X, č. 249, str.1.

³⁴¹ Dnes Beneš v rozhlasu. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.1.

³⁴² Nejspravedlivější akt Československa vyhlášen. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.1.

³⁴³ Dnes Beneš v rozhlasu. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.1.

³⁴⁴ Ze dne. *Venkov. Novina*, 10.9.1938, XXXIII, č. 213, str.4.

³⁴⁵ Presidentovo poselství míru. *České slovo*. Melantrich, 11.9.1938, X, č. 251, str.1.

druhé textem *Presidentova řeč do celého světa*³⁴⁶, Venkov pak článkem *Rovnoprávnost všech národností*.³⁴⁷ Jak již názvy napovídají, prezident se ve svém projevu zabýval vyřešením vztahů se sudetskými Němci zastupovanými Konrádem Henleinem a jeho SdP. Beneš k projevu přistoupil po předešlé domluvě s vládou a hlavním úkolem této řeči bylo zklidnit situaci a seznámit občany s tzv. čtvrtým plánem.³⁴⁸

Beneš ve své rozhlasové řeči apeloval na zachování klidu a vyhýbání se jakýchkoliv provokací, které by jen zhoršovaly nastalou situaci.³⁴⁹ Nezapomněl připomenout demokratický odkaz Československa a jeho dvacetiletý vývoj, který je podmíněný soužitím dvou největších národností této země, tedy československou a německou.³⁵⁰ Prezident označil září 1938 za dobu největších mezinárodních těžkostí od světové války³⁵¹ a ústupky Čechoslováků za bolestivé a značné³⁵², ale i přes ně několikrát v projevu zdůraznil nutnost demokratického řešení pro všechny občany a národnosti žijící na našem území.³⁵³ Hlavním Benešovým úkolem bylo uklidnit situaci a reakce celého národa – „*Bud'te klidní, bud'te rozvážní, uchovejte si pevné nervy! Jděte klidně za prací svého denního povolání, to především potřebuje od vás vaše vlast. Čím méně se uchýlíte od svého denního života, tím větší příspěvek přinesete pro zachování míru. Ukažte světu, že ani ten, ani onen z nás nechce vzít na sebe odpovědnost za to, že pomohl dnešní evropské napětí stupňovat. V tom duchu obracím se také k tisku všech stran, směrů a národností: i jeho zásluha nebo vina může být dnes větší, nežli se snad sám dohaduje.*“³⁵⁴ Beneš kladl důraz na co největší opatrnost, která se

---

³⁴⁶Presidentova řeč do celého světa. *České slovo*. Melantrich, 11.9.1938, X, č. 251, str.2.

³⁴⁷Rovnoprávnost všech národností. *Venkov*. Novina, 11.9.1938, XXXIII, č. 214, str.1.

³⁴⁸ Beneš: s. 223

³⁴⁹ Beneš: s. 486

³⁵⁰ Beneš: s.488

³⁵¹ Beneš: s. 484

³⁵² Beneš: s. 486

³⁵³ Beneš: s. 484-491

³⁵⁴ Beneš: s 489

postupně projevila i v novinách³⁵⁵, protože právě v září začaly být uplatňovány cenzurní zákony. Přijetí tzv. čtvrtého plánu znamenalo přistoupit na veškeré Henleinovy požadavky na autonomii. Prezident vše zakončil optimistickým vzkazem „...dobrá vůle hory přenáší...“³⁵⁶

Tento projev v plném znění přinesl Venkov na titulní straně a na následující stránce. Graficky zvýraznil jen dle jeho redaktorů významné pasáže prezidentovy řeči, které ucelený text rozdělily do jednotlivých témat. Celkem se v textu objevilo osm mezititulků, které plynule zapadaly do obsahu a šest zvýrazněných částí projevu. Venkov kladl důraz na historický vývoj česko-německého problému – „...*Měli jsme a máme jediný problém, který jest a byl na našem území po celá staletí...*“³⁵⁷ Touto větou prezident a posléze i Venkov poukazovali na staletí trvající spory s Němci žijícími na našem území, toto téma bylo aktuální i dvacetiletým výročím vzniku samostatné republiky, která osvobodila český národ z rukou Habsburků a německého nátlaku jak jazykového, tak kulturního.

Silný apel, jak již zmiňuji výše, směřoval na jednotlivce. Důraz opět kromě Beneše vyzdvihl i Venkov – „*Volám však jednotlivé občany, volám všechny lid: Nikdy dosud nebyla odpovědnost jednoho každého z Vás, větší nežli teď.*“³⁵⁸ Venkov jak jeho název napovídá, bylo médium, které se věnovalo oblastem mimoměstským, a proto tyto apely skrze něj připadaly do míst, kde se venkovské obyvatelstvo naší země setkávalo s Henleinovskými praktikami v praxi, a proto bylo z politického hlediska nutné co nejdéle udržet v zemi naprostý klid bez jakýchkoliv provokací či násilných srážek mezi minoritou a majoritou. To byl hlavní důvod vystoupení hlavy státu v rozhlase, což jak Beneš připomíná ve svých pamětech,³⁵⁹ udělal po dohodě s vládou a jejím předsedou Milanem Hodžou. Důvodem otisknutí celého prezidentského projevu byla také slova chvály a plné podpory, kterou Beneš

---

³⁵⁵ prezident zde odkazuje na zákony vztahující se k médiím, především tedy zákon na ochranu republiky.

³⁵⁶ Beneš: s. 491

³⁵⁷ Rovnoprávnost všech národností. *Venkov*. Novina, 11.9.1938, XXXIII, č. 214, str.1.

³⁵⁸ tamtéž

³⁵⁹ Beneš: s. 223

vyslovil nejen dnešní vládě, ale připomněl dílčí úspěchy vlád předešlých, jímž také předsedali a byli v nich činí přední členové Agrární strany.

České slovo na titulní straně z 11. září 1938 také otisklo celý prezidentův projev a k němu ještě kratší text „*Úsilí Londýna o záchranu míru*“.³⁶⁰ Graficky byl Benešův projev postaven obdobně jako ve Venkově, tedy celistvost textu narušilo několik vybraných vět, které sloužily jako mezititulky a ohraničovaly jednotlivé pasáže. Článek také nekopíruje přesně danou řeč, ale začíná jakýmsi obsáhlejším podtitulkem, který cituje optimistický závěr samotného rozhlasového projevu. Pasáže, které zmiňují již výše, o nutnosti jednoty národa a o tom, že dobrá vůle hory přenáší.³⁶¹

Mezititulky jsou zde o kratší než ve Venkově a také údernější, nalezneme tu věty jako – „*velí nám demokratická tradice*“, „*obnovit plnou důvěru*“, „*všichni bez rozdílů stran a národností musíme se srazit dohromady*“ nebo „*chci plný návrat ke klidu a pořádku*“.³⁶² Zde vidíme, že každé periodikum si z prezidentových slov vybralo něco jiného, i když ne zásadně odlišného. České slovo více apeluje na obecnou rovinu prezidentových slov, kdežto Venkov opět zdůraznil vládní a politické dopady. Za zkoumanou dobu je 11. září první případ, kdy Venkov a České slovo otiskli obsahově zcela stejný text, a dokonce na první straně.

České slovo na straně dvě dokreslilo mezinárodní význam prezidentova projevu výčtem zahraničních stanic, které si jej vyžádaly, což byly francouzské, britské, holandské, belgické, jugoslávské, americké a dokonce i mexické.³⁶³

Oba listy považovaly rozhlasovou promluvu hlavy státu za velmi důležitou pro uklidnění i vývoj neklidné společensko-politické situace v Československu. Obě periodika jej tak přijala kladně a nenacházíme v zářijových číslech žádné negativní ohlasy.

Druhým a ještě významnějším vystoupením Edvarda Beneše v rozhlase byla promluva z 22. září, tedy v době nejhlubší krize, v předvečer všeobecné

---

³⁶⁰Úsilí Londýna o záchranu míru. *České slovo*. Melantrich, 11.9.1938, X, č. 251, str.1.

³⁶¹Prezidentovo poselství míru. *České slovo*. Melantrich, 11.9.1938, X, č. 251, str.1.

³⁶²tamtéž

³⁶³Prezidentova řeč do celého světa. *České slovo*. Melantrich, 11.9.1938, X, č. 251, str.2.

mobilizace československých branných složek a hlavně po přijetí tzv. anglo-francouzského plánu, který řešil nastalou situaci změnou našich hranic.³⁶⁴

Tento projev již nebyl uklidňujícím jako ten z 10 září, ale naopak spíše vysvětlující a nastiňující blízkou budoucnost a plány vlády a především prezidenta. „*V této chvíli jsme musili postupovat podle situace, která nám všem je nyní již sdostatek známa. Uvidíme záhy, co bude dál.*“³⁶⁵ Beneš se snažil vysvětlit dosavadní počínání a praktickou závislost na západních spojencích. Prorokoval brzký vývoj celé situace v náš prospěch, a to prozřením Francie a Británie. Pevnost a jednota národa, dle jeho hlavy povede k míru a spravedlivému řešení.³⁶⁶

České slovo 23. září otisklo, jak bylo jeho zvykem doslovný přepis prezidentovy řeči, kde zdůraznilo několikrát se opakující větu „*Mám svůj plán pro všechny případy*“³⁶⁷ V článku nejsou žádné pasáže zvýrazněny, celkově se jedná jen o pouhý přepis rozhlasového projevu, což je nezvyklé, v námi zkoumané době se to objevilo poprvé. Přesto titulky na první straně si propůjčil výše zmíněnou větu, která tučně otevírá celé číslo. Tato věta poukazuje na důvěru, kterou České slovo projevuje druhému československému prezidentovi, jehož autoritou uklidňoval národ v době, kdy reálně hrozila změna historických hranic či válečný konflikt.

Venkov na prezidentův projev nereflekoval vůbec. Jeho ujištění dobrého konce této krizové situace přešel agrární tisk absolutním mlčením. Událostí číslo jedna se ve vydání z 23. září stala demise vlády vedené Milanem Hodžou. Situace z 23. září byla pro republiku velmi kritická, protože byl přijat anglo-francouzský plán a tím by Československo ještě před podepsáním Mnichova prakticky přišlo o své pohraniční území. Tyto oblasti měly připadnout Německu. V této situaci nebyly vyslyšeny další prezidentovy návrhy a nástiny následných událostí. Agrární strana byla zásadně proti jeho zahraniční politice, a to již v době Benešova působení

---

³⁶⁴ Nedáme zahynouti nám ni budoucím. *České slovo*. Melantrich, 21.9.1938, X, č. 261, str.1.

³⁶⁵ Beneš: s. 277

³⁶⁶ Beneš: s. 279

³⁶⁷ Mám svůj plán pro všechny případy. *České slovo*. Melantrich, 23.9.1938, X, č. 263, str.1.

v Černínském paláci. Pokus o změnu koncepce zahraniční politiky agrárníkům nevyšel, ani poté co Beneše v úřadě nahradil právě agrárník Hodža. Tomu se změna nepodařila a byl vystřídán Benešovým blízkým spolupracovníkem Kamilem Kroftou. Tedy zahraniční koncepce, kterou ve svém projevu navrhoval Beneš³⁶⁸, nebyla agrárníky vítána.

Beneš sám ve svých memoárech vysvětloval, že touto řečí chtěl naznačit nutnost účasti Francie a Británie na případném válečném konfliktu mezi Československem a Německem.³⁶⁹ Čímž připouštěl i dočasnou změnu hranic, která by se vyřešila po spojenecké porážce Německa.³⁷⁰ Tento jeho vlastní výklad svých slov nepřevzala žádná média (České slovo ani Venkov), tedy ani v náznacích.

6.1.3. Beneš jako morální vůdce národa

V Českém slově se s osobou prezidenta Beneše setkáváme především jako s ikonou sjednocující národ, jeho vůdce, který to se svou zemí myslí vždy nejlépe. Svědčí o tom i to, že největším tematickým okruhem týkající se prezidenta je jednota národa. V národně socialistickém periodiku se v tomto kontextu objevuje osmkrát. Venkov v této souvislosti zmínil Beneše pětkrát a v rámci zářijového Venkova se jednota národa stala třetím největším okruhem „Benešovských témat“.

Celým zářím se prolíná téma jednoty a solidarity napříč mediálním spektrem, což dokazují již názvy některých článků – „*Maďarské obyvatelstvo Podk. Rusi věrně za republikou, presidentem a Dr. Hodžou*“³⁷¹, „*Vzhlížíme k presidentu dr. Benešovi*“³⁷², „*Celý národ je jednotný se svým prezidentem*“³⁷³ nebo „*Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou*“³⁷⁴.

---

³⁶⁸ Beneš.: 279

³⁶⁹ tamtéž

³⁷⁰ tamtéž

³⁷¹ Maďarské obyvatelstvo Podk. Rusi věrně za republikou, presidentem a Dr. Hodžou. *Venkov. Novina*, 13.9.1938, XXXIII, č. 215, str.1.

³⁷² Vzhlížíme k presidentu dr. Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.5.

³⁷³ Celý národ je jednotný se svým prezidentem. *České slovo*. Melantrich, 19.9.1938, X, č. 259, str.3.

Jak je zde patrné, nejednalo se vždy bezpodmínečně o spojení jednoty národa a prezidenta republiky, obzvláště Venkov se snažil roli sjednotitele a ochránce země přiřadit spíše vládě a ministerskému předsedovi Hodžovi, ale přes to se zde významně projevovala i autorita prezidentského úřadu.

Jeden z prvních apelů na jednotu národa napříč politickým spektrem napsal šéfredaktor Venkova Rudolf Halík – „*Rozvahu a víru*“³⁷⁵. Tento text vyšel 9. září a reagoval na přijetí tzv. čtvrtého plánu na řešení sporů se Sudetskými Němci. Halík zde zdůrazňuje shodu politických stran od národních socialistů přes sociální demokraty až po agrárníky na postupu vlády a velkých ústupcích pro zachování celistvosti republiky. Prezidenta Beneše zde používá jako zaštiťující prostředek nad touto shodou celého politického spektra, což i písemně zvyrazňuje. V textu se objevují věty typu – „*Stalo se tak jednomyslně za účasti a souhlasu prezidenta republiky*“ nebo „*Jest to usnesení vlády a prezidenta republiky...*“³⁷⁶ Rudolf Halík byl známý svým nepříliš kladným vztahem k Benešovi a jeho politice, což se projevuje i v daném článku, kde se sice objevuje několikrát slovo prezident, ale ani jednou jeho jméno, tedy Edvard Beneš. Halík plně podporuje vládní vizi řešení problému a zdůrazňuje jeho přijetí prezidentem republiky spíše jako vrcholným úřadem naší země než konkrétní osobou Beneše.

Dva články týkající se podpory občanů Podkarpatské Rusy, ať již maďarské národnosti či Rusínů, se vztahovaly k návštěvě ministra zemědělství Josefa Zadiny, při níž projevovali zástupci Podkarpatských menšin náklonost Zadinovi, republice, vládě i prezidentovi. Ale i zde byl větší důraz kladen na premiéra Hodžu než na prezidenta Beneše.³⁷⁷

Venkov podporoval jednotu národa, přesto zde nevyzdvíhal a nezveličoval roli prezidenta. Opačný přístup mělo České slovo, které se snažilo co možná

---

³⁷⁴ Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou. *Venkov*. Novina, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str.3.

³⁷⁵ HALÍK, Rudolf. *Rozvahu a víru*. *Venkov*. Novina, 9.9.1938, XXXIII, č. 212, str.1.

³⁷⁶ HALÍK, Rudolf. *Rozvahu a víru*. *Venkov*. Novina, 9.9.1938, XXXIII, č. 212, str.1.

³⁷⁷ Maďarské obyvatelstvo Podk. Rusi věrně za republikou, presidentem a Dr. Hodžou. *Venkov*. Novina, 13.9.1938, XXXIII, č. 215, str.1.

Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou. *Venkov*. Novina, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str.3.

nejvíce vyzvednout důležitost a rozvahu Beneše jako hlavy země, který má mít absolutní podporu občanů. Čemuž nasvědčuje článek z 10. září s výstižným názvem „Vzhlížíme k prezidentu dr. Benešovi“³⁷⁸ Autor článku přirovnává druhého prezidenta k Masarykovi a snaží se ukázat, jak by měl být národ oběma vděčen za jejich práci pro stát – „...za příkladem prezidenta republiky, který přešel do srdcí všech občanů tohoto státu. Když jsme hledali meze vděku vůči prezidentu Osvoboditeli, zdálo se nám, že je všechno zlato příliš chudé, abychom jim došli pravého vyjádření. Dnes stojíme před svým druhým prezidentem neméně chudí. A přece víme, že náš prezident procházející nyní svým nejtěžším pracovním obdobím, kdy mu nejde jen o to, jako před dvaceti lety: jen získat, ale o to, milionům Čechoslováků dnes i pro budoucnost nic neztratit, rozhodně nejméně myslí na naši vděčnost...“³⁷⁹ Tímto článkem, který nebyl v Českém slově až tak ojedinělý projevovali důvěru prezidentovi, který posvětil společně s vládou přijetí tzv. čtvrtého plánu, kterým se prakticky dávala německému obyvatelstvu autonomie v pohraničních částech země a který splnil většinu požadavků SdP. Tento bolestivý krok byl společností přijat, protože jediným jeho účelem bylo zachování územní celistvosti Československa.

Tato podpora byla prezidentu vyslovena v den jeho rozhlasového projevu. Následné události nabraly rychlý spád. 12. září promluvil v Norimberku Adolf Hitler jednu ze svých protičeskoslovenských a antibenešovských řečí, dokonce vyhrožoval, že si Třetí říše vynutí silou právo na sebeurčení sudetských Němců.³⁸⁰ Henleinovci příští den začali rabovat a napadat celnice, četnické služebny, úřady i byty Čechů a Židů. Poprvé musela pražská vláda tvrdě zasáhnout v okresech Cheb, Nejdek, Přísečnice, Loket, Kadaň, Český Krumlov, Falknov, Karlovy Vary, Horšův Týn a Tachov se vyhlásilo stanné právo.³⁸¹ Nepokoje byly potlačeny, SdP zakázána a její vůdcové uprchli do Německa. Světová média očekávala válku.³⁸²

---

³⁷⁸ Vzhlížíme k prezidentu dr. Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 10.9.1938, X, č. 250, str.5.

³⁷⁹ tamtéž

³⁸⁰ Kvaček: s. 109

³⁸¹ tamtéž

³⁸² Zeman: s. 179

Ve vypjaté situaci České slovo opakovaně podporovalo kroky vlády a především prezidenta Beneše. 18. září uklidňovalo národ textem „*Je u nás klid – jsme silnější*“³⁸³, kde rekapitulovalo dění od Benešova rozhlasového projevu. Prezident a jeho snaha byli označeni za posly míru, kdež to následná Hitlerova řeč za válečná mračna³⁸⁴, v tomto duchu se nesl celý článek, který zdůrazňoval snahu československých bezpečnostních složek, které udržují v zemi pořádek po vzoru prezidentovy řeči. O den později vyšel obsahově velmi podobný článek tomu z 10. dne měsíce –, „*Celý národ jednotný se svým prezidentem*“³⁸⁵ Kde se opět vyzdvihuje role Beneše jako hlavy státu, která dělá vše pro jeho záchranu.

Dalším zlomem se stalo 21. září. V noci se dostavili k Benešovi vyslanci Newton a de Lacroix s žádostí, aby Praha přijala ultimátum o podstoupení pohraničí Německu, v jiném případě nemohou francouzská a britská vláda pomoci Československu v případě vojenského napadení Německem.³⁸⁶ Ráno bylo svoláno zasedání vlády. I nadále se Beneš pokoušel jednat s francouzskou a britskou opozicí i s SSSR. V této situaci bylo jasné, že se naše armáda může sama bránit německému útoku jen tři týdny, což nakonec vedlo k přijetí ultimáta.³⁸⁷

S touto zprávou přišli 22. září všechny deníky na titulní straně. Venkov přispěl textem „*Dramatická noc z úterka na středu*“³⁸⁸ a České slovo obsáhlým článkem „*Nedáme zahynouti nám ni budoucím*“³⁸⁹. Rozdíl v těchto textech zabývajících se tragickými zprávami pro naši zemi, byla přítomnost osoby prezidenta Beneše, kterou neopominulo opět České slovo, které omlouvá jednání vlády i prezidenta slovy – „*President republiky spolu s vládou nemohli jinak, než přijmout návrh obou velmocí za základ dalšího*

---

³⁸³ Je u nás klid- jsme silnější. *České slovo*. Melantrich, 18.9.1938, X, č. 258, str.1

³⁸⁴ tamtéž

³⁸⁵ Celý národ je jednotný se svým prezidentem. *České slovo*. Melantrich, 19.9.1938, X, č. 259, str.3

³⁸⁶ Zeman: s. 181.

³⁸⁷ tamtéž

³⁸⁸ Dramatická noc z úterka na středu. *Venkov*. Novina, 22.9.1938, XXXIII, č. 223, str.1.

³⁸⁹ Nedáme zahynouti nám ni budoucím. *České slovo*. Melantrich, 22.9.1938, X, č. 262, str.1

*postupu. Nic jiného nezbyvalo*³⁹⁰, protože jsme zde stáli sami.³⁹¹

Článek dává naději do budoucna podobně, jako to viděl sám prezident.³⁹²

Ani přes toto velké zklamání, protože můžeme anglo-francouzský plán de facto připodobnit následnému Mnichovu, národ a víru v prezidenta nezlomilo. V následných dnech se situace ještě více vyhrotila, spojenci doporučili mobilizovat a sami se připravovali na válku. Večerní hodiny 23. září přinesly poslední uklidnění, vláda a prezident přistoupili na všeobecnou mobilizaci.

Září 1938 se v novinovém světě projevovale články plnými naděje, sounáležitosti a jednoty národa. Tato témata byla uchopována nejrůzněji – stranicky, mezinárodně, vojensky. Jednou ze součástí byla i role hlavy státu – prezidenta Beneše, ta většinou měla zaštiťovat dění v zemi a dávat mu smysl. Jak již výše zmiňuji, větší důraz na Beneše kladlo České slovo, které jeho konkrétní činy několikrát vyzdvihlo a stavělo se k jeho osobě jako největší autoritě, dokonce přirovnávané k prezidentovi Masarykovi.

Naopak Benešova role ve Venkově (tedy ve člancích zdůrazňujících jednotu národa) byla vždy jen doprovodná – vláda a prezident, předseda vlády Hodža a prezident apod. V září se zde neobjevil článek vyzdvihující konání prezidenta jako takového. Většinou se jednalo jen o jeho souhlasy s návrhy či konáním vlády.

---

³⁹⁰ velikost písma byla zachována z originálu

³⁹¹ Nedáme zahynouti nám ni budoucím. *České slovo*. Melantrich, 22.9.1938, X, č. 262, str.1

³⁹² Beneš: s.288

6.1.4. Beneš v době mobilizace a nástupu generála Syrového do premiérského křesla

Zpráva o tom, co se stalo, vyvolala v Praze a v dalších městech protesty. 22. září se do měst vyhrnuly davy, které nesouhlasily s podřízením se diktátu, a to ani za cenu válečného konfliktu. Hodžova vláda podala demisi, jelikož ona sama neměla mandát měnit československé hranice. Nová vláda byla domluvená napříč koaličním spektrem a prezident Beneš do funkce předsedy vlády jmenoval generálního inspektora armády Jana Syrového.³⁹³ Voják v čele vlády měl utišit veřejné mínění, ještě více jej utišily události nadcházejícího dne.

Večer 23. září 1938 oznámili vyslanci Newton a de Lacroix ministru zahraničí Kamilu Kroftovi, že jejich vlády již nemohou Československu déle radit, aby nemobilizovalo.³⁹⁴ Beneš se sešel se Syrovým, vybranými ministry a předáky koaličních stran. Po jednání ve 22:30 byla rozhlasem vyhlášena mobilizace.³⁹⁵ Vojenské opatření bylo podle Beneše posledním prostředkem zabraňujícím vzniku války.³⁹⁶

Na tyto dvě velké změny musela reagovat i československá média. Obzvláště mobilizace zaplnila novinové stránky, a to nejen děním v Československu, ale i zahraničními přípravami na válku. Jmenování generála Syrového do funkce premiéra šlo ruku v ruce s mobilizací – armádní inspektor, bývalý velitel československé armády a především jednooký hrdina světové války přinesl národu naději, i pokud by měla vypuknout válka. S touto tematikou byl nerozlučně spjat i Edvard Beneš, jakožto vrchní velitel československé armády. České slovo prezidenta v rámci mobilizace jmenovalo sedmkrát a k tématu nové vlády celkem čtyřikrát. V rámci Venkova to bylo méně, u mobilizace se prezident objevil jen dvakrát a při jmenování nové vlády třikrát.

---

³⁹³ Kvaček: s.131

³⁹⁴ Kvaček: s. 36

³⁹⁵ Zeman: s. 185

³⁹⁶ tamtéž

22. září dopoledne předal dosavadní předseda vlády dr. Milan Hodža demisi do rukou prezidenta Beneše, ten ji přijal a ještě ten den po odpoledním jednání byla ustanovena nová vláda pod vedením Jana Syrového, tak popisuje výměnu vlády České slovo. To své čtenáře nejprve obeznámilo se složením nového kabinetu a dále v textu popisovalo zrod této úřednické vlády, který řídil sám prezident – „*President republiky zahájil již jednání, která povedou k utvoření nové vlády národní jednoty. Všichni vůdcové čs. lidu, politicky odpovědni, se soustředili kolem hlavy státu, aby bylo umožněno co nejrychlejší utvoření vlády nové.*“³⁹⁷

Venkov oznámil odchod Hodžovy vlády, ale nikoliv složení nové.³⁹⁸ Prezidentovu činnost zde popisují úplným opisem Českého slova - *President republiky zahájil již jednání, která povedou k utvoření nové vlády národní jednoty. Všichni vůdcové čs. lidu, politicky odpovědni, se soustředili kolem hlavy státu, aby bylo umožněno co nejrychlejší utvoření vlády nové.*³⁹⁹ Což vypovídá o převzetí této části ze společného zdroje pro obě média. Tyto věty kladou důraz na Benešovu roli v dalším vývoji státu. V dané situaci byl hlavním ústavním činitelem zodpovědným za činy republiky. Kromě Benešovy důležitosti byla v obou denicích zdůrazněna i přítomnost armádních činitelů v nové vládě.

Večer téhož dne ve 22:30 byla v rozhlase vyhlášena mobilizace. Tištěné deníky na ni reagovaly následující den, tedy pokud stihl upravit tisk čísla z 24. září. Českému slovu se to povedlo a hned na titulní straně přináší palcovými písmeny informace o mobilizaci.⁴⁰⁰

V této podobě otisklo České slovo zásadní rozkaz pro vývoj krizové situace. Zpráva je stručná a jasná, celou odpovědnost jako vrchnímu veliteli čs. ozbrojených sil deník přisoudil Benešovi. V deníku nejsou zmíněny několikahodinové porady s odpovědnými ministry, veliteli armády či zahraničními vyslanci. Národně socialistický list přistupoval k mobilizaci

---

³⁹⁷ Generál Syrový ministerským předsedou. *České slovo*. Melantrich, 23.9.1938, X, č. 263, str.1

³⁹⁸ Čs. vláda podala demisi. *Venkov. Novina*, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str.1

³⁹⁹ Čs. vláda podala demisi. *Venkov. Novina*, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str.1

⁴⁰⁰ Příloha 1

s úlevou a s nadějí, což potvrzuje zvolání – „*Necht' žije svobodné Československo!*“. Článek o mobilizaci navíc doplnila zpráva „*Francie slibuje plnou vojenskou pomoc*“⁴⁰¹. Poslední Benešovy kroky přinesly změnu – prezident jmenoval novou vládu, svolal mobilizaci a zprávy z předvčerejška o odstoupení hranic byly zapomenuty.

Naopak Venkov nepřišel 24. září s žádnou zmínkou o mobilizaci. Zprávou dne bylo rozloučení Hodžovy vlády při audienci u prezidenta republiky Edvarda Beneše a poděkování za důvěru a podporu tohoto kabinetu.⁴⁰² Venkov otiskl také poděkování Beneše této třetí Hodžově vládě: „*Také se své strany vám zdůrazňuji svoje díky upřímně a činím tak opravdu se značným dojetím...*“⁴⁰³. Pochvala, která přišla od hlavy státu, zdůrazňovala tříletou společnou práci pro Československo v dobách nejtěžších. O jmenování nového premiéra Syrového ze strany prezidenta Beneše, ale slovo neinformuje. Až na straně páté představuje nového ministerského předsedu ovšem bez jakékoliv připomínky či odkazu k Hradu.

Tento tematický rozchod si vysvětlují pozdní hodinou rozhlasového zveřejnění mobilizačního rozkazu, který Venkov už nestačil zařadit do struktury následného vydání. Do konce září spojilo toto periodikum téma mobilizace s vrchním velitelem ozbrojených sil už jen dvakrát, a to velmi okrajově. České slovo podstatně vícekrát (6x), jeho články popisovaly rychlý a bezchybný průběh mobilizace a odhodlání spojenců pomoci ohrožené republice.⁴⁰⁴

Dalším společným tématem obou deníků bylo jmenování dvou ze tří slovenských ministrů. Oba deníky převzaly oficiální text prezidenta Beneše a ten otiskly –, *V Praze dňa 24. septembra 1938. Pán profesor Černák, menujem Vás ministrem. Dr. Edvard Beneš v.r. Syrový v.r. Pán Matúš Černák, profesor štátnej reálky v Bratislave*“.⁴⁰⁵ Téměř totožný text se týká i

---

⁴⁰¹ Francie slibuje plnou vojenskou pomoc. *České slovo*. Melantrich, 24.9.1938, X, č. 264, str.1

⁴⁰² Hodžova vláda se rozloučila. *Venkov*. Novina, 24.9.1938, XXXIII, č. 225, str.1

⁴⁰³ tamtéž

⁴⁰⁴ Uklidňující účinek mobilisace. *České slovo*. Melantrich, 25.9.1938, X, č. 265, str.1

⁴⁰⁵ Slovenští ministři jmenování. *České slovo*. Melantrich, 25.9.1938, X, č. 265, str.4

profesora Karvaše. Oficiální znění tohoto jmenování otisklo *České slovo* v přesném přepisu a nic k němu nedodalo⁴⁰⁶, naopak Venkov pod tuto oficiální část doplnil krátké životopisy obou nových členů vlády.⁴⁰⁷

Podobnou úlohu měl Beneš při jmenování nových členů Nejvyšší rady obrany státu, tedy z titulu svého úřadu jmenoval nové členy tohoto orgánu. Beneš společně se Syrovým vybrali do této funkce ministry Černého, Kroftu, Kalfuse, Fajnora, Kamenického, Nosála, Zenkla a Bukovského.⁴⁰⁸ Tento text byl opět jen přepisem oficiálního sdělení bez jakýchkoliv vysvětlení, doplnění či hodnocení výběru těchto členů.

Osoba prezidenta Beneše v období nástupu nové vlády a následné mobilizace byla mírně upozaděna. Jeho důležitost byla vyzdvižena jen v době jednání o nové vládě a jejím předsedovi, protože Beneš celá jednání napříč politickým spektrem vedl. V následných událostech byl prezident zmiňován v rámci povinností svého úřadu, tedy prezident jmenoval, nařídil apod. V těchto zprávách nebyla důležitá role Edvarda Beneše jako takového, ale spíše role jeho úřadu (zprávy by byly totožné, i kdyby byl prezidentem někdo jiný).

Další dva Slováci ministři. *Venkov*. Novina, 25.9.1938, XXXIII, č. 226, str.2

⁴⁰⁶ Slovenští ministři jmenování. *České slovo*. Melantrich, 25.9.1938, X, č. 265, str.4

⁴⁰⁷ Další dva Slováci ministři. *Venkov*. Novina, 25.9.1938, XXXIII, č. 226, str.2

⁴⁰⁸ Členové nejvyšší rady obrany státu. *České slovo*. Melantrich, 25.9.1938, X, č. 265, str.4

6.1.5. Benešova zahraniční politika pohledem zářijového Venkova a Českého slova

Mezinárodní situace Československa na konci léta 1938 byla velmi složitá. Velká Británie s požehnáním Francie vyslala do ČSR nezávislého pozorovatele v osobě bývalého britského ministra obchodu lorda Runcimana⁴⁰⁹. S postupujícím měsícem září se stále více opakovala jednání s vyslanci Newtonem a de Lacroix⁴¹⁰, kteří tlumočili návrhy svých vlád k možnému německo-československému konfliktu, naopak naši vyslanci Osuský a Masaryk se snažili uhájit zájmy své vlasti v Paříži a Londýně. Německý kancléř Hitler v několika svých proslovech napadl ČSR a jejího prezidenta Beneše.⁴¹¹ Ohrožená republika jednala i s vyslancem SSSR Alexandrovským o pomoci sovětské armády v případě napadení země.⁴¹² Československá zahraniční politika se v této situaci obracela i na menší státy jako Jugoslávie a Rumunsko, tedy spojenci z tzv. Malé dohody, či na Polsko, které se snažilo využít situace a získat Těšínsko.⁴¹³ Obdobně se zachovalo i Maďarsko, které mělo zájem o jižní Slovensko a Podkarpatskou Rus.⁴¹⁴ Maďarská účast přislíbila zákrok Jugoslávie a Rumunska ve prospěch ČSR, protože pakt těchto tří zemí byl založen na ochraně před Maďarskem. O zásah žádalo Československo také ve švýcarské Ženevě u Společnosti národů.⁴¹⁵

Všechna tato jednání byla životně důležitá pro další existenci republiky, a proto se o ně zajímala i média. Československou zahraniční politiku již od jejího vzniku vedl Edvard Beneš. Nejprve jako ministr zahraničí a později jako prezident a i v této těžké době se právě on postavil do čela naší zahraniční politiky a společně s ministrem zahraničí Kroftou, který mu byl

---

⁴⁰⁹ Kvaček: s. 25

⁴¹⁰ Kvaček: s.33

⁴¹¹ Kvaček: s. 28

⁴¹² Kvaček: s. 37

⁴¹³ Kvaček: s. 48

⁴¹⁴ Kvaček: s. 49

⁴¹⁵ tamtéž

pracovně velmi blízko, určovali směr ČSR v Evropě a ve světě. Přesto se zahraničním záležitostem věnoval více Venkov než České slovo, i když z předešlých tematických okruhů vyplývá větší náklonost národně socialistického listu k prezidentovi. V jeho nejdůležitějším oboru se České slovo zmiňuje o Benešových krocích pouze čtyřikrát, kdežto Venkov šestkrát, což z tohoto tematického okruhu udělalo druhou nejvíce zmiňovanou věcí ve spojitosti s prezidentem země.

České slovo se v zahraniční politice Hradu omezilo na dvě témata, počátek měsíce ovládl lord Runciman a konec měsíce Benešův dopis polskému prezidentovi.

Runcimenovská témata zasáhla počátek září plynulým přechodem ze srpna, kdy jeho mise v ČSR započala. Prezidenta se to dotýkalo především jeho návštěvami na Hradě, čehož se také týká první zářijová zpráva „*Lord Runciman u presidenta Beneše*“⁴¹⁶. Informace o setkání politiků bylo sice zmíněno na titulní straně, ale jen velmi okrajově a stroze. Zpráva uvedla jen, že prezident Runcimana přijal na Hradě.⁴¹⁷ Druhý text týkající se tohoto britského vyslance nesl titulek „*Den lorda Runcimana*“⁴¹⁸, obsah této zprávy moc neodpovídá jejímu názvu. Čtenář se dozvěděl o setkání Konráda Henleina s Asthonem-Gwatkinem, pravou rukou lorda Runcimana a o opětovném setkání lorda s prezidentem Benešem. České slovo nepřineslo žádné podrobnosti o jednáních mezi předními představiteli znesvářených stran, ani žádné vyjádření nestranného prostředníka z Británie.

Venkov informoval o Runcimanových návštěvách u Beneše jen v rámci krátkých zpráv v rubrice „Ze dne“. Čtenář se z těchto textů nedozvěděl žádné podstatné informace, tedy jak probíhají jednání, jak se k nim staví Runciman a jak henleinovci.

Všeobecně se ani jeden z deníků více nezaobíral vztahem Beneše k západním spojencům, jako byla Anglie a Francie. České slovo i Venkov přinášejí podrobné zprávy o jednání mezi velmocemi, návštěvách Chamberlaina u Hitlera apod., ale nepřináší vyjádření československé hlavy

---

⁴¹⁶ Lord Runciman u presidenta Beneše. *České slovo*. Melantrich, 2.9.1938, X, č. 242, str.1

⁴¹⁷ tamtéž

⁴¹⁸ Den lorda Runcimana. *České slovo*. Melantrich, 6.9.1938, X, č. 246, str.1

státu. Jak již výše zmiňuji, České slovo toto téma zúžilo jen na návštěvu Runcimana. K západním spojencům se také Venkov vyjádřil jen jednou⁴¹⁹, a to v článku „Přijali jsme anglo-francouzský návrh“⁴²⁰, ale ani v této zprávě nenalezneme vyjádření prezidenta, ale jen jeho politickou úlohu osoby, která přijala demarši západních vyslanců. Do novin se nedostávaly ani informace o jednání s vyslancem Alexandrovským z SSSR. Jediné náznaky přinášel Venkov „Ze dne“, kde vrcholnou informací bylo oznámení návštěvy na Hradě. Jednání s nejrůznějšími vyslanci zůstávala tajná, protože se předem počítalo s válečným konfliktem.

Sám Beneš viděl možnost války za velmi reálnou, což líčil přednostovi své vojenské kanceláře generálovi Sylvestrovi Bláhovi 26. září: „*Tato válka bude hrozná. Nakonec se u nás Němci budou bít všichni, uniformovaní i neuniformovaní, muži i ženy. I když velcí spojenci půjdou s námi, nebude to tak rychlé, ani na počátku tak rozhodné, abychom německému vpádu do republiky mohli zabránit. Ale budeme se bránit až do konce, děj se co děj. Já zůstanu se svou vojenskou družinou stále u vojska. Ale ať to víte i vy, i hlavní velitel a předseda vlády: Budu ustupovat s vojskem jen po určité době. Až se budeme muset zastavit, území už dál neopouštět a bít se s nepřitelem až k smrti, tož já jako prezident republiky nesmím být zajat. Zůstanu s těmi, kteří se budou bít doopravdy až do poslední chvíle, a pak padnu s nimi. Bude to patrně i nutnosti vojenskou i politickou a bude třeba včas se na to připravit. Naši musí dále zůstat se spojenci až do konce války: tím republika bude zachována. I konec prezidenta republiky na bojišti bude tomu sloužit.*“⁴²¹ Citace prezidentových názorů ukazuje, jak sám vzhlížel na budoucí dění v ČSR. Tyto informace nemohly být nijak zveřejňovány kvůli klidu a postojům občanů země. Dokazuje nám to také důvěru ve spojence a jednání, které s nimi probíhala. Noviny dané informace z vojenského a strategického důvodu nemohly zveřejňovat, jedinou výjimkou bylo jednání s Polskem. O kterém informovalo jen České slovo, a to ve dvou článcích „

---

⁴¹⁹ v rámci textů týkajících se Beneše

⁴²⁰Přijali jsme anglo-francouzský návrh. *Venkov*. Novina, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str.3

⁴²¹ Kvaček: s. 40

*List dra Beneše polskému presidentu*⁴²² a „*Polský president odpovídá dr. Benešovi*“⁴²³ Oba texty jen zhruba načrtají probíhající jednání polsko-československé a jako vrchol těchto rozhovorů dokládají, že proběhla naléhavá korespondence mezi prezidenty. Obsah těchto dopisů zůstal veřejnosti zatajen, ale vědělo se, že ČSR si snaží zaručit neutralitu Polska v případě války.

Beneš k těmto krokům dospěl po jednání s generály Syrovým, Krejčím a ministrem Kroftou. Nutnost neutrálního Polska přivedla vrchní ústavní činitele k prvnímu návrhu revize našich hranic, a to na Těšínsku ve prospěch Poláků.⁴²⁴ Tyto informace, ale nebyly oficiálně zveřejněny ani v jednom textu a řadovému čtenáři zůstaly naprosto utajeny.

Mezi další události, kterými se zabýval již jen Venkov, patřilo například jmenování nového italského vyslance⁴²⁵ a víra Rumunska v mírové řešení konfliktu.⁴²⁶ Beneš vystupuje v obou textech spíše nepřímě. Italský vyslanec vykonal nástupní audienci u prezidenta republiky, což opět, jak jsme se již ve Venkově setkali, klade důraz na úřad prezidenta než na člověka, který jej vykonává. U Rumunska se jedná o ohlas na prezidentův rozhlasový projev z 10. září.

Prezidentova zahraniční politika byla v českých denících⁴²⁷ spíše okrajovým tématem, pokud se jí již věnovaly, tak nikdy nepronikly do hloubky, což je pochopitelné, protože ve zkoumané době mezinárodní jednání rozhodovala o osudu země, a proto nemohlo být vše zveřejňováno s ohledem na možnou válku a v ní zapojené spojení.

---

⁴²² List dra Beneše polskému presidentu. *České slovo*. Melantrich, 28.9.1938, X, č. 268, str.1

⁴²³ Polský president odpovídá dr. Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 29.9.1938, X, č. 269, str.1

⁴²⁴ Beneš: s. 281

⁴²⁵ Nový italský vyslanec v Praze. *Venkov*. Novina, 2.9.1938, XXXIII, č. 206, str.2

⁴²⁶ Rumunsko věří v mír. *Venkov*. Novina, 13.9.1938, XXXIII, č. 215, str.2

⁴²⁷ mám na mysli *České slovo* a *Venkov*

6.2. Shrnutí druhého zkoumaného období

Září 1938 se vyznačovalo mediální podporou Československa a jeho ústavních představitelů, ať to byla Hodžova vláda nebo kabinet generála Syrového, obdobně tomu tak bylo i s armádními představiteli, přesto největší symbol Československa byl jeho prezident Edvard Beneš. Jeho důležitost vyzdvihují reakce na dva rozhlasové projevy, které zapůsobily na občany země a udržovaly je v klidu a přípravě na „zlé“ časy. Obdobné je to i s články týkajícími se jednoty národa a soudržnosti Čechoslováků vedených Benešem v dobách pro zemi nejtěžších. V zářijových číslech se neseťkáme s žádnou kritikou kroků hlavy státu, dokonce ani s náznakem nějakých opozičních kroků proti němu, a to ani u agrárníckého Venkova, se kterým neměl historicky Beneš nejvřelejší vztahy. Přesto zde vidíme právě u Venkova určitou tendenci dávat prezidenta do druhořadé role, ve většině článků vystupuje premiér Hodža či jiný člen vlády a poté až je přiřazen Beneš a jeho kroky či názory. Venkov k osobě hlavy státu přistupuje zdrženlivěji než jemu nakloněné České slovo, ale i tak je Benešovi v době největší krize projevována velká důvěra.

7. POMNICOVSKÝ TISK A ROLE EDVARDA BENEŠE V NĚM

Dne 29. září 1938 v 12:45 začala Mnichovská konference⁴²⁸, na které se měly dohodnout čtyři evropské velmoci – Německo, Francie, Itálie a Velká Británie na osudu dvacetiletého Československa, a to bez přímé přítomnosti jeho zástupců. Hitlerův požadavek byl jasný, obsadit čs. pohraničí s německou většinou, a to v rychlém sledu nejlépe do sedmi dnů, aby Češi nemohli poničit zdejší struktury a odvézt majetek. Samozřejmostí byl zákaz obnovení československého opevnění v nových hranicích.⁴²⁹ Západní spojenci vydali naše hranice do německých rukou se zárukou rychlého jednání a žádných těžkosti ze strany Čechoslováků.⁴³⁰

30. září ve čtvrt na sedm předal chargé d'affaires Andor Hencke ministru Kroftovi text mnichovské dohody.⁴³¹ Prezident Beneš se o ní dozvěděl od Jaromíra Smutného hned ráno a přijal ji slovy: „*Je to neslýchané, neslýchané! Strašné. Taková zrada Francie! Zradila nás úplně.*“⁴³² Svému tajemníkovi Prokopovi Drtinovi později sdělil, že se jim tato proradnost vymstí. Sám uvažoval o abdikaci, protože jeho veškerá zahraniční politika ze dne na den selhala ve všech bodech.⁴³³ Dopoledne přivezl vyslanec Mastný spolu s Ashtonem-Gwatkinem z Mnichova mapu nového Československa.⁴³⁴

V půl desáté začala porada představitelů předešlé vládní koalice. Jeho tajemník Prokop Drtina na ni vzpomínal: „*Vešel prezident – a nikdo nepovstal. To bylo neobvyklé, vždycky vítali Beneše ve stoje. Nálada byla mrazivá, až nepřátelská. Zvláště agráři se dívali po prezidentovi až s nenávisť, ale i tváře jiných vyjadřovaly hlubokou nespokojenost. Cítil jsem hned, že snad všichni obviňují prezidenta a jeho zahraniční politiku*

---

⁴²⁸ Klimek: s. 664

⁴²⁹ tamtéž

⁴³⁰ Kvaček: s. 82

⁴³¹ Kvaček: s.85

⁴³² Kvaček: s. 86

⁴³³ tamtéž

⁴³⁴ tamtéž

*z katastrofální situace, do které se československý stát dostal.*⁴³⁵ Tato vzpomínka vystihuje přístup k prezidentovi, který se musel projevit i v československých médiích, zvláště těch agrárnických, i když na samotnou kritiku docházelo pozvolna a později.

Beneš se na zasedání vyjádřil v duchu, že přijetí diktátu sebou musí nést přebudování vlády a také jeho abdikaci, tu připravoval už v době tohoto jednání.⁴³⁶ Vojenský rozbor situace ukončil generál Krejčí s tím, že Polsku bychom se ubránili, ale obrana proti Německu, Maďarsku a Polsku by byla beznadějná.⁴³⁷ O osudu První republiky bylo rozhodnuto. Zabrané území odpovídalo 38% celkové plochy Československa a 36% obyvatel Čech a Moravy.

Události října a listopadu probíhaly v duchu konce První republiky a nástupu druhé – tedy abdikace prezidenta Beneše, ztráta území ve prospěch Německa, Maďarska a Polska, změna politického systému na autoritativní a změna stranického systému jen na dvě strany. Vrcholnými politiky se staly zástupci Agrární strany, jako kritici Benešovského jednání, především pak Rudolf Beran.

O odstoupení Beneše z úřadu se zasloužil opět Hitler, který jej považoval za osobního nepřítele, a proto Berlín vzkázal Praze, že překážkou výhodnějších čs. hranic je právě prezident.⁴³⁸ Tlak se stupňoval i na domácí politické scéně, kde hlavně agráři považovali za viníka katastrofy hlavu státu a jeho zahraniční politiku. Beneš se hned po abdikaci stáhl z veřejného života do Sezimova Ústí, kde setrval až do svého odletu do Velké Británie a následného nástupu na Chicagskou univerzitu jako profesor.⁴³⁹ V Československu se zvedla vlna kritiky předmnichovských poměrů a politiků v čele s Benešem.

Listopad pak přinesl konečně změnu hradního pána, který měl být původně zvolen již 19. října, nakonec se to stalo až 30. listopadu a do funkce prvního

---

⁴³⁵ Kvaček: s. 89

⁴³⁶ Kvaček: s. 91

⁴³⁷ tamtéž

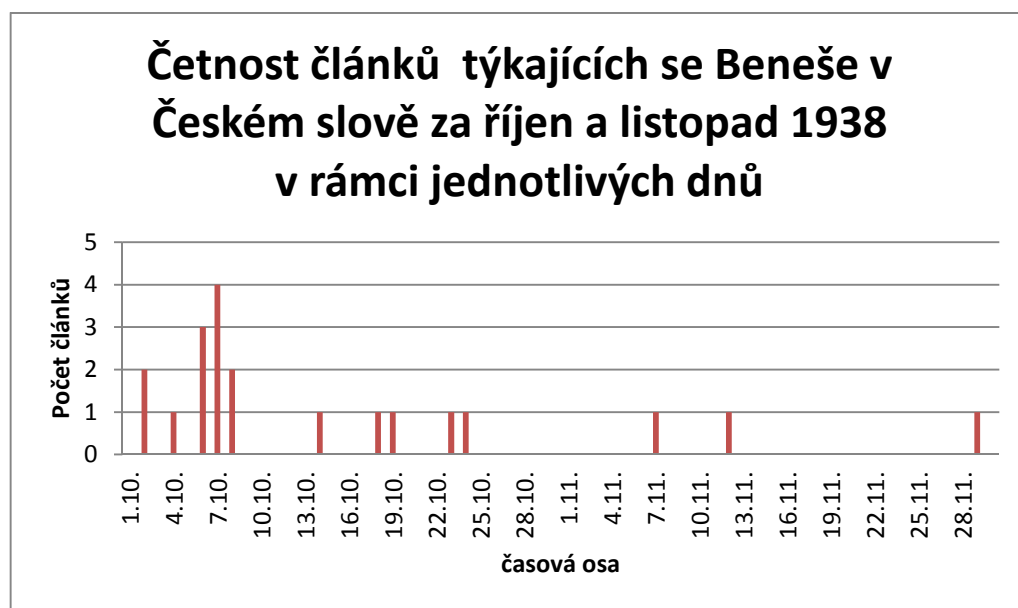
⁴³⁸ Kvaček: s. 159

⁴³⁹ Kvaček: s. 160

prezidenta Druhé republiky se nakonec dostal doktor Emil Hácha, kterého vybralo politické spektrum před ministrem zahraničí Chvalkovským⁴⁴⁰, který byl nepostradatelný ve svém úřadě.

Československý tisk byl podobně jako obyčejní občané a všechny složky našeho státu otřesen nastalými událostmi. Téma Mnichova jako tragédie národa ovládlo celé dva následující měsíce.

V této situaci došlo i k významným politickým změnám, jednou z hlavních byla abdikace dosavadního prezidenta, který jak v předešlých kapitolách zmiňuji, hrál ve vývoji Československa i v nastalé krizi jednu z hlavních mediálních rolí. Abdikace proběhla 5. října 1938, přesto se i nadále objevovaly v novinách články o Benešovi či jeho jednání. Do své rezignace na úřad hlavy státu se objevil v Českém slově šestkrát (z toho tři texty komentovaly jeho odstoupení) ve Venkově dokonce jen čtyřikrát (dva články se vztahovaly k aktu abdikace). Po ukončení veřejné služby jevílo o Beneše větší zájem České slovo, kde se o něm dovídáme v říjnu pravidelně a v listopadu už jen sporadicky, jak ukazuje graf č. 10.

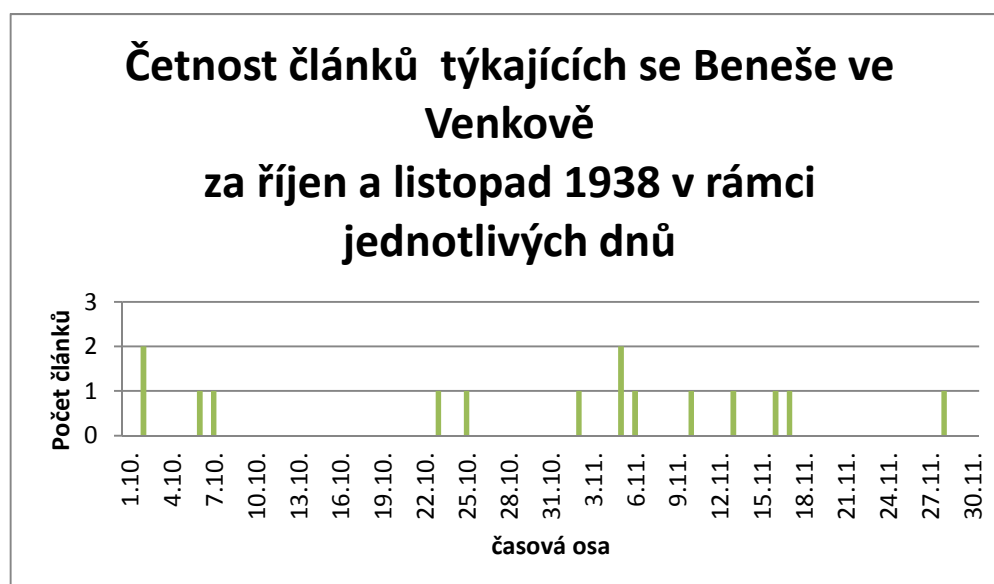

Graf č. 10

Největší zájem byl zaznamenán v prvních devíti dnech října, tedy v době hlavního dopadu Mnichova a odchodu z funkce. Další říjnové texty o Benešovi se většinou zabývaly jeho emigrací. V listopadu jej připomínala

⁴⁴⁰ tamtéž

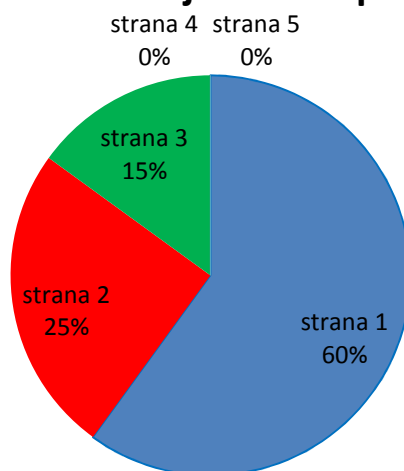
blížící se volba nové hlavy státu. Venkov, jak ukazuje následující graf, se o Beneše přestal zajímat hned po rezignaci na prezidentské křeslo, dokonce i jeho odjezd komentuje velmi sporadicky. V počtu článků ovšem Venkov postupuje opačně než České slovo, v říjnu se o Beneše nezajímá a publikuje jen nutné informace, jako abdikace a opuštění republiky. V listopadu, kdy dochází k hlavní politické změně: nutnosti vzniku jen dvou stran a vlastnímu popření demokratických a stranických základů První republiky, se Venkov zmiňuje o Benešovi vícekrát. Všechny články z období od 30. října do 18. listopadu mají za úkol ukázat chyby, za které může původní režim a jeho vůdce Beneš. Kritika byla hlavní částí pomnichovských „Benešovských“ témat ve Venkově. Až konec měsíce listopadu přivádí oba deníky ke stejnému kroku, a to připomenutí Beneše u příležitosti volby Emila Háchy.

Graf č. 11

Oba deníky přistupovaly odlišně i do začleňování textů o Benešovi do celkové struktury jednotlivých vydání. České slovo podobně jako v předešlých měsících včlenilo tyto texty především na titulní stranu, a to dokonce ještě ve větším poměru než v krizovém září. Říjen a listopad se vyznačovaly umístěním 60% všech textů o Benešovi na první stranu. Což dokazuje, že pro České slovo byla tato osoba i po odstoupení z úřadu minimálně zajímavá a čtenářsky atraktivní. Zbytek článku na dané téma obsáhly dvě následující strany, jak nám ukazuje graf č. 12.

Umístění článků týkajících se Beneše v Českém slově v říjnu a listopadu 1938

Graf č. 12

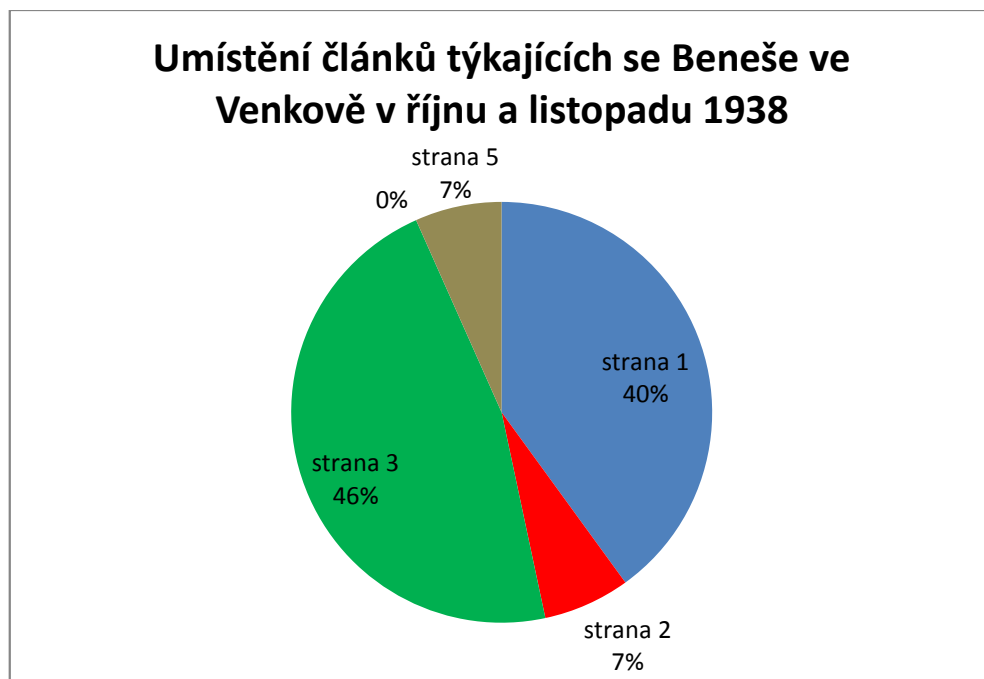
Venkov obdobně jako České slovo pokračoval v nastoleném trendu předešlých měsíců a ještě více upozadoval Beneše, který ztratil svou atraktivitu s úřadem, což se v listopadu změnilo v článcích, které útočili na něj a jeho politiku jako na hlavního viníka československé tragédie. Jak ukazuje graf č. 13. Venkov Beneše zařazoval především na třetí stranu, tedy z 46%. Na titulním listu se objevil ve 40%, ale to především v době před a brzy po abdikaci, a pak díky své emigraci do Británie.

Jak nám ukazují grafy⁴⁴¹, tak po 29. září se oba deníky definitivně rozešli z doposud velmi podobného kurzu. České slovo zůstalo věrně předmnichovskému systému, chcete-li Benešovi. Nepochází v něm k žádné kritice a i nadále se zajímá o osud hlavy národa, i když neoficiální. To nám dokazuje větší zájem o jeho osobu v době abdikace a opuštění republiky.

Naopak agrární Venkov nyní plně rozvíjí kritiku prezidenta a jeho politiky, ta se objevovala již před krizí, a dokonce již v době volby Beneše do úřadu, a to i na úkor informačních zpráv. Čtenář se nedovídá o práci v Chicagu ani o dalších Benešových plánech, ale převážně jen o chybách, které se zpětně vyhledávají, a to až do roku 1935.

---

⁴⁴¹ Graf č. 13 je ovlivněn absencí pondělního vydání Venkova, přesto nám orientačně ukazuje praxi ve struktuře tohoto periodika v rámci témat týkajících se Beneše,

Graf č. 13

7.1. Pomnichovská témata, ve kterých figuruje Edvard Beneš

Říjen naprosto ovládlo téma Mnichova, zrady, porážky a ztráty dosavadního Československa. Oba deníky se od počátku měsíce věnovaly průběhu vyklizení pěti pásem stanovených dohodou čtyř velmocí, situací uprchlíků z pohraničí a samozřejmě i politickým krokům a změnám doprovázejícím tuto dobu. Prezident Beneš zde opět figuroval, jako jedna z předních postav, tedy alespoň v počátcích října, kdy došlo k zásadní změně, a to odstoupení ze svého úřadu, což se také projevilo do tematické skladby Venkova i Českého slova.

Ve zkoumané době října a listopadu 1938 byl Beneš v prezidentském úřadě pouhých pět dnů.⁴⁴² 5. října večer abdikaci oznámil národu skrze rozhlas a o den později odjel z Prahy do Sezimova Ústí.⁴⁴³ Tímto krokem končí jeho politické počínání v předválečném Československu, přesto se i nadále objevoval na stránkách domácího tisku.

---

⁴⁴² Zeman: s. 199

⁴⁴³ tamtéž

Noviny se samozřejmě především zajímaly o jeho abdikaci, jak níže ukazuje graf č. 14, například v Českém slově bylo téma odstoupení z úřadu nejreflektovanější. Šestáho a sedmého října zaplavily České slovo texty o demisi, a to nejen informativní texty jako „*Generál Syrový oznamuje odstoupení presidenta republiky*“⁴⁴⁴, ale především články plné podpory a sympatií k Benešovi – „*Velký vlastenec odstoupil*“⁴⁴⁵ nebo „*Život a dílo muže velké doby*“⁴⁴⁶. Po posledním politickém rozhodnutí a odchodu do ústraní se Beneš objevil ve dvou hlavních tematických okruzích. Prvním a především v Českém slově to bylo Benešovo počínání po abdikaci, tedy rozhodnutí odejít z republiky a také nabídka Chicagské univerzity na pozici profesora sociologie. České slovo podrobně popisuje i samotný odlet ze země, tématu se věnoval i Venkov, ale (jak ukazuje graf č. 14) spíše sporadicky.

Druhým okruhem, a to především okruhem Venkova, se stalo hodnocení dosavadní politiky, práce a osobnosti Edvarda Beneše. Venkov, jakožto hlásná trouba Agrární strany, kritizuje především zahraniční politiku, kterou tehdejší ministr zahraničí a premiér Hodža navrhoval odlišně, a pak především samotnou chybu volby člověka jako byl Beneš do prezidentské funkce. Agráři jej v prosinci 1935 nevolili. Ve Venkově se objevovaly články s již útočnými názvy – „*A přece je vinen*“⁴⁴⁷ nebo „*Musí být jasno o dr. Benešovi*“⁴⁴⁸ Venkovští novináři si nebrali s Benešem servítky a ve svých textech jej činili plně odpovědným za národní tragédii. Již před Mnichovem nebyl Beneš Venkovem příliš vyzdvihován, ale již autoritou svého úřadu nikdy nedošlo k jakékoliv kritice jeho počínání, nyní když není přímo spojen s Hradem, se stal hlavním cílem agráříků. Ale hodnocení Benešových kroků se objevilo i v Českém slově, a to v ryze opačném postavení než u Venkova, zde i přes mnichovskou tragédii byl Beneš stále obdivován a

---

⁴⁴⁴ Generál Syrový oznamuje odstoupení presidenta Beneše. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2.

⁴⁴⁵ Velký vlastenec odstoupil. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.1.

⁴⁴⁶ Život a dílo muže velké doby. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2.

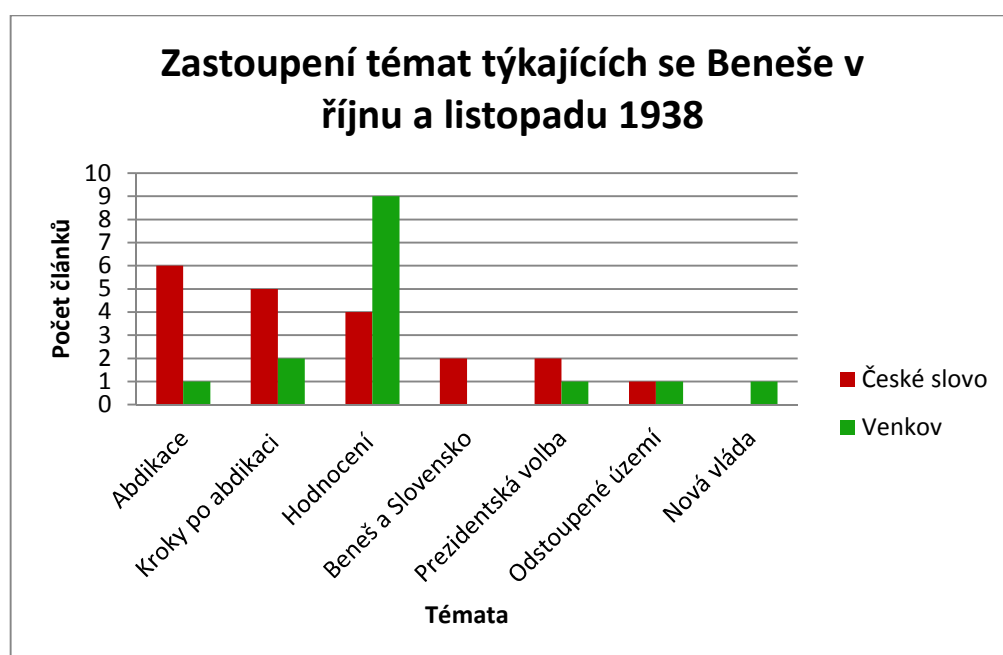
⁴⁴⁷ A přece je vinen. *Venkov*. Novina, 10.11.1938, XXXIII, č. 265, str.2.

⁴⁴⁸ HALÍK, Rudolf. Musí být jasno o dr. Benešovi. *Venkov*. Novina, 17.11.1938, XXXIII, č. 271, str.3.

pokládán za morálního vůdce národa, který se jej snažil zachránit i na úkor své osobní oběti, což dokládají titulky textů – „Benešova oběť míru“⁴⁴⁹ nebo „Mýlili jsme se všichni“⁴⁵⁰

Zbylé tematické okruhy počtem článků byly zanedbatelné. Oba deníky vzpomněly Beneše ve dvou případech, a to volbou nového prezidenta na konci listopadu 1938 a při zprávách z odstoupeného území. České slovo také ukazuje vztah slovenských představitelů k Benešovi, a to ještě v době výkonu prezidentské funkce, jednalo se o vyhrožování ministra Černáka a jeho snahy o autonomii Slovenska. Venkov pak připomíná Beneše v článku o vzniku nové vlády.

Graf č. 14

⁴⁴⁹ Benešova oběť míru. *České slovo*. Melantrich, 8.10.1938, X, č. 278, str.3.

⁴⁵⁰ Mýlili jsme se všichni. *České slovo*. Melantrich, 18.10.1938, X, č. 288, str.1.

7.1.1. Abdikace

Již od 30. září se počítalo s Benešovým odstoupením. Otázkou zůstávalo, kdy k němu sám přistoupí. Beneš byl rozhodnut na prezidentský úřad abdikovat, toto rozhodnutí ale odkládal a snažil se ještě jednat ve prospěch Československa. Ale tlak se stupňoval s postupem německých vojsk na zabrané území. Navíc sám Hitler považoval Beneše za osobního nepřítele, a proto trval na jeho odchodu. O kterém se rozhodlo na jednání 5. října. Politici zde nebyli proti Benešovi, dokonce msgre. Jan Šrámek řekl, že Beneš zůstane i po abdikaci pro národ hlavou státu.⁴⁵¹ Večer sám ohlásil svou rezignaci v rozhlasu slovy: „*Neopouštím...lod' v bouři. Věřím..., že v této chvíli je tato mé oběť politicky nutná.*“⁴⁵²

Noviny žádné takové informace nepřinášely, první zmínka o odchodu Beneše z prezidentského úřadu přišla až 6. října den po rozhlasovém rozloučení, tedy v případě Českého slova. Venkov reagoval dokonce až 7. října.

Národněsocialistický deník k abdikaci přistupuje s velkou podporou pro Beneše, což dokazují i názvy článků z 6. října „*Velký vlastenec odstoupil*“⁴⁵³, „*Život a dílo muže velké doby*“⁴⁵⁴. Kromě těchto dvou „povzbuzujících“ článků přidal Český slovo ještě informativní text „*Generál Syrový oznamuje odstoupení prezidenta Beneše*“.⁴⁵⁵

Titulní stranu ovládl přepis rozhlasové řeči prezidenta, což je pro České slovo ve zkoumané době velmi typické, projevilo se to v květnu, září a i nyní. Benešova slova byla přetištěna bez jiných komentářů či jiných obsahových úprav. Jediné doplnění bylo stručné shrnutí předchozího rozhlasového dění – „...*Zborovský hrdina ve své řeči krátce nato do rozhlasu pronesené vytýčil další cesty a úkoly našeho národa a státu pro*

---

⁴⁵¹ Zeman: s.199

⁴⁵² tamtéž

⁴⁵³ Velký vlastenec odstoupil. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.1

⁴⁵⁴ Život a dílo muže velké doby. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2

⁴⁵⁵ Generál Syrový oznamuje odstoupení prezidenta Beneše. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2

*budoucí časy. Po jeho projevu následovala státní hymna, načež předseda vlády oznámil slovy vážnými a dojatými, že druhý prezident Československé republiky dr. Edvard Beneš se rozhodl odstoupit z presidentského úřadu...*⁴⁵⁶ Podobně jako v rozhlasu, tak i v samotném článku tento kontext podtrhuje význam události, která se právě odehrává. Vyloženě státní a národní význam zdůraznila zmínka o státní hymně. Podporu a stálou důvěru v Beneše zase zvýrazňuje adjektivum „dojatými“, což značí, že i přes probíhající pohromu má Beneš váhu i u dalších představitelů republiky.

Samotný projev byl otištěn jen s jedním grafickým zásahem, což je – jak je výše zmíněno – ojedinělé. České slovo zvýraznilo větu „*Oběti, jež od nás byly tak důrazně žádány, jsou neúměrné a nejsou spravedlivé*“⁴⁵⁷. Tento zvýrazněný úryvek abdikční řeči poukazuje, že hlavním důvodem prezidentových kroků je stále jeho prohra v dlouhodobě budované zahraniční politice, ale zároveň poukazoval na to, že i přes oficiální přijetí diktátu s ním Beneš nesouhlasí a staví se proti němu.

Přesto v textu (řeči) nenacházíme ani náznak pochyb o svém dosavadním jednání, dokonce se zde prezident pouští do svých odpůrců, a to otevřeně – „*Hájil jsem v této době své povinnosti se vši oddaností zájem našeho státu a národa a naše dosavadní pozice v Evropě. Mýlí se však ti, kteří neviděli správně sta a sta našich snah o zachování míru...*“⁴⁵⁸. České slovo všeobecně v pomnichovském období Beneše nekritizuje a přistupuje k němu stále jako k vůdci národa.

Projev prezident ukončil pro něj velmi typicky v optimistickém duchu, protože věřil, že se vše skrze válku obrátí a Československo bude obnoveno v původních hranicích.⁴⁵⁹ Toto své přesvědčení samozřejmě nemohl veřejně vyslovit v rozhlasu a ani tisk jej nemohl zaznamenat, přesto jej naznačuje v metaforickém popisu své vlasti, kterým se loučil po dvaceti letech v pozici jednoho z lídrů Československa – „*Koruna stromu naší vlasti je osekána, ale kořeny národa tkví pevně v jeho zemi. Sestupme ke kořenům, soustředme*

---

⁴⁵⁶ Velký vlastenec odstoupil. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.1

⁴⁵⁷ tamtéž

⁴⁵⁸ tamtéž

⁴⁵⁹ Beneš: s. 346

*všechnu svou starou rodovou sílu do nich, jako jsme to ve svých dějinách učinili již několikrát. A koruna po čase vyraší novými ratolestmi*⁴⁶⁰.

Kromě samotného textu článek tvoří také velká fotografie Edvarda Beneše jako odhodlaného muže a státníka v nesmlouvavém postoji. Popisek nám pak připomíná, že v nejvyšším úřadu byl od 18. prosince 1935 a svou práci zastával vždy jako velký vlastenec.⁴⁶¹

Benešovým vlastenectvím a přínosem pro republiku se v témže čísle zabývá ještě jeden článek, a to „*Život a dílo muže velké doby*“⁴⁶², což je stručný životopis druhého prezidenta, ve kterém se vyzdvihují jmenovitě příklady jeho práce pro národ, jako spolupráce s Masarykem a tvorba československé exilové politiky, vytvoření nového státu a jeho obhajoba ve Versailles či předsednictví ve Společnosti národů. České slovo zde označuje Beneše za vzorný příklad – „*Život Edvarda Beneše je životem hrdiny, jenž sám se dovedl vždy probíjet k vyšším cílům*...“⁴⁶³ Čtenářům zde připomínali také rekordně dlouhou dobu v úřadu ministra zahraničí, a to od počátku republiky až po Benešovo zvolení prezidentem. Významnou úlohu v textu nese také odkaz prezidenta Osvoboditele, tedy Tomáše Garrigua Masaryka, jako vzor, blízkého spolupracovníka a přítele dr. Beneše. Masarykova důvěra je v článku zdůrazněna úryvkem z jeho vlastní abdikací řeči – „*Pracoval jsem s ním a znám ho*“⁴⁶⁴, což nebylo nic menšího než Masarykovo doporučení Beneše jako svého nástupce v úřadu.

Text, spíše óda na Edvarda Beneše, je také zakončena optimisticky i a právě v době jeho abdikace „*Vzdává-li se dnes úřadu presidenta republiky, nevzdává se práce pro národ a stát a nevzdává se také víry, že pravda i spravedlnost nakonec přece zvítězí*“.⁴⁶⁵

---

⁴⁶⁰ Velký vlastenec odstoupil. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.1

⁴⁶¹ tamtéž

⁴⁶² Život a dílo muže velké doby. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2

⁴⁶³ tamtéž

⁴⁶⁴ tamtéž

⁴⁶⁵ tamtéž

Třetím článkem o odstoupení prezidenta byl „*Generál Syrový oznamuje odstoupení prezidenta republiky*“⁴⁶⁶, což je jen přepis rozhlasové řeči předsedy staronové vlády Jana Syrového, který jak sám uvedl, plní nejtěžší úkol svého života, musel oznámit národu abdikaci prezidenta Budovatele. Syrového projev byl první částí textu, tu druhou tvořil oficiální dopis prezidenta republiky předsedovi vlády, což bylo oznámení odchodu z funkce a přání nové vládě úspěch v další práci.

Tento dopis se stal jednou z hlavních částí jediného textu o Benešově abdikaci ve Venkově. Agrárnický deník přišel s první zprávou o odchodu dosavadní hlavy státu až se dvoudenním zpožděním. 7. října vyšel na titulní straně článek „*K odstoupení prezidenta republiky dra Beneše*“⁴⁶⁷. Jak již výše zmiňuji, první polovina byla totožná s Českým slovem, ale té druhé se ujala známa tvář Venkova a ještě známější Benešův odpůrce Rudolf Halík, proto se v textu nedočteme o lítosti nad abdikací vlastence, nebo seznam jeho práce pro stát. Halík vzpomíná na Antonína Švehlu a zdůrazňuje roli venkova a rolníků na budoucnosti republiky. Benešovo rozhodnutí vítá jako nevyhnutelné a nutné – „*Není doba, která by dovolila zkoumati příčiny a důvody...přijímati osudová rozhodnutí, jest záležitostí našich niter. Jsme všichni jen lidé, my dole, ti vyšší i nejvyšší.*“⁴⁶⁸ V textu vyzdvihuje roli generála Syrového jako nového a lepšího vůdce národa, na rozdíl od Beneše. Poukazuje, že velikost doby a její viníky nám odhalí až historie, což byl opět útok na Beneše, který dvacet let dle agrárníků vedl republiku do slepé mezinárodní uličky.

České slovo navíc ještě v čísle ze 7. října 1938 přineslo světové ohlasy na odchod Beneše z Hradu, tedy ohlasy z Francie a Anglie. Deník přinesl reakce známých titulů – Petit Parisien, LeJour, L'Époque⁴⁶⁹ a Daily

---

⁴⁶⁶ Generál Syrový oznamuje odstoupení prezidenta Beneše. *České slovo*. Melantrich, 6.10.1938, X, č. 276, str.2

⁴⁶⁷ K odstoupení prezidenta republiky dra Beneše. *Venkov*. Novina, 7.10.1938, XXXIII, č. 232, str.1.

⁴⁶⁸ tamtéž

⁴⁶⁹ Francouzský tisk o Benešově odchodu. *České slovo*. Melantrich, 7.10.1938, X, č. 277, str.2

Telegraph⁴⁷⁰. Všechny tyto listy komentovaly Benešovu demisi se zármutkem a jako velkou ztrátu pro československý lid a celou Evropu. Opět se zde jednalo o podporu prezidentovi a jeho politice, kterou České slovo často projevovalo.

Souhrn zpráv z tisku se netýkal jen zahraničí, ale i domácích titulů. V Českém slově byly citovány Lidové noviny, Prager Tagblatt, Bohemia a dokonce i samotné České slovo.⁴⁷¹ I zde se jednalo o pochvalné články vůči Benešovi.

Tematický okruh „abdikace“ jasně vymezuje postoje těchto deníků k Edvardu Benešovi. České slovo zůstalo nadále věrné a jeho postoj se nemění až do konce listopadu 1938. Naopak Venkov se již nyní začíná více vymezovat proti původní demokratické garnituře a jejímu hlavnímu představiteli. Vztah k Benešovi se od této chvíle bude stále více vyhrocovat.

7.1.2. Odjezd z republiky

Beneš se i s manželkou Hanou po podání demise uchýlil do svého sídla v Sezimově Ústí.⁴⁷² Zde se léčil z nemoci a slabosti, která ho zachvátila v předešlých dnech tvrdé práce a žádného spánku. Už předem bylo jasné, že ve vlasti nezůstane dlouho, aby uvolnil ruce nové politické garnituře a novému uspořádání země.

V médiích se objevil první náznak o možném odjezdu bývalé hlavy státu do zahraničí již 8. října. České slovo přineslo informace o nabídce Brownovy univerzity pro Beneše. Zpráva byla přijata z anglických News Chronicle. Beneš se zde měl stát profesorem s vysokým platem, škola by dokonce uhradila i cestovní náklady.⁴⁷³

---

⁴⁷⁰ Jak Londýn přijal odstoupení presidenta. *České slovo*. Melantrich, 7.10.1938, X, č. 277, str.2

⁴⁷¹ Tisk o odstoupení presidenta Beneše. *České slovo*. Melantrich, 7.10.1938, X, č. 277, str.3

⁴⁷² Zeman: s. 201

⁴⁷³ Nabízí profesorské místo dr. Edvardu Benešovi. *České slovo*. Melantrich, 8.10.1938, X, č. 278, str.1

Z článku se dovídáme, kromě zájmu Američanů o Beneše a jeho zkušenosti, také o zájmu Angličanů, protože jejich tisk přišel s touto zprávou. Venkov na toto téma téměř celý říjen mlčel.

Dalším textem týkajícím se emigrace exprezidenta bylo „*Dr. Edvard Beneš odjede do Ameriky*“⁴⁷⁴, a to až z 19. října. Zpráva je krátká a jen informativní, zdrojem není ani Beneš ani jeho nejbližší, ale sama Chicagská univerzita prostřednictvím Roberta Hutchinse.⁴⁷⁵

Tyto dva články jsou jediným komentářem aktuální Benešovy činnosti mezi 7. a 22. říjnem, tedy v rámci Českého slova. Venkov se o Beneše přestal absolutně zajímat. Zlom přišel až 22. října respektive 23. kdy vyšly články o jeho odjezdu.

V sobotu 22. října bylo pro Beneše tajně připraveno letadlo ve Kbelích. Na letišti se s ním rozloučila hrstka věrných. Po mezipřistání v Nizozemsku doletěl večer s chotí a synovcem do Londýna, kde jej čekal Jan Masaryk.⁴⁷⁶

Odlet bývalé hlavy státu byl utajen, na letišti byli jen dva novináři. Mediálním zdrojem se pro deníky stala ČTK. Jako původce svých textů ji označují i Venkov s Českým slovem. Přesto se oba články od sebe liší. Podrobněji se odjezdem zabývá České slovo, které samotnou informaci o odletu doplňuje o popis nutných kroků, které mu předcházely, jako svolení vojenských úřadů, vyrovnání vztahů s Karlovou univerzitou či svolení národní banky k zakoupení jízdenek.⁴⁷⁷ V textu je také popsáno kdo se účastnil rozloučení před odletem a kdo vlastně Beneše doprovázel – manželka Hana Benešová.⁴⁷⁸

Samotný odlet popisuje České slovo barvitě, až poeticky – „*V 8 hodin 47 minut dává vrchní ředitel Huppner startérovi pokyn. Letoun se otáčí po směru, rozbíhá se po ojíňném trávníku, ještě na okamžik je vidět u prvního okna hlavu dra Beneše a jeho klobouk. Letoun se zvedá, za několik okamžiků*

---

⁴⁷⁴ Dr. Edvard Beneš odjede do Ameriky. *České slovo*. Melantrich, 19.10.1938, X, č. 289, str.1

⁴⁷⁵ tamtéž

⁴⁷⁶ Zeman: s. 203

⁴⁷⁷ Dr. Edvard Beneš opustil Československo. *České slovo*. Melantrich, 23.10.1938, X, č. 293, str.1

⁴⁷⁸ tamtéž

*splývají stříbrná křídla a pak i trup mohutného stroje s podzimní mlhou, jež letí nad obzorem.*⁴⁷⁹

Text se ale zabývá i dalším průběhem cesty, tedy mezipřistáním v Rotterdamu a zakončením letu v Londýně. Není zde také opomenuto, že sám vládě navrhl svůj odchod z vlasti, aby jí ulehčil postavení v nově vznikajícím systému a Evropě.

Venkov tuto událost komentoval krátkým článkem na titulní straně. Kde cituje ČTK – „*Československá tisková kancelář dodala před několika dny listům zprávu, kterou také sděloval Reuter, že rektor chicagské university Robert Hutchins potvrdil, že Dr. Edvard Beneš přijal pozvání, aby se stal profesorem této university.*“⁴⁸⁰ Kromě toho kam Beneš jede, se čtenář dozvěděl, také kdo všechno se na cestu vydal, tedy Benešova rodina a jejich služka, což bylo v textu zdůrazněno.⁴⁸¹ Ani jeden z deníků nejmenuje exprezidentova synovce Bohuše Beneše, který byl iniciátorem odletu.⁴⁸²

25. října přinesl Venkov skrze ČTK údajný rozhovor Beneše s redaktorem britského Sunday Chronicle. Beneš zde uvádí, že je velmi unaven, a proto nemíní komentovat předešlé dění v ČSR. Jeho vztah k vlasti byl vystihnout větou – „*Své soukromé záležitosti jsem si upravil tak, že mi bude snadné zůstat v cizině tak dlouho jak to budu pokládati za nutné*“⁴⁸³ Více se k odchodu Beneše ze země ve Venkově nedočteme.

Naopak České slovo na článek z 25. října reagovalo článkem ze 7. listopadu „*Vymyšlený interview s dr. Benešem*“⁴⁸⁴ Kde vyvrací článek Sunday Chronicle a přímo jej označuje za vymyšlený. Beneš se totiž rozhodl nedělat v Anglii žádné rozhovory.⁴⁸⁵ Venkov na tuto zprávu již nereaguje a v téže době rozpoutává na svých stránkách kritiku Benešovy politiky.

---

⁴⁷⁹ tamtéž

⁴⁸⁰ Dr. Edvard Beneš už není v republice. *Venkov*. Novina, 23.10.1938, XXXIII, č. 250, str.3.

⁴⁸¹ tamtéž

⁴⁸² Zeman: s. 203

⁴⁸³ Dr. Edvard Beneš velmi unaven. *Venkov*. Novina, 25.10.1938, XXXIII, č. 251, str.3

⁴⁸⁴ Vymyšlený interview s dr. Benešem. *České slovo*. Melantrich, 7.11.1938, X, č. 308, str.1

⁴⁸⁵ tamtéž

Odjezd Beneše z Československa byl počtem článků i jejich pojetím daleko větší událostí pro České slovo, které barvitě popisuje samotný odlet, přináší světové reakce a zdůrazňuje zájem o osobu druhého prezidenta. Naopak Venkov s touto informací zachází velmi okrajově. Beneš nebyl na konci října pro Venkov až tolik zajímavou osobou.

7.1.3. Hodnocení Benešovy politiky

Události z konce září a počátku října si vyžadovaly rozbory a nutily národ hledat hlavní viníky celé tragédie. Od 5. října docházelo k politickým změnám a jednou z hlavních bylo odstoupení Beneše z křesla prezidenta republiky. Člověk, který sedmnáct let vedl zahraniční politiku jako ministr zahraničí a tři roky stál v čele celé země, se ke kritice nabízel, přesto i v období po mnichovské tragédii se projevilo stranické uspořádání československé politické scény. Kritika přicházela od prvorepublikových odpůrců jako Jiří Stříbrný, který v listopadu přišel s termínem „odbenešit“ nebo šéfredaktor Venkova Karel Kahánek, který proti Benešovi vystupoval již dříve.⁴⁸⁶ Ale rekapitulace a hodnocení právě proběhlých událostí sebou nesla také slova uznání a chvály, a tu se opět ukázal původní stranický systém, který proti sobě podobně jako v roce 1935 postavil probenešovské národní socialisty a protibenešovské agrárníky.

Toto rozdělení se projevilo i v daných stranických periodikách, kde jasně vidíme pozitivní přístup Českého slova, které se hodnocením prezidenta a jeho práce zabývá ve čtyřech příkladech, které všechny vyzdvihují Benešovu kladnou roli. Titulky typu „*Benešova oběť míru*“⁴⁸⁷ nebo „*Mýlili jsme se všichni*“⁴⁸⁸ poukazují na pohled Českého slova. Články, které se Beneše zastávaly, vycházely jen v říjnu, v listopadu nebylo téma exprezidenta ani pro České slovo tak aktuálním, a dokonce ani nereagovalo na texty z Venkova, které se dotýkaly samotného Českého slova.

---

⁴⁸⁶ Zeman: s.220

⁴⁸⁷ Benešova oběť míru. *České slovo*. Melantrich, 8.10.1938, X, č. 278, str.3

⁴⁸⁸ Mýlili jsme se všichni. *České slovo*. Melantrich, 18.10.1938, X, č. 288, str.1

Venkov postupoval obráceně. V říjnu zveřejňoval o Benešovi jen ty nejnütnější informace typu demise a odletu z republiky, ale v listopadu rozpoutal na svých stránkách protibenešovskou kampaň, která tematicky převyšuje všechny ostatní okruhy týkající se Beneše v období října a listopadu 1938.

Agrárnická kampaň proti Benešovi začala s měsícem listopadem. Hned 1. 11. se na páté straně objevuje upoutávka na novou knihu „Dr. Kramář – Dr. Beneš“, ve které je popisován osud obou státníků. V článku se dočteme, jak obětavý Kramář kritizoval kult osobnosti a nepodložený optimismus Benešův a hlavně jak on velký vlastenec na to doplatil, zemřel chudý a málem zapomenutý. V kontrastu s tímto popisem je citát Edvarda Beneše „*Musím se nyní starat o sebe...*“⁴⁸⁹ Počáteční kritika nebyla přímá, ale jen skrze „reklamu“ na titul, který se věnoval samotné kritice. Už o čtyři dny později se antibenešovská vlna naplno rozjela i ve Venkově. Atak na jeho osobnost přicházel skrze útok na tiskoviny Melantrichu (také České slovo), které stále podporovaly starý režim. Ve dvou článcích „*Ještě nestačí dosavadní poučení*“⁴⁹⁰ a „*Tisk strany národně socialistické*“⁴⁹¹ se setkáváme s přímým spojením Beneše a bývalého režimu, jako jedné společenské roviny. Venkov užívá slovních spojení jako *Benešův režim*, *Benešova strana*, *starý Benešovský duch*,⁴⁹² které kritizují jakékoliv kladné pojednání o předešlých představitelích Československa. Periodika vycházející v Melantrichu byla označena za zpátečnická a ve své podstatě protirežimní, ve smyslu podpory prvorepublikové stranickosti a demokracie, kterou jako její ztělesnění symbolizoval Edvard Beneš.⁴⁹³ Útok na konkurenční list vyvrcholil 6. listopadu, kdy se otevřeně klade vina listu A-Zetbza podporu Beneše a kritika zde padá přímo na hlavu bývalého prezidenta „...*všichni českoslovenští občané si pamatují bublinu z roku 1935 a jak to dopadlo. Tehdy republikáni byli proti kandidatuře dr. Beneše na presidenta republiky,*

---

⁴⁸⁹ Dr. Kramář – Dr. Beneš. *Venkov*. Novina, 1.11.1938, XXXIII, č. 257, str.5

⁴⁹⁰ Ještě nestačí dosavadní poučení?. *Venkov*. Novina, 5.11.1938, XXXIII, č. 261, str.1

⁴⁹¹ Tisk strany národně socialistické. *Venkov*. Novina, 5.11.1938, XXXIII, č. 261, str.3

⁴⁹² tamtéž

⁴⁹³ Kvaček: s.169

nakonec zůstali (s několika málo občanskými stranami, vyjma lidovců) osamoceni...Nestranná historie posoudí, jak tato „bublina“ se projevila okleštěním hranic naší republiky.“⁴⁹⁴ Do popředí se dostává zobrazování Beneš jako sobec, který vše dělal pro svůj kult osobnosti, podobně jako před ním Masaryk.⁴⁹⁵

Od 10. listopadu se nová kritika vznesla na list „Národní osvobození“ a jmenovitě na Lva Sychravu, který se snažil obhájit kroky bývalé hlavy státu. Venkov opět připomínal, že za vše může starý režim vedený Benešem. V čísle z 10. listopadu jej přímo označil za původce národního neštěstí v článku „A přece je vinen“⁴⁹⁶. O pět dní se opět objevil text proti Sychravovi tentokrát nazvaný „Trapné polemiky“⁴⁹⁷, zde se zdůrazňuje Benešův odchod ze země, čímž se oddělil od svého národa – „*Dr. Beneš jest dnes emigrantem. Emigranti nebudou zasahovat do života a politiky národního Československa ani dr. Beneš.*“⁴⁹⁸ V napadání bývalého prezidenta zašli v tomto článku ještě dál – „*Kdyby byl odešel dříve, mohlo býti hodně zachráněno*“⁴⁹⁹

Poslední článek zabývající se hodnocením Beneše vyšel 17. listopadu a napsal ho sám Rudolf Halík, ale ani zde se nejedná o přímou kritiku Benešovy politiky, ale opět se snaží „urovnat“ myšlení národa a hlavně opět odpovídal na snahu konkurenčních novin očistit starý režim. Halík se snažil vymezit proti První republice – „*Musí být zastavena propaganda pro dr. Beneše a nesmí býti živena planá víra, že se dr. Beneš vrátí do vlasti, aby nastolil staré poměry... Benešův režim je za námi a nikdy již nesmí ožít.*“⁵⁰⁰ Tuto silnou terminologii použil, také kvůli podpoře nově vznikající Strany národní jednoty, kterou vedl předseda Agrárníků Rudolf Beran.

---

⁴⁹⁴ Ježek. Č.: To už tady nebude. *Venkov. Novina*, 6.11.1938, XXXIII, č. 262, str.3

⁴⁹⁵ Kvaček: s.169.

⁴⁹⁶ A přece je vinen.*Venkov. Novina*, 10.11.1938, XXXIII, č. 265, str.2

⁴⁹⁷ Trapné polemiky.*Venkov. Novina*, 15.11.1938, XXXIII, č. 269, str.3

⁴⁹⁸ tamtéž

⁴⁹⁹ tamtéž

⁵⁰⁰ Halík. Rudolf.: Musí být jasno o dr. Benešovi. *Venkov. Novina*, 17.11.1938, XXXIII, č. 271, str.3

Většina listopadových kritik Beneše nebyla vyloženě přímá, Venkov napadal jeho obhájce, kterým vyvracel probenešovské argumenty údajně špatnými kroky a činy hlavy státu. Pro nově nastolené poměry, které byly z velké části prací republikánských politiků, byly jakékoliv pozitivní připomínky První republiky, kterou v listopadu 1938 symbolizoval ve všech důsledcích Edvard Beneš, nežádoucí.

7.2. Shrnutí třetího zkoumaného období

Říjen a listopad 1938 přinesly vystřízlivění ze zářijové národní jednoty a odhodlanosti. Politické i územní změny se promítly hlavně do říjnových čísel Českého slova a Venkova. V prvním měsíci po mnichovské tragédii byl spíše v režii národně socialistického Českého slova, které líčilo osud právě odstoupivšího prezidenta, jeho další kroky a podporu ze zahraničí, naopak pro Venkov přestal Beneš jako takový mediálně existovat hned po podání demise. Listopad odrážel nové politické a společenské pořádky v Československu. Z mediálního hlediska přebral téma Edvarda Beneše Venkov a plně v rámci nového režimu začal kritizovat Benešovu politiku od jeho nastoupení do úřadu prezidenta republiky.

I přes „nepřátelský“ postoj Venkova a jeho redaktorů Kahánka a Halíka k Edvardu Benešovi, kritika poměrů v první republice nebyla psána přímo jako taková, ale vždy skrze odpovědi na dané pochvalné texty v jiných periodikách, převážně produkovaných národně socialistickým Melantrichem. Konec zkoumaného období ovládla nová volba hlavy státu, ve které byl Beneš zmiňován pouze jako někdo, kdo daný úřad zastával před touto změnou.

8. ZÁVĚR

V práci jsme se věnovali mediálnímu obrazu prezidenta Edvarda Beneše v období přelomových událostí roku 1938 v celostátních stranických periodikách, a to Českém slově a Venkově. Již v úvodu jsme si vytyčili za hlavní cíl zjistit, zdali došlo k proměně mediálního zobrazování prezidenta Beneše ve zkoumaném období a jak velkou roli v této proměně, pokud k ní vůbec došlo, hrála Mnichovská dohoda a její následky.

Dílčím cílem mé práce bylo zjistit, zdali se i v této vyhrocené době projevovala stranická role médií, která byla typickým rysem První republiky nebo jestli byla stranická příslušnost v období Mnichovské krize upozaděna. Zkoumanými deníky bylo České slovo a Venkov. Prvně jmenovaný jakožto oficiální titul levicové ČSNS, jejímž členem byl i Beneš, měl zastupovat tisk sympatizující s Benešem a Venkov deník pravicové Agrární strany se stavěl do protihradní opozice.

V práci jsme stanovili dvě hypotézy: 1. České slovo (ČSNS) by mělo být ke svému straníkovi vstřícnější a podporovat jeho kroky. Venkov (RSZaML) by měl být naopak jako opoziční titul více kritický. Předpokládáme totiž, že i v době zářijové krize platily stále mediální zásady První republiky, tedy že v obsahu jednotlivých deníků se promítala jejich stranická příslušnost; 2. Mnichovská dohoda přinesla názorový zlom i do těchto seriózních titulů, a proto předpokládáme zvýšenou míru kritiky Benešovy politiky a ústup podpory jeho politických kroků po přijetí Mnichovského diktátu.

Z těchto dvou hypotéz se nám nakonec potvrdila jen ta první. Naopak druhá, tedy o vlivu Mnichovské dohody na mediální prezentaci Beneše byla vyvrácena, což nám pomohlo objasnit i hlavní cíl diplomové práce. Samotný přechod od První k Druhé republice nebyl z pohledu benešovských témat přelomový. V rámci zkoumaného období květen, září, říjen a listopad 1938 byla prezentace Edvarda Beneše vždy podřízena politické, stranické vyhraněnosti daného titulu. Což nemění ani 30. září 1938 a zánik doposud známé podoby Československa. Přístup k Benešovi se tedy nemění ani po přijetí Mnichovského diktátu ani po jeho abdikaci.

První hypotéza se potvrdila u obou titulů a zodpověděla dílčí otázku práce. V období konce První a začátku Druhé republiky nebyla stranická příslušnost periodik upozaděna, ba naopak se stále pokračovalo v prezentaci událostí a osob (příkladem je Edvard Beneš) stranickým pohledem. V Českém slově se dokonce po dobu všech čtyř sledovaných měsíců udržuje stejný přístup k Benešovi, tedy jako hlavě státu, národa a především velkému symbolu demokratického zřízení. Tento pohled nenarušily žádné historické zlomy, tedy ztráta území, abdikace na úřad ani změna stranického systému. Pro České slovo zůstává Beneš stále symbolem a hlavou Československa bez jakékoliv změny v průběhu zkoumané doby.

Venkov také první hypotézu potvrzuje, protože obdobně jako České slovo se hlavně drží stranické příslušnosti. Zdůrazňuje politickou aktivitu agrárníků, a proto jsou hlavními aktéry zpráv právě reprezentanti Agrární strany, zatímco Edvard Beneš má druhořadou roli. Přístup k Benešovi se ani zde nemění 30. září 1938. Hlavní změnou je absence této osoby v novinách po podání abdikace na úřad, což se dá vysvětlit odchodem Beneše do ústraní a nezasahování do veřejného života.

Se samotnou kritikou Edvarda Beneše se po celý říjen, na rozdíl od předpokladu, že se po Mnichovu zvýšila četnost kritiky prezidentovy politiky, nesetkáváme. Jak výše uvádíme, České slovo stálo celou dobu pevně za prezidentem a i po Mnichovu jej považovalo za hrdinu a vůdce národa, tudíž zde nebylo místo na jakoukoliv kritiku. O to víc bylo překvapující zjištění, že i Venkov se v říjnu i listopadu vyhýbá přímému napadání Beneše ve stylu Stříbrného tisku. Kritika je zde vedena zprostředkovaně skrze útoky na ostatní tituly, především národně socialistické včetně Českého slova, ale objevuje se až listopadu 1938.

Proměna nazírání na Beneše, tedy především v rámci Venkova, probíhá postupně podle časového vývoje československo-německé krize – prakticky již od května 1938 až do konce zkoumaného období (30. listopad 1938). Jak výše zmiňuji, přístup Českého slova byl konstantní, po celé zkoumané období (květen, září, říjen a listopad) sympatizovalo České slovo s Benešem a podporovalo jeho kroky.

Květen 1938 se v obou denících vyznačoval jednotou národa, solidaritou k prezidentu Benešovi a především odhodláním ochránit celistvost československého území v hranicích jasně vymezených Versaillským mírem. K hlavním tématům a jejich prezentaci přistupovalo České slovo i Venkov velmi podobně, přesto se lišili v přístupu a uznání role prezidenta Edvarda Beneše. Ani jeden deník nezpochybnil jeho autoritu, ale Venkov vždy k dění kolem prezidenta zdůrazňoval významnou, či dokonce vedoucí roli vlády vedené Agrární stranou. Beneš zde byl uváděn vždy jen jako jeden z několika. V Českém slově plnil roli hlavní vůdčí autority a například premiér Milan Hodža se zde moc neobjevuje.

První vážnou zkoušku roku 1938, tedy tzv. Květnovou krizi zdolal prezident Beneš jako vůdce národa a jeho sjednotitel, i přes drobné rozdíly v jeho zobrazení ve dvou předních československých periodikách, velmi dobře nejen politicko-vojensky, tedy uklidněním mezinárodní i národní situace částečnou mobilizací, ale především mediálně – tábořský projev i oslava narozenin – byly jedny z nejdůležitějších morálních, vlasteneckých domácích událostí.⁵⁰¹ Osoba prezidenta Beneše byla v této době zobrazována pozitivně. Kritika nepřišla ani od antibenešovských novinářů, jako byl redaktor Venkova Rudolf Halík. Beneš byl na vrcholu svých politických sil, začalo se mu opět dařit na mezinárodní scéně, což neslo i pozitivní ohlasy doma.

Na květnový vývoj přímo navazovalo září 1938, které se také vyznačovalo mediální podporou Československa a jeho ústavních představitelů, ať to byla Hodžova vláda nebo kabinet generála Syrového, obdobně tomu tak bylo i s armádními představiteli, přesto největší symbol Československa byl jeho prezident Edvard Beneš. V zářijových číslech se nesetkáme s žádnou kritikou činů hlavy státu, dokonce ani s náznakem nějakých opozičních kroků proti němu, a to ani u agrárního Venkova. Přesto zde vidíme právě u tohoto titulu určitou tendenci dávat prezidenta do druhořadé role, ve většině článků vystupuje premiér Hodža či jiný člen vlády a poté je přiřazen Beneš a jeho názory. Venkov k osobě hlavy státu přistupuje zdrženlivěji než

---

⁵⁰¹ pomineme-li volby a mobilizaci

jemu nakloněné České slovo, ale i tak je Benešovi v době největší krize projevována velká důvěra.

Říjen a listopad 1938 přinesly vystřízlivění ze zářijové národní jednoty a odhodlanosti. Politické i územní změny se promítly hlavně do říjnových čísel Českého slova a Venkova. První měsíc po mnichovské tragédii tedy říjen z pohledu „benešovských“ témat v režii národně socialistického Českého slova, které líčilo osud právě odstupujícího prezidenta, jeho další kroky a podporu ze zahraničí, naopak pro Venkov přestal Beneš mediálně existovat hned po podání demise. Od 7. října do 23. října nebyl ve Venkově uveřejněn ani jeden text zmiňující Beneše.

Listopad odrážel nové politické a společenské pořádky v Československu. Z mediálního hlediska přebral téma Edvarda Beneše Venkov a plně v rámci nového režimu začal kritizovat Benešovu politiku od jeho nastoupení do úřadu prezidenta republiky. Ale i přes „nepřátelský“ postoj Venkova a jeho redaktorů Kahánka a Halíka k Edvardu Benešovi, kritika poměrů v první republice a především kritika Beneše nebyla přímá, ale realizovala se vždy skrze reakce na pochvalné texty v jiných periodikách, převážně produkovaných národně socialistickým Melantrichem. Konec zkoumaného období ovládla nová volba hlavy státu, ve které byl Beneš zmiňován pouze jako někdo, kdo daný úřad zastával před touto změnou.

ZDROJE:

Prameny:

BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny*. Praha: Naše vojsko, 2003. 555 s. ISBN 80-206-0673-4.

České slovo. Praha: Melantrich, 1938, X, 133 - 332. Uloženo ve Vědecké knihovně Olomouc

Venkov. Praha: Novina, 1938, XXXIII, 114 - 284. Uloženo ve Vědecké knihovně Olomouc

Literatura:

ADAM, Jan. *Ottova encyklopedie Česká republika: historie, stát a společnost*. Vyd. 1. Redaktor Jiřina Bulisová. Praha: Otto, 2006, 656 s. ISBN 80-736-0456-6.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4730-288.

BENEŠ, Edvard a OLIVOVÁ, Věra, ed. *Světová válka a naše revoluce: Výbor z díla*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1994. 117 s. Knížnice Společ. E. Beneše; Sv. 4.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nad'a PROFANTOVÁ, Petr ČORNEJ, Lenka BOBKOVÁ, Antonín KLIMEK a Michael BOROVIČKA. *Velké dějiny zemí koruny české: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Vyd. 1. Litomyšl: Paseka, 1999-2012, 315 p. Magnetka, sv. č. 21. ISBN 9788071858355152.

BUDINSKÝ, Libor. *Deset prezidentů*. Vyd. 2., rozš. V Praze: Knížní klub, 2008, 292 s. ISBN 978-802-4221-427.

DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1., Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, 229 s. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.

- DOBEŠ, Jan. *Hodnotové a kulturní důsledky Mnichova*. In: Dejmek, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.
- DOSTÁL, Vladimír. *Agrární strana: její rozmach a zánik*. Vyd. 1. Brno: Atlantis, 1998, 358 p., [8] leaves of plates. ISBN 80-710-8133-7.
- FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938: hra o Československo*. Praha: Eduard Grégr, c2001, 172 s. ISBN 80-902-0239-X.
- GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Druhá republika, 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004, 315 p. Magnetka, sv. č. 21. ISBN 80-718-5626-6.
- HITCHCOCK, Edward. *Edvard Beneš: Zsvěřil jsem život míru*. Příbram: Vladimír Kořínek, 2006. 285 s. ISBN 80-903184-8-7.
- HROCH, MIROSLAV A PETRÁŇ, JOSEF, ED. *Úvod studia dějepisu*. 1. VYD. PRAHA, 1983- .
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3676-988.
- KOSATÍK, Pavel, KOLÁŘ. *Jan Masaryk: pravdivý příběh*. 3. vyd. Praha: Mladá fronta, 2009, 337 s. ISBN 978-802-0420-459.
- KUFNEROVÁ, Zlata; NOVOTNÝ, Karel. *Člověk Edvard Beneš*. Praha : BVD, 2010. 199 s. ISBN 978-80-87090-33-6.
- KURAL, Václav. *Problémy strategického překvapení v roce 1938*. In: DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.
- KURAL, Václav. *Hitlerova odložená válka za zničení ČSR*. In: HAZDRA, Zdeněk, Lukáš VLČEK a Hans-Henning HAHN. *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí Mnichovské dohody*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 80-872-1106-5.
- KVAČEK, Robert a Miloš HEYDUK. *Československý rok 1938*. 2. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: POLART, 2011, 197 p. ISBN 80-872-8611-1.

KVAČEK, Robert a Miloš HEYDUK. *Poslední den: Mnichov-Praha, konec září 1938*. Vyd. 1. Praha: Pražská vydavatelská Společnost, c2011, 131 s., [16] s. obr. příl. Magnetka, sv. č. 21. ISBN 978-807-4250-644.

KVAČEK, Robert. *Co předcházelo Mnichovské dohodě*. In: DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.

NÁLEVKA, Vladimír. *Mnichov a vznik druhé světové války*. In: DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.

ORT, Alexandr. *Dr. Edvard Beneš: evropský politik*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993. 227 s. ISBN 80-7079-243-4.

PAPOUŠEK, Jaroslav. *Dr. Edvard Beneš : Sein Leben*. Praha : Orbis, 1937. 304 s.

ROKOSKÝ, Jaroslav. *Rudolf Beran a jeho doba: vzestup a pád agrární strany*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2011, 901 s. ISBN 978-807-4290-671.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Hodkovičky: Pragma, c2002, 205 s. ISBN 80-720-5901-7.

ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda na podzim 1938*. In: DEJMEK, Jindřich. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika, č. 72/2008. ISBN 978-808-6547-688.

VAŠEK, Richard. *Prezident Beneš v letech 1935-1938 : Studie a edice dokumentů*. Praha : Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2008. 248 s. ISBN 978-80-86495-42-2.

ZEMAN, Zbyněk. *Edvard Beneš: politický životopis*. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009, 444 s. ISBN 80-204-2062-2.

Internetové zdroje:

KONČELÍK, Jakub. *Jakub Končelík* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/a300-1920-ochrana-rep/>

PŘÍLOHY:

Příloha 1 - Titulní strana českého slova ze dne 28. května 1938

3) ...
České slovo 20 h
 Sobota 28. května 1938.
 Ročník X. - Číslo 147.

Čestokrálovská republika dr. Eduard Beneš má dnes 54 let. V přílohách obilných zrna a slava je už 54 roků a výkon pro republiku se to dříve tak, že bylo k jeho čestokrálovské laskavé a vzdávané. Běží kromě státního kůň v zjednotěných drahách a psůvých včelích státních a ve jeho rodném městě, že včelstvo - na křídlech svých obrážích pan prezident sletuje stromy ve své zahrádce, stánek se o křeslářku, stánek do ní a příjímá kůň sletuje na psůvých kůň 28. května. (Foto A. Hájek.)

Naše svoboda je spojena s anglickou

Projev ministra zahraničí dr. Krolfky k anglickému novináři
 27. května 1938. (Dělní Hlas) - Projev ministra zahraničí dr. Krolfky k anglickému novináři, který se ptal, jak je spojena naše svoboda s anglickou. Ministr zahraničí dr. Krolfka odpověděl, že naše svoboda je spojena s anglickou, protože jsme se s Angličany spojili v jednu republiku. Ministr zahraničí dr. Krolfka odpověděl, že naše svoboda je spojena s anglickou, protože jsme se s Angličany spojili v jednu republiku.

54 let prezidenta republiky

Čestokrálovská republika dr. Eduard Beneš má dnes 54 let. V přílohách obilných zrna a slava je už 54 roků a výkon pro republiku se to dříve tak, že bylo k jeho čestokrálovské laskavé a vzdávané. Běží kromě státního kůň v zjednotěných drahách a psůvých včelích státních a ve jeho rodném městě, že včelstvo - na křídlech svých obrážích pan prezident sletuje stromy ve své zahrádce, stánek se o křeslářku, stánek do ní a příjímá kůň sletuje na psůvých kůň 28. května. (Foto A. Hájek.)

Polsko-Rumunsko-Československo

Spolek o sedmdesáti milionech občanů by se zasloužil o celý lidstvo
 27. května. (Dělní Hlas) - Spolek o sedmdesáti milionech občanů by se zasloužil o celý lidstvo. Spolek o sedmdesáti milionech občanů by se zasloužil o celý lidstvo. Spolek o sedmdesáti milionech občanů by se zasloužil o celý lidstvo.

Výprava Angličanů do ČSR

Jediny anglický flak a novinářští proti Československu
 Londýn 27. května. (Dělní Hlas) - Jediny anglický flak a novinářští proti Československu. Londýn 27. května. (Dělní Hlas) - Jediny anglický flak a novinářští proti Československu.

Německo odvolá vojenské instruktory z Číny

Německo odvolá vojenské instruktory z Číny
 27. května. (Dělní Hlas) - Německo odvolá vojenské instruktory z Číny. Německo odvolá vojenské instruktory z Číny. Německo odvolá vojenské instruktory z Číny.

54 let prezidenta republiky

Čestokrálovská republika dr. Eduard Beneš má dnes 54 let. V přílohách obilných zrna a slava je už 54 roků a výkon pro republiku se to dříve tak, že bylo k jeho čestokrálovské laskavé a vzdávané. Běží kromě státního kůň v zjednotěných drahách a psůvých včelích státních a ve jeho rodném městě, že včelstvo - na křídlech svých obrážích pan prezident sletuje stromy ve své zahrádce, stánek se o křeslářku, stánek do ní a příjímá kůň sletuje na psůvých kůň 28. května. (Foto A. Hájek.)

Příloha 2 – Titulní strana Českého slova ze dne 24. září 1938

Příloha 3 - Titulní strana Českého slova ze dne 6. října 1938

Čtvrtek 6. října 1938.
Ročník X. - číslo 276.

České slovo

20 Kč

Dr. Edvard Beneš se vzdal presidentského úřadu

Velký vlastenec odstoupil

VERÍ, ŽE KORUNA ORLETSÉHO STATU VYRAZÍ OPĚT SVYMI RATOULESTMI

Všichni k večeru bylo oznámeno, že prezident republiky, dr. Edvard Beneš, se vzdal úřadu. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci.

Vláda i veškeré bylo oznámeno, že prezident republiky, dr. Edvard Beneš, se vzdal úřadu. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci.

Vláda i veškeré bylo oznámeno, že prezident republiky, dr. Edvard Beneš, se vzdal úřadu. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci.

ni skládala, jaké doufání neměl. Mladí lidé, kteří byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky.

ni skládala, jaké doufání neměl. Mladí lidé, kteří byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky.

Dr. Edvard Beneš, druhý prezident Československé republiky, zvolený 18. prosince 1935 ze svobodné vůle zastupitelů všech lidů prvotním občanským statem. Pracoval vždy jako vlastenec jen a jen pro dobro republiky. Vzdal se svého presidentského úřadu v plném rozmaru své práce pro stát a národ.

Vláda i veškeré bylo oznámeno, že prezident republiky, dr. Edvard Beneš, se vzdal úřadu. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci. Všechny úřady republiky, které byly v jeho rukou, byly předány jeho zástupci.

ni skládala, jaké doufání neměl. Mladí lidé, kteří byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky, byli v té době v čele republiky.

Příloha 6 - Titulní strana Venkova za dne 7. října 1938

70 haléřů.
Ústřední redakce a administrace:
PRAHA II., HYBERNSKÁ 20.
Redakce č. 27184.
TELEFONY: - mobil. redakce 22195,
administrace 274-91.
MIMO: Švehlova 7, editura, 10.000, redakce 12.511,
OLOMOUČ, Městské nám. 7, Tel. 169.
PŘEROV, Palackého ul. 12, Tel. 321.
OPAVA, Mlýnský náhon 12, 25, Telefon 424.

VENKOV

PRAHA, PÁTEK 7. ŘÍJNA 1938.
ROČNÍK XXXIII. ČÍSLO 236
POCASÍ V PÁTEK:
Zamračené počasí, časem deštivo,
tepnota mírná, čerstvý jižozápad-
ní vítr.
POCASÍ V SOBOTU:
Utlivání mrazů a srážek, chlad-
něji, severozáp. slabý vítr.

ÚSTŘEDNÍ LIST REPUBLIKÁNSKÉ STRANY ZEMĚDELSKÉHO A MALOROLNICKÉHO LIDU

K odstoupení presidenta republiky dra Beneše.

Ve středu v 17 hod. 45 min. předsedl předseda vlády, arm. gen. Jan Sýrový do rozhlasu vládní prohlášení, na kterém se usnesla vláda republiky v první své pracovní schůzi. Projev předsedy vlády arm. generála Sýrového byl vyslán všemi československými rozhlasovými stanicemi. Když dozněla státní hymna, zahráná projev předsedy vlády, oznámil předseda vlády, armádní generál Jan Sýrový, rozhodnutí Dr. Edvarda Beneše, že odstoupje z úřadu presidenta republiky. Tento projev uvedl generál Sýrový těmito slovy:

Ve dnech právě minulých dolehly na náš stát a náš národ těžké rány. Národ v nich ukázal přes všechnu hloukou své bolesti bezpříkladnou ukázněnost, která silí naši vládu ve víře, že se jí podaří vyvést národ a stát z dnešních dob a svěřit k novému životu. Všichni nám ukládají tento úkol největší odpovědnosti, naproti občanstvu a krajní sebezapření. S bolestí uvědoměného československého občana, s hlubokou rozrýpaným srdcem legionářského bojovníka plním nyní z nejtěžších úkolů svého života, oznamuji vám, spolubojovníci, že se prezident Československé republiky Dr. Edvard Beneš vzdal svého úřadu, zůstáváje i při tomto skutku zářivým příkladem sebeobětování.

Třetí presidenta rozhodnutí je taková, že by slova byla jen mým obrazem našeho vzrušení a našich citů.

President Dr. Edvard Beneš e píše:

Pane předsedo vlády!
Pohutná tři léta mého presidentství vyvrcholila v událostech nedávných dnů, v událostech pro nás národně smutných a pro nás státní velkého dosahu, drásaly nám duši, srdce, nervy i rozum. Nezlomily však ani naši víru, ani věrnost ideálům našeho lidu, národa a státu. Ideálům, jejich nositelem lid československý vždycky byl a jímž věrně zůstane. Tyto historické události učinily ovšem skora v základech podmínky dalšího života a vývoje našeho státu. Měl jsem na tom všem tak veliký podíl, že nemohu neuvažovat o tom, co v nových poměrech mám dělat já, jako prezident republiky. Byl jsem zvolen za okolností zcela jiných a za podmínek podstatně odlišných a nemohu to dnes přehlížet. Poměry se změny tak, že by moje osoba, jako osoba politika mohla být eventuálně překážkou vývoje, kterému se musím nyní nás státi přizpůsobovat, zejména také s hlediska mezinárodního. Vzhledem k potřebě získat rychlé klid v celém našem okolí a dobrý poměr a spolupráci se

Spod událostí se říjí jako vodopád. Mám se mně. Evropa má zájmy a hodnoty, jež se zdály být věčné. Jest v našich nitrech jako v sopce a přece lidskému erupci, čím polotajně a denně si desetkrát opakujeme a jeden druhého zapisujeme: Rozvahu Klidi Víru! Není na světě národa, není na světě lidu tak důstojného a mužného klidu, jako národ československý. U nás nemohou zahořet vášně, protože přilisi milujeme vláchni, bez rozdílu, víst a republiku. U nás nemohou vykveti klíny vzájemné zášti a rozdílek, protože přilisi vláchni chime osudovost okamžiků. Národ jest jedním, husitickým bratřstvem: národ — to jest lid doma a armáda v poli. Ať přijde cokoli, nic už tento národ nerozdvoji. Ať se děje co děje, vláchni máme před očima svůj život věčný a vime, že za něj jediné my odpovídáme.

President republiky Dr. Edvard Beneš, odstoupje. Věrně, že vedly ho ty nejvyšší důvody, jež zvěřili, aby rozhodl. Není doba, která by dovolila zkoumati příčiny a důvody. V těchto dobách dovědli mi lidé jest baládem na otevřených rány. V této době nekritizovat, nedekukovat, ale s klidem přijímati osudové rozhodnutí, jest zvláštností našich národ. Jáme vláchni jen lidé, my dole, B vyší i nejvyšší. V této chvíli vláchni vzpomínáme Hostavice a Ant. Švehly i jeho učení: Nic nejsou osoby, vše je idea. Máme před sebou

nes, jako před tuceti léty jsme měli a jako za tisíc let budou mít naši budoucí, lidu nelhýnoucí činy, věrný život a lidskou, nejvznešenější, nejvládnější. Národ, jeho život, jeho svobodu. Věřte, že jest to idea a ne vyvířili. Věřte, že leto ideji slouží vláchni, věřte, že tato nezmenš hodnota jest před očima nás vláchni a že jediné ona a rozhoduje. Odstázejte osoby, ale Bie národ. Nic se v něm a o něm nemáme. Jáme současně státním bytých, dnešním i budoucím generaci to jest onen věčný život národa, v němž největší události doby a okamžiku jsou epizodami.

Jáme národ ukázněných lidí. Kážeti velk příkladem klidně rozhodnutí, ať jsou jakokoli, Micky, bez slova. Chceme být národem vláchni lidí. Věky člověk má mozek a má i srdce a jejich funkce vypravují sílu zraků. Dnes političtí mluvu rozumu i citu. Bylo rozhodnuto. Nic se nemění. Funkci presidenta republiky zastává vláda a předsedu gen. Sýrovým v čele, a tímto národním bratřstvou od Zbozova. Jan Sýrový, armáda a národ. Na ně přeneseme všechnu víru, úctu a lásku. Jest největší autoritou nám všem. Silnějme, že tak půjdeme, aby byl i národ spokojen. S tím a na jeho rozkazy půjde armáda tak, jak on určí.

Námělované a věčné jest mlva historie. Člověk jest slab, usuzovat. Historie sama posoudí tuto dobu, i minulou, i příští. Ona o jen ona si hovoří.

Rudolf H a I. K.

Dohoda Čechů a Slováků.

Československá stáková kancelář vydala věsta v pondělí tuto zprávu:
ČTK — V Praze, 6. října. Vláda republiky Československé jmenovala namísto presidenta republiky (§ 60 ústavní listiny) postane dr. Josef Tiso, úřadujícího místopředsedu Hlinský slovenské strany ľudové, ministrem pro správu Slovenska.
Dodatkem k tomuto dekretu vydává si vláda od ministra dr. Tiso návrh dalších slovenských ministrů, kteří budou vykonávat do definitivní správy vládní moc na Slovensku.
Pět slovenských ministrů.
Žilina, pův. zpráva.
Výkonný výbor slovenské ľudové strany přijal spolu se slovenskou republikánskou stranou (agrární) a s národní stranou slovenskou trochu pozdější návrh slovenské ľudové strany Hlinský, uveřejněný ve „Slováckém dne“ 5. června t. r. v parlamentě. Podle něho tvoří se pětčlenná vláda pro Slovensko, v ní budou tři členové ľudové strany Hlinský, jeden agrární a jeden zástupce strany národní. Předsedu vlády bude dr. Josef Tiso, dalšími členy za ľudovce budou postanet Sidor a Sokol. Republikánská strana a národní strana slovenská dosud své kandidáty nejmnovaly. Společně zůstávají resorty: národní obrana, zahraničí a ministrstvo finanční. Jeden z těchto resortů bude vždy věsti Slovák. Rozhodnutí slovenských stran národních bylo dnes oznámeno předsedou vlády, který zastupuje současně odstoupivšího presidenta republiky. Také rozhlášen bude, průběh dnešního historického dne v Žilně sádelem celá česká a slovenská veřejnost.

Dnes přebíráme vládu na Slovensku. Úplně dohodli v Žilně. Dnes ve čtvrté o 9 hod. zasedli se v Žilně po předehášení celodenních poradách Hlinský slovenské strany ľudové v čele s výbor, rozpravili o dalším osudu Slovenska. Měli sme v radosti udělit všem Slovákům, že dnes přebíráme vládu nad Slovenskem do vlastních rukou. Žilna Bje již ve znamení přípravy této historické chvíle. Na domněnku vlády slovenské prapory a do města přeházejí zástavky z bílého i daléhoho skolu. Prapory jsou symbolem vítězství vále slovenského národa. Myslime a těchto chvílích na naše vládce Andreje Hlinský, kterému sme nedávno došli se slovenskou vítězství. Myslime na naše mužácký a v Americe.
Podstata dohody.
Předsednictvo ľudové strany schválilo 3. června 1938 návrh autonomie Slovenska. Obzvláště a americe tohoto návrhu jsou podporovány všeho, co v myšlenkové podstatě obsahuje Pittsburská dohoda: Vojsko pro vlastní administrativě, po směru, po soudech i po uplatnění slovenských ve škole, úřadech i veřejném životě. Návrh přiznává zeměpisně slovenské území a jeho jádrem jsou tyto myšlenky: Slovensko stane se autonomní částkou republiky. Má svůj svůj směr, slovenské krajiny se zakomponují, mozi jest spolu a vládnoucí a vykonávaní autonomními orgány má rozhodovati ve všech ústředních záležitostech. Tím osudem má být usnesena zmášená i pravosou. Národ, shromáždění a to vešle jichých politických i tím, že k usnesení Národního shromáždění vyžaduje se hlasová většina postane, volebných na třech slovenských. Jáme tedy a právo věst, U osudů přechází podle návrhu rozhodování ve všech instancích na slovenské sousoy zemské. Nutným

personálním základem pro slovenskou zem, má být přimáno slovenská. Mezi tím, že bezpečují se všechna práva jako přátná kům slovenského národa a přiznává má být při zrodek úcty úctou samostatnosti slovenského národa jako politický základ celého našeho státu. Hlinský lidový navrhl při čtení návrhu, se všichni jde. Všecka musí být upraveno tak, aby se mohli suverénní slovenský národ zrovnoprávnit.
Tento návrh ve znení L. N. byl doplněn ještě návrhy zástupců Republikánské strany.
Dohoda rozšířena i na jiné strany.
Ze Žilny se dovídáme dále, že dohoda byla uzavřena také se zástupci strany fašistické, národně socialistické a Slovenské. Tedy výjima socialistické demokracie a lidové, spolupracovali i malé slovenské strany na dohodě. Návrh má být uzákoněn do 28. října t. r. Politici činitelé společně s dr. Tisem odjeli do Prahy, aby s vládu sjednali provedení slovenského území. Ze strany republikánské zůstávají se v posledních 48 hodinách poslané mimo posl. Reptaného a Ursulhu, poslané Petřovic, Ryhářek, Lichner, Vlna a Devecša, člen zemského výboru Josef Sivý, dále Ing. Zábek. Základem slovenské dohody je decentralizace vládní moci. Celá jednání se děje v rámci jednoty republiky.
V dnešních tvrdých a krutých, které protivá dnešního česká a státi Čechů i Slováků, je to první velká rádnostná zpráva. Neat lidových bonerů tam, kde lé a budou, trvába a děbanou spolupráci. Mezi bratry musí být dohoda a shodně kmenec. Trvába dobiti dohoda, k ní došlo, a my jsme spokojeni, že jsme k ní skvělými, třeba v poslední chvíli, mohli přispět.

Brig. generál Vladimír Kajdoh, ministr financí, pošt a telegrafu.

Demobilisace.

ČTK — V Praze, 6. října. (TNO) Na základě ustanovení § 60 ústavní listiny nařizuje vláda republiky Československé podle § 23, odst. 3. branného zákona demobilisaci.
Okamžitě se přelozí do poměru mimo činnou službu dva ročníky zálohy. Ostatní osoby, povolane do činné služby náležením mobilizace, se přelozí do poměru mimo činnou službu postupně podle potřeb vojenské správy.
V záležitosti tohoto rozhodnutí vydalo ministerstvo národní obrany příslušné prováděcí výnosy.

128

Příloha 7

VÝČET ČLÁNKŮ Z ČESKÉHO SLOVA A VENKOVA TÝKAJÍCÍCH SE EDVARDA BENEŠE ZA ZKOUMANÉ OBDOBÍ

Narozeniny presidenta Beneše v Olomouci. *České slovo*. Melantrich, 18.5.1938, X, č. 137, str.2.

President republiky do Tábora, *České slovo*. Melantrich, 18.5.1938, X, č. 137, str.3.

Předseda skupštiny u presidenta republiky, *České slovo*. Melantrich, 19.5.1938, X, č. 138, str.3.

Budeme táborsky pevní, silní a nebojácní, *České slovo*. Melantrich, 22.5.1938, X, č. 141, str.1.

President republiky dětem, *České slovo*. Melantrich, 23.5.1938, X, č. 142, str.1.

44 000 školáků u pana presidenta, *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.2.

Prostějovské školy panu presidentovi. *České slovo*. Melantrich, 26.5.1938, X, č. 145, str.2.

Oslavy narozenin presidenta republiky v Prostějově. Melantrich, 27.5.1938, X, č.146. str. 2.

54 let presidenta republiky. Melantrich, 28.5.1938, X, č. 147, str. 1.

Předsednictvo čs. strany nár. soc, panu presidentovi, 28.5.1938, X, č. 147, str.4.

Celá republika se raduje, 29.5.1938, X, č. 148, str.1.

Rozhlasové blahopřání – Projev ministra školství k presidentovým narozeninám, 29.5.1938, X, č. 148, str. 3.

Oslava narozenin dr. E. Beneše, 29.5.1938, X, č. 148, str.5.

Bělohradská „Politika“ o našem prezidentovi, 29.5.1938, X, č. 148, str.6.

President Edr. EDV. BENEŠ a Dr. Mil. HODŽA čestnými občany města Loštic, 31.5.1938, X, č. 150, str.2.

Litovel prezidentu republiky, 31.5.1938, X, č. 150, str.2.

Čs. novináři panu presidentovi, 31.5.1938, X, č. 150, str.4.

Záložníci dru Benešovi, 1.6.1938, X. č. 151, str.4.
Lord Runciman u presidenta Beneše, 2.9.1938, X. č. 242, str.1.
Vyjednávání na všech stranách pokračují, 3.9.1938, X. č. 243, str.1.
Lindbergh u p. presidenta, 4.9.1938, X. č. 244, str.1.
Pro ulici dr. E. Beneše, 4.9.1938, X. č. 244, str.5.
Den lorda Runcimana, 6.9.1938, X. č. 246, str.1.
President republiky v rozhlase, 9.9.1938, X. č. 249, str.1.
Dnes Beneš v rozhlase, 10.9.1938, X. č. 247, str.1.
Vzhlížíme k presidentovi dr. Benešovi, 10.9.1938, X. č. 247, str.5.
Presidentovo poselství míru, 11.9.1938, X. č. 248, str.1.
Presidentova řeč do celého světa. 11.9.1938, X. č. 248, str.2.
President dr. Beneš na lánském hřbitůvku, 15.9.1938, X. č. 255, str.4.
Je u nás klid – jsme silnější, 18.9.1938, X. č. 258, str.1.
Celý národ je jednotný se svým presidentem, 19.9.1938, X. č. 259, str.3.
Máme armádní četnictvo, 21.9.1938, X. č. 261, str.4.
Nedáme zahynouti nám ni budoucím, 22.9.1938, X. č. 262, str.1.
Jak šel historický 21. září 1938, 22.9.1938, X. č. 262, str.3.
Mám svůj plán pro všechny případy, 23.9.1938, X. č. 263, str.1.
Generál Syrový ministerským předsedou, 23.9.1938, X. č. 263, str.1.
Armádní rozkaz presidenta republiky, 23.9.1938, X. č. 263, str.2.
MOBILISACE, 24.9.1938, X. č. 264, str.1.
Budme stále na stráž, 24.9.1938, X. č. 264, str.2.
Uklidňující účinek mobilisace, 25.9.1938, X. č. 264, str.1.
Mobilisace a projev síly národa, 25.9.1938, X. č. 264, str.3.
Slovenští ministři jmenování, 25.9.1938, X. č. 264, str.4.
Noví členové nejvyšší rady obrany státu, 25.9.1938, X. č. 264, str.4.
Slib 70.000 Američanů presidentu Benešovi, 26.9.1938, X. č. 265, str.1.
Péče o uprchlíky v pohraničí, 26.9.1938, X. č. 265, str.2.
Jedou bránit ohroženou vlast, 28.9.1938, X. č. 268, str.1.
Demokratičtí Němci za presidentem republiky, 28.9.1938, X. č. 268, str.2.
Československo vykonalo vše pro mír, 28.9.1938, X. č. 268, str.3.
List dra Beneše polskému presidentu, 28.9.1938, X. č. 268, str.3.
Polský president odpovídá dr. Benešovi, 29.9.1938, X. č. 269, str.1.

Generál Syrový ministrem hospodářství, 29.9.1938, X. č. 269, str.2.
Naše vláda schválila britskou nótu, 30.9.1938, X. č. 270, str.1.
Československo odstoupí Polsku část Těšínska, 2.10.1938, X. č. 272, str.1.
Průběh historického týdne, 2.10.1938, X. č. 272, str.3.
Slovenský prezident Černák hrozí demisí, 4.10.1938, X. č. 274, str.1.
Velký vlastenec odstoupil, 6.10.1938, X. č. 276, str.1.
Generál Syrový oznamuje odstoupení presidenta republiky, 6.10.1938, X. č. 276, str.2.
Život a dílo muže velké doby, 6.10.1938, X. č. 276, str.2.
Dohoda se Slováky hotova, 7.10.1938, X. č. 277, str.1.
Francouzský tisk o Benešově odchodu, 7.10.1938, X. č. 277, str.2.
Jak přijal Londýn odstoupení presidenta, 7.10.1938, X. č. 277, str.2.
Tisk o odstoupení presidenta Beneše, 7.10.1938, X. č. 277, str.3.
Nabízí profesorské místo dr. Edvardu Benešovi, 8.10.1938, X. č. 278, str.1.
Benešova oběť míru, 8.10.1938, X. č. 278, str.3.
Třída dr. Beneše v Paříži, 14.10.1938, X. č. 284, str.2.
Mýlili jsme se všichni, 18.10.1938, X. č. 288, str. 1.
Dr. Edvard Beneš odjede do Ameriky, 19.10.1938, X. č. 289, str.1.
Dr. Edv. Beneš opustil Československo, 23.10.1938, X. č. 293, str.1.
Soukromá návštěva dr. Beneše v Londýně, 24.10.1938, X. č. 294, str.1.
Vymyšlené interview s dr. Benešem, 7.11.1938, X. č. 308, str.1.
Kdo bude prezidentem?, 12.11.1938, X. č. 313, str.1.
Před zítřejší volbou presidenta, 29.11.1938, X. č. 330, str.1.
Presidentova návštěva na Hospodářské výstavě, 25.5.1938, XXXIII, č. 122, str. 3.
Hold 44 000 dětí republiky, 26.5.1938, XXXIII, č. 123, str. 4.
Narozeniny presidenta republiky, 28.5.1938, XXXIII, č. 125, str. 1.
Tábor je nám příkladem i výstrahou, 22.5.1938, XXXIII, č. 120, str. 1.
Nový italský vyslanec v Praze, 2.9.1938, XXXIII, č. 206, str. 2.
Hledá se státní úředník, 7.9.1938, XXXIII, č. 210, str. 1.
Halík: Rozvahu a víru, 9.9.1938, XXXIII, č. 212, str. 1.
V sobotu promluví president republiky v rozhlase, 9.9.1938, XXXIII, č. 212, str. 2.

Rovnoprávnost všech národností v republice, 11.9.1938, XXXIII, č. 214, str. 1.

Politický týden, 11.9.1938, XXXIII, č. 214, str. 5.

Maďarské obyvatelstvo Podk. Rusi věrně za presidentem republiky a Dr. Hodžou, 13.9.1938, XXXIII, č. 215, str. 1.

Rumunsko věří v mír, 13.9.1938, XXXIII, č. 215, str. 2.

Odhodlaný klid čistého svědomí, 14.9.1938, XXXIII, č. 216, str. 1.

Včera v Lánech u hrobu presidenta Osvoboditele, 15.9.1938, XXXIII, č. 217, str. 3.

Podkarpatská Rus stojí za republikou a vládou, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str. 3.

Politický týden, 18.9.1938, XXXIII, č. 220, str. 5.

Čs. vláda podala demisi, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str. 1.

Armádní rozkaz, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str. 1.

Přijali jsme anglo-francouzský návrh, 23.9.1938, XXXIII, č. 224, str. 3.

Hodžova vláda se rozloučila, 24.9.1938, XXXIII, č. 225, str. 1.

Hra o výkladu spojeneckých smluv, 24.9.1938, XXXIII, č. 225, str. 1.

Další dva Slováci ministři, 25.9.1938, XXXIII, č. 226, str. 2.

Události pohnutého týdne, 25.9.1938, XXXIII, č. 226, str. 3.

Stát v branné pohotovosti, 25.9.1938, XXXIII, č. 226, str. 5.

Odhodlání ke krutým obětem žádáme smířlivost i na druhé straně, 28.9.1938, XXXIII, č. 228, str. 3.

Polské žádosti vyhověno, 2.10.1938, XXXIII, č. 232, str. 1.

Válka byla by bývala katastrofou národa, 2.10.1938, XXXIII, č. 232, str. 3.

Vláda činu a pevné vůle, 6.10.1938, XXXIII, č. 235, str. 1

K odstoupení presidenta republiky dra Beneše, 7.10.1938, XXXIII, č. 236, str. 1.

Dr. Edvard Beneš už není v republice, 23.10.1938, XXXIII, č. 250, str. 3.

Dr. Beneš velmi unaven, 25.10.1938, XXXIII, č. 251, str. 3.

Dr. Kramář – Dr. Beneš, 1.11.1938, XXXIII, č. 257, str. 5.

Ještě nestačí dosavadní poučení?, 5.11.1938, XXXIII, č. 261, str. 1.

Tisk strany národně socialistické, 5.11.1938, XXXIII, č. 261, str. 3.

To už tady nebude, 6.11.1938, XXXIII, č. 262, str. 3.

A přece je vinen, 10.11.1938, XXXIII, č. 265, str. 2.

Pohled zpět a kupředu, 13.11.1938, XXXIII, č. 268, str. 1.

Trapné polemiky, 15.11.1938, XXXIII, č. 269, str. 3.

Musí být jasno o dr. Benešovi, 17.11.1938, XXXIII, č. 271, str. 3.

Šestá volba presidenta republiky, 29.11. 1938, XXXIII, č. 281, str. 1